

DERDE TITEL

De verzoekschriftprocedure in eerste aanleg

[Inleidende opmerkingen]

1. Reikwijdte titel 3. Titel 3 bevat de wettelijke regels die uitsluitend betrekking hebben op de verzoekschriftprocedure in eerste aanleg. Daarbij is onverschillig welke rechter — rechbank (inclusief de sector kanton), gerechtshof of mogelijk zelfs de Hoge Raad — in eerste aanleg over het ingediende verzoekschrift dient te beslissen. Het hoger beroep — indien mogelijk — tegen een beschikking van de rechter in eerste aanleg is nader geregeld in de vierde afdeling van titel 7 (art. 358-362), terwijl het beroep in cassatie tegen beschikkingen op rekest nader is geregeld in de vijfde afdeling van titel 11 (art. 426-429). Via een schakelbepaling zijn gedeelten van de titel 3 eveneens van toepassing in hoger beroep (art. 362). Voor het beroep in cassatie is dat anders. Dáár is slechts art. 284 — toepasselijkheid wettelijk bewijsrecht — van overeenkomstige toepassing verklaard (art. 428a).

2. Algemene regeling versus bijzondere bepalingen. In een aantal gevallen gelden voor bepaalde verzoekschriftprocedures naast de in titel 3 neergelegde algemene regeling ook nog bijzondere bepalingen. Zo kent Boek 3, titel 6 in afdeling 1 (Rechtspleging in zaken betreffende het personen- en familierecht, art. 798-813) resp. afdeling 2 (Rechtspleging in scheidingzaken, art. 814-828) een groot aantal afwijkingen van en aanvullingen op de algemene regeling. Zie Boek 3, titel 6, inleidende opmerkingen, par. 2. Voorts zij nog gewezen op onder meer de (verzoekschrift)procedure tot ontbinding van een arbeidsovereenkomst wegens gewichtige redenen (art. 7:685 BW), die eveneens op onderdelen afwijkt van de algemene regeling.

3. Inhoud titel 3. Titel 3 heeft vier afdelingen, die zoveel mogelijk op dezelfde wijze zijn opgebouwd als de eerste vier afdelingen van titel 2 (De dagvaardingsprocedure in eerste aanleg). Afdeling 1 (Algemene bepalingen) bevat een regel omtrent de vraag op welke zaken de voorschriften van titel 3 van toepassing zijn (art. 261). Afdeling 2 bevat bepalingen omtrent de relatieve bevoegdheid in verzoekschriftprocedures met een in-ten-Nederlandse dimensie (art. 262-270). Afdeling 3 regelt de verschillende wijzen waarop oproeping van verzoekers, verschenen en niet-verschenen belanghebbenden, rechtelijke autoriteiten, het openbaar ministerie en de raad voor de kindbescherming (voor de griffier, dient plaats te vinden (art. 271-277). Ten slotte bevat Afdeling 4 voorschriften betreffende de procesgang in verzoekschriftprocedures (art. 278-291).

4. Rv (oud). De bepalingen van titel 3 zijn wat betreft de afdelingen 1, 2 en 4 grotendeels ontleend aan art. 429a-429r (oud). Afdeling 3 is ontleend aan het voormalige Besluit oproepingen, mededelingen en zendingen verzoekschriftprocedure (Besluit van 14 november 1986, Stb. 578, zoals gewijzigd bij Besluit van 22 augustus 1991, Stb. 437) (Besluit OMV (oud)).

5. Overgangsrecht. Art. VII van de Wet tot herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, bevat drie regels van overgangsrecht: (i) indien een procedure bij een gerecht aanhangig is op 1 januari 2002 blijft het oude procesrecht van toepassing ten aanzien van de verdere behandeling van de zaak door dit gerecht (art. VII lid 1); (ii) het oude procesrecht blijft eveneens van toepassing ten aanzien van de mogelijkheid van het aanwenden van een rechtsmiddel tegen een beslissing van een gerecht die voor 1 januari 2002 is tot stand gekomen en ten aanzien van de termijn waarbinnen dat rechtsmiddel kan worden aan-

SANDER

gewend (art. VII lid 2); (iii) in afwijking van regel (ii) kan het rechtsmiddel requeste civiel vanaf 1 januari 2002 niet meer worden aangewend; in plaats daarvan kan slechts beroeping worden gevorderd overeenkomstig titel 10 van Boek 1, zoals deze vanaf 1 januari 2002 luidt (art. VII lid 3). Uit deze regels volgt dat het nieuwe procesrecht van toepassing is ten aanzien van (i) de behandeling van de zaak in een nieuwe procedure die afhankelijk wordt gemaakt op of na 1 januari 2002, (ii) de mogelijkheid van het aanwenden van een rechtsmiddel tegen een beslissing van een gerecht die op of na 1 januari 2002 is gewezen en de termijn waarbinnen dat rechtsmiddel kan worden aangewend, en (iii) de behandeling van de zaak door een (vervolg-)instantie, indien deze (vervolg-)instante op of na 1 januari 2002 wordt geïnitieerd tegen een beslissing die voor, op of na 1 januari 2002 is gewezen (vgl. MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 742).

ERSTE AFDELING

Algemene bepalingen

[Inleidende opmerkingen]

Inhoud. Afdeling 1 bestaat slechts uit één artikel. Het bepaalt op welke zaken de voorschriften van titel 3 van toepassing zijn. Eenzelfde bepaling ziet men in art. 78 met betrekking tot de voorschriften van titel 2 (De dagvaardingsprocedure in eerste aanleg). Behoudens een beperkt aantal wettelijke uitzonderingen (zie art. 261, aant. 5) is titel 3 van toepassing op een privaatrechtelijke zaak (zie art. 261, aant. 2) indien (i) die zaak met een verzoekschrift moeten worden ingeleid (zie art. 261, aant. 3 en 6), dan wel (ii) de rechter op die zaak ambtshalve een beschikking geeft (zie art. 261, aant. 4).

[Toepasselijkheid titel 3]

Artikel 261. — 1. Voor zover uit de wet niet anders voortvloeit, is deze titel van toepassing op alle zaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid, alsmede op zaken waarin de rechter ambtshalve een beschikking geeft.

— 2. Met een verzoekschrift worden ingeleid de zaken ten aanzien waarvan dit uit de wet voortvloeit.

1. Algemeen. Art. 261 bepaalt op welke zaken de voorschriften van titel 3 van toepassing zijn. Het geeft een zogeheten gesloten systeem, hierop neerkomend dat titel 3 van toepassing is op alle zaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid alsmede op zaken waarin de rechter ambtshalve een beschikking geeft, een en ander voorzover uit de wet niet anders voortvloeit. Op deze wijze wordt een zo groot mogelijk bereik van titel 3 bewerkstelligd. Het aantal gevallen waarin de algemene regeling van titel 3 niet van toepassing is, is uiterst beperkt (zie aant. 5).

2. Begrip zaken (leden 1 en 2). De zaken waarop art. 261 lid 1 en 2 doelt, zijn zaken die binnen de werkingssfeer van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering vallen, dat wil zeggen privaatrechtelijke zaken (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 434).

3. Zaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid (lid 1). Behoudens de in aant. 5 onder a en b te bespreken uitzonderingen, is titel 3 van toepassing op alle zaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid. Welke zaken dit in concreto zijn, wordt nader aangegeven in art. 261 lid 2 (zie aant. 6). Het woord 'moeten' in art. 261 lid 1 kan niet worden gemist, omdat anders geïmpliceerd zou worden dat

titel 3 van toepassing is op elke procedure die feitelijk met een verzoekschrift wordt aangevraagd, ongeacht of de wet dit toelaat (MVA II Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w., Inv. 3, 5 en 6), p. 71).

4. Zaken waarin de rechter ambtshalve een beschikking geeft (lid 1).

a) Ambtshalve beschikkingen. Het komt wel voor dat de rechter zonder voorafgaand verzoekschrift een beschikking geeft. In dat verband spreekt men van een ambtshalve beschikking. Voorbeelden daarvan treffen men in het bijzonder aan in het personen- en familerecht. Zie o.m. art. 1:255 BW (voordlopige onderzoekstelling), 1:299 BW (benoeming tijdelijke voogd), 1:324 lid 2 BW (ontslag onbevoegde voogd), 1:329 lid 3 BW (ontzetting voogd), 1:370 lid 1 BW (onderbewindstelling) en 1:380 lid 1 BW (provisioneel bewind). Voor zover niet het tegendeel voortvloeit uit de desbetreffende bepaling in Boek 1 BW of uit afdeling 1 van titel 6 van Boek 3 (art. 798-813), behoort ook in dergelijke gevallen titel 3 toepassing te vinden. De consequenties daarvan moeten overigens niet worden overtrokken. In de praktijk lijken voornamelijk van belang de bepalingen uit afdeling 3 (Oproeping) en afdeling 4 (Verloop van de procedure). Wat het laatste betreft kan in het bijzonder worden gedacht aan art. 279 (oproeping en ver-schijning), art. 284 (bewijs), art. 286 (dagbepaling uitspraak), art. 287 (inhoud beschikking), art. 290 (recht op inzage) en art. 291 (verzending processtukken en mededelingen). **b) Ambtshalve rolbeschikkingen.** Titel 3 is, mede gezien de aanhet van art. 261, niet van toepassing op ambtshalve rolbeschikkingen die worden gegeven in bijdagvaarding ingeleide gedingen (MVA I, Kamerstukken I 1968/69, 7753, nr. 41a, p. 2).

5. Uitzonderd van toepasselijkheid van titel 3 (lid 1, aanhet).

a) Expliciet. Titel 3 is niet in alle zaken die met een verzoekschrift worden ingeleid of waarvan de rechter ambtshalve een beschikking geeft, van toepassing. Art. 261 geeft aan op welke zaken de bepalingen van titel 3 van toepassing zijn, echter 'voor zover uit de wet niet anders voortvloeit'. Laatsgenoemde terminologie is ruimer dan 'voor zover de wet niet anders bepaalt'. In geval van twijfel moet door uitlegging van de wet worden uitgemaakt of het bepaalde in titel 3 al dan niet van toepassing is. Aannemelijk lijkt dat titel 3 — gelijk titel 12 van Boek 1 (oud) — niet rechtstreeks van toepassing is op rekestprocedures die met een mondeling verzoek worden ingeleid, om reden dat titel 3 daarop niet is ingericht. Bij gebreke van wettelijke voorschriften dienaangaande is de rechter overigens vrij in de wijze van behandeling van dergelijke verzoeken en dus ook vrij bepalen van titel 3 die daarvoor in aanmerking komen, analogisch toe te passen (MVA I, Kamerstukken I 1968/69, 7753, nr. 41a, p. 1). Van toepasselijkheid van (gedeelten van) titel 3 zijn vooraanslog slechts expliciet uitgezonderd en wel volledig procedures ingevolge de Faillissementswet (zie art. 362 lid 2 Fw, waarover A-G Wesseling van Gent in haar conclusie (sub 2, 14 e.v.) vóór HR 20 april 2007, NJ 2007, 243; Pick&Pack/Unique Logistics) en partieel de rechtsgang bij het Schadelonds Geweldsmisdrijven (art. 16 Wet schadelonds geweldsmisdrijven) (partieel). De regeling van art. 281 (herstel procureurs-verzuim) werd overigens in een faillissementszaak aanloog van toepassing verklaard door Hof Amhem 31 maart 2003, JBPR 2004/2. De bijzondere aard van de procedure staat daaraan niet in de weg. Gelet op deze uitspraak lijkt verdedigbaar dat art. 362 lid 2 Fw aldus gelezen moet worden dat titel 3 van Boek 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet van toepassing is op verzoeken ingevolge de Faillissementswet, tenzij de bijzondere aard van de procedure niet daaraan in de weg staat. **b) Impliciet.** Van uitzondering van de toepasselijkheid van titel 3 moeten worden onderscheiden de gevallen waarin de aard van een procedure ertoe kan hopen dat één of meer bepalingen in titel 3 niet of niet ten volle toepassing vinden. Zo zal de volle regeling van titel 3 on-

der meer te zwaar zijn voor rekestten betreffende conservatoir beslag (art. 700) en rekestten tot verkorting van de dagvaardingstermijn (art. 117).

6. Zaken ingeleid met een verzoekschrift (lid 2). a) Algemeen. Blijkens art. 261 lid 2 worden met een verzoekschrift ingeleid de zaken ten aanzien waarvan dit uit de wet voortvloeit. De wetgever hanteert hier een zogeheten formeel criterium; uit in de wet gebruikte begrippen als 'verzoek', 'verzoekschrift' en 'verzoeken' laat zich afleiden dat een verzoekschrift het procesinleidend stuk is (zie deze aant. onder c). Het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kende in art. 429b aanhef en onder b (oud) tevens een zogeheten materieel criterium, hierop nekkomend dat zaken niet strekkende tot bepaling van een rechtsbetreffing tussen partijen in geschil (tevens) met een verzoekschrift dienden te worden ingeleid, indien uit de wet niet voortvloeit hoe zij moeten worden ingeleid. Aan dit materieel criterium bestaat in de huidige wet geen behoefte. Zie ook aant. 7 onder d. **b) Gesloten systeem.** Ten aanzien van verzoekschriftprocedures bestaat een gesloten systeem (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 434). De rechter is slechts op grond van een concrete wetsbepaling bevoegd — en verplicht — tot het geven van een beschikking op een verzoekschrift (HR 15 maart 1991, NJ 1991, 397; C./Staub). **c) Wettelijke indicaties: de begrippen verzoek, verzoekschrift, verzoeken.** Vaak laat zich uit de door de wetgever gehanteerde begrippen afleiden dat een verzoekschrift het procesinleidend stuk is. In dat verband worden woorden gebruikt als 'verzoek', 'verzoekschrift' en 'verzoeken'. Een en ander ziet men in het bijzonder — doch niet uitsluitend — in Boek 1 BW. Toch valt op vorenstaande visstregel niet altijd blind te varen. Zo staat bij voorbeeld vast dat met de woorden 'op verzoek van een partij' in art. 31 en art. 32 (verbetering respectievelijk aanvulling van vonnissen, arresten of beschikkingen) niet is bedoeld dat het verzoek bij verzoekschrift moet worden gedaan of dat de regels van de verzoekschriftprocedure van toepassing zijn (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 174). Voorts valt te wijzen op HR 2 mei 2003, NJ 2003, 467 waarin de Hoge Raad overweegt dat in zaken van levensonderhoud, verschuldigd krachreus Boek 1 BW, het volgen van de verzoekschriftprocedure als dwingend voorgeschreven moet worden beschouwd, ook indien tussen partijen een alimentatieovereenkomst is gesloten. **d) Het openbaar ministerie.** Verzoekschriften kunnen ook worden ingeleid door het openbaar ministerie. Onder het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering sprak de wet in dat verband overgens veelal van 'op vordering van het openbaar ministerie'. In het voorstel van wet tot aanpassing van de wetgeving aan de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg (wetsvoorstel 27 824), is hierin wijziging aangebracht. Overal waar in het oude recht werd gesproken van een door het openbaar ministerie (of de officier van justitie) in te stellen vordering ten aanzien van een procedure die eindigt met een beschikking of die door anderen (belanghebbenden) bij verzoek moet worden ingeleid, is het woord 'vordering' (of een vervoging daarvan) vervangen door: 'verzoek' (of een vervoging daarvan) (MvT AW, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 75). Overigens kan het openbaar ministerie niet in alle opzichten met een gewone verzoeker worden gelijkgesteld. Zo zal met het oog op art. 278 lid 1 en art. 282 lid 1 niet de 'woonplaats' kunnen worden gehanteerd, maar hoogstens de plaats van vestiging van het gerecht om welks openbaar ministerie het gaat. Zie art. 278, aant. 4 onder g. Ook zal het openbaar ministerie zijn verzoek zelf kunnen indienen en daarvoor procesbijstand van een procureur behoeven (MvT Inv, Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w., (Inv. 3, 5 en 6), p. 70).

7. Rv (oud). a) Algemeen. Art. 261 lid 1 stemt inhoudelijk grotendeels overeen met art. 429a (oud), terwijl art. 261 lid 2 overeenstemt met art. 429b (oud). **b) Verschil tussen oud en huidig systeem.** Het in art. 261 neergelegde systeem — in verzoek-

schriftprocedures is titel 3 van toepassing, tenzij uit de wet anders voortvloeit — was in het oude recht juist andersom. De bepalingen van art. 429a-429r (oud) waren slechts rechtstreeks van toepassing in verzoekschriftprocedures waarvoor zij bij wet expliciet van toepassing zijn verklaard. Daarbuiten hadden genoemde bepalingen volgens rechtpraak van de Hoge Raad een reflexwerking. In verzoekschriftprocedures waarvoor de art. 429a-429r (oud) (nog) niet in werking waren getreden, golden die bepalingen desondanks, tenzij uit de wet het tegendeel voortvloeide (HR 28 april 1989, NJ 1990, 90; Van Dijke/Gem. Veenendaal); HR 15 december 1989, NJ 1990, 351; Glas/Gem. Bierum, HR 13 maart 1992, NJ 1993, 96; Gem. Deventer/M., (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 434). **c) Beschikkingen op vordering van het openbaar ministerie.** Art. 429a (oud) sprak ook van zaken waarin de rechter een beschikking geeft 'op vordering van het openbaar ministerie'. Deze zinsnede is in art. 261 bewust niet overgenomen. Dit in verband met art. 43 lid 1, waarin onder meer is bepaald dat, wanneer het openbaar ministerie als partij optreedt, de inleiding van de zaak volgens de gewone regels geschiedt. In zaken waarin de rechter een beschikking geeft, moet het openbaar ministerie zijn vordering instellen bij verzoekschrift. Heeft het openbaar ministerie zijn vordering instellen bij verzoekschrift. Omdat de wet zulks voorschijft — dan valt dit reeds onder het criterium 'zaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid', zodat de woorden 'op vordering van het openbaar ministerie' kunnen worden gemist (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 434). Zie ook aant. 6d. **d) Het materieel criterium van art. 429b aanhef en onder b (oud).** Op grond van art. 429b aanhef en onder b (oud) dienden, (tevens) met een verzoekschrift te worden ingeleid 'de zaken niet strekkende tot bepaling van een rechtsbetreffing tussen partijen in geschil indien uit de wet niet voortvloeit hoe zij moeten worden ingeleid'. Aan dit zogeheten materieel criterium bestaat in de huidige wet geen behoefte. Nog afgezien van de onstandigheid dat het in de praktijk nooit een rol heeft gespeeld, is de formulering van het in art. 261 lid 2 neergelegde formele criterium ('uit de wet voortvloeit'; zie aant. 6) van dien aard dat zij in wezen het materieel criterium omvat (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 434).

TWEEDE AFDELING

Relatieve bevoegdheid

[Inleidende opmerkingen]

1. Relatieve bevoegdheid. Afdeling 2 van titel 3 bevat regels omtrent de relatieve bevoegdheid van de Nederlandse rechter in zaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid of waarin de rechter ambtshalve een beschikking geeft. Bij de relatieve bevoegdheid gaat het om de vraag welke rechter geografisch gezien bevoegd is. De bepalingen van de onderhavige afdeling die gelden voor de rechtbanken zijn bij het bepalen van de plaats in een arrondissement waar de impersoonzaak (zie voor dit begrip hierna de vierde afdeling, inleiding opmerkingen, aant. 2) wordt behandeld van overeenkomstige toepassing (art. 7 lid 2. Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen). Voorts hebben de bepalingen van afdeling 2 alleen een intern-Nederlandse dimensie; de regering van de relatieve bevoegdheid is losgekoppeld van de rechtsmachtregeling. Zie Boek 1, titel 1, afdeling 1, inleidende opmerkingen, aant. 5 onder b.

2. Systematiek van afdeling 2. Afdeling 2 bestaat uit art. 262-270. De hoofdregel betreffende de relatieve bevoegdheid is neergelegd in art. 262. Vervolgens bevatten art. 263-268 een aantal specifieke bevoegdheden die in beginsel de desbetreffende materie

exclusief beheersen, terwijl art. 269 het sluitstuk van de voorafgaande bepalingen vormt en een subsidiair bevoegde rechter aanwijst. Art. 270 ten slotte regelt de verwijzing naar een andere rechter van gelijke rang in geval van relatieve onbevoegdheid. In dat verband geldt als hoofdregel dat de rechter zijn relatieve bevoegdheid ambtshalve toest, ook als alle belanghebbenden zijn verschenen (MvT, Kamerstukken II 2002/03, 28 863, nr. 3, p. 9). Zie nader art. 270, aant. 14.

3. Ambtshalve toetsing relatieve bevoegdheid. In verzoekschriftprocedure geldt als uitgangspunt dat de rechter de relatieve bevoegdheid ambtshalve moet toetsen. Immers, het gaat doorgaans om zaken waarin de rechtsgevolgen niet ter vrije bepaling van partijen staan. Dat heeft ook zijn consequenties voor het bevoegdheidsrecht. Overigens blijkt uit art. 270 lid 1, laatste volzin, en art. 270 lid 2 (scheidingszaken) dat het systeem niet volstrekt rigide is: in beginsel is stilzwijgende forumkeuze mogelijk (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 437). Zie art. 270 aant. 2 onder c.

4. Relatieve bevoegdheid versus absolute bevoegdheid. Afdeling 2 van titel 3 bevat geen regels omtrent de absolute bevoegdheid van de Nederlandse rechter. Bij de absolute bevoegdheid gaat het om de vraag welke rechter hiërarchisch gezien bevoegd is (rechtbank, hof of Hoge Raad). Als hoofdregel geldt dat de rechtbank in eerste aanleg kennis neemt van alle burgerlijke zaken (zowel dagvaardings- als verzoekschriftprocedures), tenzij in een bijzondere wettelijke bepaling anders is bepaald (art. 42 Wet RO) (zie Bijlage 1).

5. Internationale bevoegdheid; distributie bepaalt attributie? Het tot 1 januari 2002 geldende procesrecht kende het adagium 'distributie bepaalt attributie', heiligen inhielid dat de attributie van macht of bevoegdheid van de Nederlandse rechter — kortweg: rechtsmacht — om zaken met een internationaal karakter of van buitenlandse oorsprong te berechten, voortvloekt uit de interne regels van relatieve bevoegdheid. Voornoemd adagium bracht mee dat op grond van art. 429c lid 14 (oud) in verzoekschriftprocedures altijd rechtsmacht was voor de Nederlandse rechter, te weten voor de rechter te 's-Gravenhage, met als correctie de forum-non-conveniens-bepaling van art. 429c lid 15 (oud). De in het oude recht bestaande koppeling tussen relatieve bevoegdheid en rechtsmacht is losgelaten. Zie Boek 1, titel 1, afdeling 1, inleidende opmerkingen, aant. 7 en 8 onder a. De regel 'distributie bepaalt attributie' is in art. 10 gehandhaafd als sluitsteen op de regeling van Boek 1, titel 1, afdeling 1. Deze regel geldt niet voor bepalingen van afdeling 2, omdat die bepalingen uitsluitend gelden als regelingen van interne relatieve bevoegdheid (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 117-118). Zie ook art. 10, aant. 2.

6. Rv (oud). De regeling van de relatieve bevoegdheid van rechters in verzoekschriftprocedures was in het oude procesrecht neergelegd in art. 429c (oud), met dien verstande dat daarvan — daargelaten de afschaffing van de non-conveniens-regel van lid 15 (zie Boek 1, titel 1, afdeling 1, inleidende opmerkingen, aant. 8) — in de huidige regeling zijn geschrapt het tweede, derde, achtste, tiende, elfde en dertiende lid. Achtergrond daarvan was telkens dat aan deze specifieke bevoegdheden geen grote behoefte leek te bestaan, zodat zij konden worden gemist. Behandeling van de desbetreffende gevallen dient thans te geschieden met behulp van de hoofdregels. Art. 429c lid 12 (oud) dat handelde over verzoekschriftprocedures betreffende executie is overgebracht naar Boek 2, titel 1, art. 438a (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 435).

[Rechter van de woonplaats of het werkelijk verblijf van verzoeker of een van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden; samenhang met dagvaarding]

Artikel 262. Tenzij de wet anders bepaalt, is bevoegd:

- a. de rechter van de woonplaats van hetzij de verzoeker of één van de verzoekers, hetzij één van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden dan wel, als zodanige woonplaats in Nederland niet bekend is, de rechter van het werkelijk verblijf van één van hen;
- b. indien het verzoek betrekking heeft op een bij dagvaarding ingeleid of in te leiden geding, de rechter die bevoegd is van dat geding kennis te nemen, tenzij het verzoek niet behoort tot diens absolute bevoegdheid.

1. Algemeen. De in art. 262 neergelegde regel betreffende de relatieve bevoegdheid kent in het kader van rechtsmacht een vrijwel parallele bepaling in art. 3, aanhef en onder a en b. Zie daaromtrent art. 3, aant. 2 en 3. In de regel — de wet kan blijkens de aanhef van art. 262 anders bepalen (zie bijv. art. 7:685 lid 3 BW, waarin tevens de kanonrechter van de plaats waar de arbeid gewoonlijk wordt verricht, bevoegd wordt verklaard) — is op de voet van art. 262 aanhef en onder a relatief bevoegd de rechter van de woonplaats, of bij gebreke daarvan in Nederland, van het werkelijk verblijf van de verzoeker of van een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende (zie aant. 3-4). Blijkens art. 262, aanhef en onder b is — ook hier weer 'tenzij de wet anders bepaalt' — in een verzoekschriftprocedure die betrekking heeft op een te voeren of aanhangige dagvaardingsprocedure relatief bevoegd de rechter die bevoegd is van de dagvaardingsprocedure kennis te nemen, tenzij het verzoek niet behoort tot diens absolute bevoegdheid (zie aant. 5).

2. Belang van art. 262 en de verhouding tot andere bepalingen in afdeling 2.

a) Hoofdregel relatieve bevoegdheid. In art. 262 is de hoofdregel neergelegd betreffende de relatieve bevoegdheid van de rechter in verzoekschriftprocedures in het algemeen. Daargelaten het min of meer bijzondere geval bestreken door art. 262, aanhef en onder b (zie aant. 5) is relatief bevoegd de rechter van de woonplaats, of bij gebreke van een bekende woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van de verzoeker of van een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende. **b) Verhouding tussen art. 262 en art. 263-269.** De art. 263-267 bevatten een aantal specifieke bevoegdheden die in beginsel de desbetreffende materie exclusief beheersen. Art. 268 geeft voor zaken betreffende nalatenschappen een regel van alternatieve bevoegdheid ('mede bevoegd'), terwijl art. 269 het sluitstuk van de voorafgaande bepalingen vormt en een subsidiair bevoegde rechter aanwijst, te weten de rechter te 's-Gravenhage.

3. Verzoeker of één van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden (aanhef en onder a). **a) Begrip verzoeker.** In verzoekschriftprocedures biedt de persoon van de verzoeker de meeste houvast bij de bepaling van de relatieve bevoegdheid van de rechter. In verzoekschriftprocedures, die veelal op het personen- en familerecht betrekking hebben, is het de verzoeker om wiens belangen het doorgaans in de eerste plaats gaat en in wiens woonplaats (of werkelijke verblijfsplaats) de maatregelen die in de procedure worden woonraad, niet zelden moeten worden uitgevoerd. Zelfs is denkbaar dat in een verzoekschriftprocedure naast de verzoeker geen andere belanghebbenden zijn (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 89). **b) Pluraliteit van verzoekers.** Denkbaar is dat in een procedure meer verzoekers zijn. Te noemen valt het meenschappelijk verzoek tot echtscheiding (art. 1:150 BW), tot scheiding van tafel en

bed (art. 1:169 lid 1 jo. art. 1:150 BW) en tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed (art. 1:181 BW). In geval sprake is van een pluraliteit van verzoekers is de rechter van ieders woonplaats — of bij gebreke daarvan: verblijfplaats — gelijkkelijk relatief bevoegd (MvT AW, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 437). Zo ook expliciet art. 3, aanhef en onder a in het kader van rechtsmacht. Zie in het kader van rangorde tussen de aanknopingspunten woonplaats en rechtmatig verblijf, aant. 4 onder f). c) **Eén van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden.** In de wettelijke regeling van de verzoekschriftprocedure wordt de term 'belanghebbende' gebezigd. Tevergeefs zal men in titel 3 zoeken naar omschrijving van deze term. Dit is anders in de regeling betreffende de rechtspleging in zaken van personen- en familierecht, in het bijzonder in andere zaken dan scheidingzaken (art. 798). Indien het een zaak van personen- en familierecht is, zal de term 'belanghebbende' in de algemene regeling van de verzoekschriftprocedure — derhalve in titel 3 — moeten worden geïnterpreteerd op de wijze als in art. 798 lid 1 is bepaald (MvT, Kamersstukken II 1991/92, 22 487, nr. 3, p. 8). Zie art. 798, aant. 1-8. Wie overigens tot de 'belanghebbenden' zijn te rekenen moet voor ieder type verzoekschriftprocedure uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen worden afgeleid (HR 25 oktober 1991, NJ 1992, 148; Veldhof/Wolfer Stichting). Indien er naast de verzoekers één of meer belanghebbenden zijn, bestaat geen goede reden hun woonplaats of werkzeker. De woonplaats of het werkelijk verblijf van één van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden is overigens niet subsidiair, maar alternatief bevoegdheidshebbend (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 436). d) **Niet genoemde maar wel op bevel van de rechter opgeroepen belanghebbenden.** De niet in het verzoekschrift genoemde, maar wel door de rechter op de bevel van de tweede zin van art. 279 lid 1 opgeroepen belanghebbenden zijn voor de bepaling van de relatieve bevoegdheid van de rechter niet van belang.

4. Aanknopning bij woonplaats of werkelijk verblijf (aanhef en onder a).

a) **Dubbele aanknopning.** Art. 262, aanhef en onder a kent een dubbele aanknopning. Naast de aanknopning bij de woonplaats of het werkelijke verblijf van de verzoeker vinden men tevens een aanknopning bij de woonplaats of het werkelijke verblijf van een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende. Zie over de rangorde tussen de verschillende aanknopingspunten, deze aant. onder f. b) **Begrip woonplaats.** Het begrip 'woonplaats' wordt in art. 262 en de andere voorschriften van titel 3 niet nader gedefinieerd. In het kader van de bepalingen omtrent rechtsmacht van de Nederlandse rechter (zie Boek 1, titel 1, afdeling 1) duidt dit begrip op de woonplaats naar Nederlands recht, zoals gedefinieerd in art. 1:10 BW (zie art. 2, aant. 3). Daar is de woonplaats van een natuurlijk persoon de woonstede of, bij gebreke van woonstede, de plaats van het werkelijk verblijf. In art. 262 aanhef en onder a zijn 'woonplaats' en 'werkelijk verblijf' evenwel naast elkaar staande begrippen. In het kader van art. 262 aanhef en onder a dient voor natuurlijke personen het begrip 'woonplaats' te worden verstaan als 'woonstede'. Zie voor de woonplaats van een rechtspersoon, deze aant. onder d. Een natuurlijk persoon heeft zijn woonstede op de plaats waar hij werkelijk woont met zijn gezin, waar hij de zetel van zijn fortuin heeft, zijn zaken behartigt, zijn goederen en eigendommen beheert, zodat men er niet vandaan gaat dan met een bepaald doel en voor een bepaalde tijd en tevens met het plan om als dat doel is bereikt, terug te keren. Onder de feitelijke omstandigheden die voor de vaststelling van de woonstede van belang zijn, heeft de plaats waar iemand regelmatig 's nachts slaapt de grootste betekenis (HR, 19 januari 1880, W (1880) 4475). Met het woord 'woonstede' wordt ook tot uitdrukking gebracht, dat men daarbij aan een woning en niet aan een gemeente moet denken. In te-

genstelling tot het werkelijk verblijf gaat het bij de woonstede om een bestendig verblijf (Floelching Meijers, Parl. Gesch. Boek 1, p. 43). De vraag of iemand een woonstede heeft en waar deze zich bevindt, moet worden beantwoord aan de hand van feitelijke omstandigheden. c) **Begrip werkelijk verblijf.** Tussen werkelijk verblijf en woonstede bestaat geen essentieel, doch slechts een gradueel verschil. Naamste uit de omstandigheden van het al dan niet bestaan van een meer duurzame betrekking tussen een persoon en een plaats blijkt, zal dat verblijf als woonstede of als werkelijk verblijf gelden (Asser/De Boer (2006), nr. 55). Bij het geval dat iemand geen woonplaats, maar wel werkelijk verblijf in Nederland heeft, moet worden gedacht aan de situatie dat hij zijn woonstede in de zin van art. 1:10 BW in het buitenland heeft en derhalve daar woont, maar in Nederland verblijft. Men denke aan in het buitenland wonende Nederlanders die hier tijdelijk verblijven, aan hier te lande gelegeerde buitenlandse militairen, aan tijdelijk hier te lande gedetacheerde diplomaten of employés van buitenlandse ondernemingen (MvT Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 73).

d) **Woonplaats rechtspersoon.** Anders dan de natuurlijke persoon heeft een rechtspersoon noch een woonstede, noch een werkelijk verblijf. Ingevolge art. 1:10 lid 2 BW heeft een rechtspersoon zijn woonplaats 'ter plaatse waar hij volgens wettelijk voorschrift of volgens zijn statuten of reglementen zijn zetel heeft'. Bij publiekrechtelijke rechtspersonen wordt de zetel gewoonlijk bepaald bij wettelijk voorschrift. Bij naar Nederlands recht opgerichte privaatrechtelijke rechtspersonen wordt de zetel bepaald door de statuten (zie evenwel art. 2:287 BW). De woonplaats van een privaatrechtelijke rechtspersoon is derhalve zijn statutaire zetel ('siège statutaire'). Dit is niet anders indien de werkelijke zetel ('siège réel') zich elders — in of buiten Nederland — bevindt. Als statutaire zetel wordt gewoonlijk een gemeente genoemd. Een verdere band van de rechtspersoon met de aldus genoemde gemeente is niet nodig. De omstandigheid dat een rechtspersoon in een bepaalde gemeente is gevestigd, brengt voor hem niet de verplichting mede in deze gemeente een adres te hebben. Een naar buitenlands recht opgerichte rechtspersoon heeft naar Nederlands internationaal privaatrecht eveneens zijn woonplaats ter plaatse van zijn statutaire zetel, ongeacht waar zich zijn werkelijke zetel bevindt. De statutaire zetel zal doorgaans zijn gelegen in de Staat naar welks recht de rechtspersoon is opgericht. e) **Meer dan één woonplaats?** Zowel een natuurlijk persoon als een rechtspersoon kan meer dan één woonplaats hebben. Art. 1:14 BW bepaalt dat een persoon — i.e. een natuurlijk persoon of een rechtspersoon — die een kantoor of filiaal houdt, ten aanzien van aangelegenheden die dit kantoor of filiaal betreffen, mede aldaar zijn woonplaats heeft. f) **Rangorde respectieve aanknopingspunten.** De rangorde tussen de verschillende aanknopingspunten speelt op twee niveaus, te weten tussen (i) de woonplaats respectievelijk het werkelijk verblijf, en (ii) de woonplaats of het werkelijk verblijf van de verzoeker respectievelijk het werkelijk verblijf, en (iii) de woonplaats of het werkelijk verblijf van de verzoeker respectievelijk de woonplaats of het werkelijk verblijf van een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende. Deze rangorde laat zich als volgt samenvatten. *Woonplaats versus werkelijk verblijf.* De aanknopning bij het werkelijk verblijf is subsidiair. Eerst bij gebreke van een bekende woonplaats in Nederland kan worden aangeknoopt aan het werkelijk verblijf. Hoewel de parlementaire geschiedenis daarover niet rept, valt dit ook aan te nemen in geval van een pluraliteit van verzoekers (zie aant. 3 onder b). Heeft de ene verzoeker een bekende woonplaats in Nederland en de andere verzoeker hier te lande slechts een werkelijk verblijf, dan sluit de door de woonplaats van de ene verzoeker bepaalde bevoegdheid die van de rechter van het werkelijk verblijf van de andere verzoeker uit. Aldus was ook het systeem in art. 429c lid 13 (oud). Verdedigbaar is dat thans hetzelfde moet worden aangenomen in geval van pluraliteit van in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden. *Woonplaats of werkelijk verblijf verzoeker versus woonplaats of werkelijk verblijf belanghebbende.* De aankno-

ping bij de woonplaats of het werkelijk verblijf van een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende is ten opzichte van de aanknopng bij de woonplaats of het werkelijk verblijf van de verzoeker niet subsidiair, maar alternatief bevoegdheidsheppend (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 436).

5. Samenhang met dagvaardingsprocedure (aanhef en onder b)

a) Strekking: Art. 262, aanhef en onder b bevat een bepaling die eenzelfde strekking heeft als art. 3 aanhef en onder b (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 436). Laatstgenoemd artikel beoogt discussie omtrent de rechtsmacht te voorkomen. Zie art. 3, aant. 3. Art. 262, aanhef en onder b beoogt hetzelfde op het punt van de relatieve bevoegdheid van de rechter. **b) Verzoek dat betrekking heeft op een dagvaardingsprocedure.** Indien het verzoekschrift betrekking heeft op een in Nederland te voeren of aanhangig dagvaardingsprocedure is de relatief bevoegde rechter in die procedure in beginsel (zie deze aant. onder c) tevens de relatief bevoegde rechter met betrekking tot het verzoekschrift. **c) Uitzondering.** Blijkens het slot van art. 262, aanhef en onder b is de in de dagvaardingsprocedure relatief bevoegde rechter relatief bevoegd in de verzoekschriftprocedure, tenzij het verzoek niet behoort tot diens absolute bevoegdheid. Een voorbeeld vormt het verzoek aan de voorzieningenrechter tot het leggen van een conservatoir beslag op enig aan de beslagdebiteur toebehorend goed (art. 700 lid 1), terwijl de eis in de hoofdzaak bij dagvarading — anders dan bij wege van een vordering in kort geding — bij de rechtbank reeds is of nog moet worden uitgebracht.

6. Rv (oud). Het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bevatte in art. 429c-lid 1 (oud) een met art. 262 aanhef en onder a overeenstemmende regel wat betreft aanknopng bij de woonplaats of het werkelijk verblijf van de verzoeker. De aanknopng bij de woonplaats of het werkelijk verblijf van belanghebbenden kwam slechts in art. 429c lid 2 (oud) (scheidingszaken) en art. 429c lid 3 (oud) (zaken betreffende levensonderhoud) als subsidiair bevoegdheidsheppend voor (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 436).

[Zaken betreffende de registers van de burgerlijke stand; rechter binnen wiens rechtsgebied de akte is of moet worden ingeschreven]

Artikel 263. In zaken die uitsluitend betreffen de aanvulling van de registers van de burgerlijke stand of de inschrijving, doorhaling of wijziging van daarin in te schrijven of ingeschreven akten, is bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied de akte is of moet worden ingeschreven.

1. Algemeen. Art. 263 bevat een regel omtrent relatieve bevoegdheid in zaken die uitsluitend de aanvulling van de registers van de burgerlijke stand of de inschrijving, doorhaling of wijziging van daarin in te schrijven of ingeschreven akten betreffen. In dergelijke zaken is relatief bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied de akte is of moet worden ingeschreven.

2. Specifieke bevoegdheid. Art. 263 geeft geen alternatieve bevoegdheid naast de hoofdregel van art. 262, maar een specifieke bevoegdheid die in beginsel de materie (exclusief) beheerst (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 436-437). In zaken die uitsluitend (zie aant. 7) betreffen — kort samengevat — herstel van onvolkomenheden (zie nader aant. 6) in een register van de burgerlijke stand is niet de rechter van de woon- of verblijfplaats van de verzoeker (art. 262 aanhef en onder a) relatief bevoegd maar de rechter binnen wiens rechtsgebied zich het desbetreffende register bevindt. Wijst art. 263 geen bevoeg-

de rechter aan, dan is — behoudens de gevallen bestreken door art. 268 (zaken betreffende nalatenschappen) — de rechter te 's-Gravenhage bevoegd. Zie art. 269, aant. 3.

3. Begrip registers van de burgerlijke stand. a) Vier registers per gemeente.

De gegevens van de burgerlijke stand worden vastgelegd in authentieke akten. Deze akten worden op hun beurt opgenomen in de registers van de burgerlijke stand. Voor iedere gemeente bestaan registers van geboorten, van huwelijken, van geregistreeerde partnerschappen (sedert de Wet van 5 juli 1997, Stb. 324) en van overlijden (art. 1:17 lid 1 BW). De registers van huwelijksaangiften en van huwelijks toestemmingen zijn met ingang van 1 januari 1995 (Wet van 14 oktober 1993, Stb. 555) komen te vervallen. De desbetreffende akten en de akten van aangifte van een registratie van een partnerschap en van toestemming tot registratie van een partnerschap worden als bijlagen van het register van huwelijken respectievelijk van geregistreeerde partnerschappen gedurende achttien maanden bewaard en vervolgens vernietigd (art. 23 lid 4 BBS; Besluit van 25 februari 1994, Stb. 160, laatstelijk gewijzigd bij het Besluit van 27 maart 1998, Stb. 176).

b) Eén bijzonder register te Den Haag. De gemeente Den Haag heeft als enige gemeente nog een vijfde register. Het betreft hier het bijzondere register voor de inschrijving van (i) in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraken betreffende — buiten Nederland voltrokken — huwelijken of registraties van een partnerschap, waarvan de akten niet in de Nederlandse registers van de burgerlijke stand zijn opgenomen, welke inhouden de nietigverklaring van een huwelijk of van een geregistreerd partnerschap, een echtscheiding, de ontbinding van een geregistreerd partnerschap, de ontbinding van een huwelijk na scheiding van tafel en bed of de vernietiging van zulk een ingeschreven uitspraak, dan wel de beëindiging van een geregistreerd partnerschap, bedoeld in art. 1:80c onder c BW, of de vernietiging daarvan (art. 1:17 lid 2o, art. 1:21 lid 1 BW), en — onder nader in art. 1:25 BW omschreven omstandigheden — van (ii) buiten Nederland overeenkomstig de plaatselijke voorschriften door een bevoegde instantie opgemakte akten van geboorte, huwelijksakten, akten van registratie van partnerschap en akten van overlijden (art. 1:25 BW).

4. De rechter binnen wiens rechtsgebied de akte is of moet worden ingeschreven. Relatief bevoegd is de rechter binnen wiens rechtsgebied de akte is of moet worden ingeschreven. De Wet op de rechterlijke indeling (Wet van 10 augustus 1951, Stb. 347, gewijzigd bij de Wet organisatie en bestuur gerechten) geeft uitkomst met betrekking tot de vraag over welke gemeente (n) zich het rechtsgebied van elke rechtbank uitstrekt.

5. Cumulatie van relatief bevoegde rechters. Een fout in bijvoorbeeld een geboortekte (denk aan een foute spelling van de naam) kan eenvoudig gevolgd worden door eenzelfde fout in bijvoorbeeld een huwelijksakte. Is laatstgenoemde akte ingeschreven in het huwelijksregister van een gemeente in een ander arrondissement dan dat van de gemeente van het geboorteregister, dan zouden in het kader van een wijziging (verbetering) van de respectieve akten op de voet van art. 263 twee verschillende relatief bevoegde rechters moeten worden geadieerd. Dienaangaande bevat de laatste zin van art. 1:24 lid 1 BW evenwel een nadere regeling. De rechtbank waarbij het verzoek aanhangig is, kan dezelfde verbetering gelasten ten aanzien van een akte of latere vermelding betreffende dezelfde persoon of zijn afstammelingen, die buiten haar rechtsgebied — maar wel binnen Nederland (Hof 's-Gravenhage 26 mei 1983, NJ 1985, 7) — in de registers van de burgerlijke stand is opgenomen. Voor andere gevallen waarin zich mogelijk erwijs een cumulatie van relatieve bevoegdheid zou kunnen voordoen, ligt het

voor de hand mutatis mutandis de laatste zin van art. 1:24 lid 1 BW op gelijke wijze toe te passen. Zie ook aant. 7 onder b.

6. Zaken betreffende aanvulling, inschrijving, doorthaling of wijziging

a) Betekenis. Art. 263 geeft niet nader aan op welke zaken het betrekking heeft. Dit parlementaire geschiedenis bevat op dit punt geen nadere aanvullingen; de term 'zaken betreffende aanvulling, inschrijving, doorthaling of wijziging' wordt niet nader toegelicht. Dit is evenmin het geval in de wetsgeschiedenis van het met art. 263 overeenstemmende art. 429c lid 6 (oud). **b) Voorbeelden uit Boek 1 BW.** Procedures waarin aanvulling van de registers van de burgerlijke stand of inschrijving, doorthaling of wijziging van in te schrijven of ingeschreven akten aan de orde zijn, treft men voornamelijk aan in Boek 1 BW. In het bijzonder valt te denken aan procedures op de voet van art. 1:14 BW (wijziging van de woonruimte), art. 1:24 BW (aanvulling van de registers van de burgerlijke stand en doorthaling of verbetering van daarin voorkomende akten en latere vermeldingen), 1:25c BW (inschrijving buitenlandse akten van geboorte, van huwelijk van registratie van partnerschap en van overlijden in de registers van de burgerlijke stand van de gemeente Den Haag), 1:26a BW (toevoeging van een latere vermelding), 1:26b BW (inschrijving akte in geval van ontbreken van een akte in de Nederlandse registers van de burgerlijke stand), 1:27 BW (voorziening tegen de weigering tot het opnemen van een akte van de burgerlijke stand of tot een andere verrichting) en 1:28 BW (wijziging kunne in geboortekte).

7. Zaken die uitsluitend aanvulling, inschrijving, doorthaling of wijziging betreffen. **a) Uitsluitend.** Art. 263 is slechts van betekenis voor procedures waarin uitsluitend de aanvulling van de registers van de burgerlijke stand of inschrijving, doorthaling of wijziging van in te schrijven of ingeschreven akten, wordt verzoekt. **b) Niet uitsluitend.** Verschillende familierechtelijke procedures kunnen leiden tot een aanpassing van de registers van de burgerlijke stand. Te wijzen valt onder meer op de procedure (i) tot ontkenning van het vaderschap (art. 1:199 BW resp. 1:204 BW), (ii) tot vernietiging van een erkenning (art. 1:205 lid 1 BW), of (iii) tot gegronde verklaring van de oproeping van staat (art. 1:211 BW). In genoemde gevallen gaat het evenwel niet altijd om zaken die uitsluitend de registers van de burgerlijke stand of daarin in te schrijven of ingeschreven akten betreffen. Menigmaal is het verzoek gericht tegen een minderjarige kind of kan het direct gevolgen hebben voor dat kind. In zo'n geval gaat het in de eerste plaats — of in ieder geval mede — om zaken betreffende minderjarigen (zie art. 265, aant. 4b). Voor dergelijke zaken bepaalt art. 265 dat relatief bevoegd is de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van de minderjarige. Hoewel de parlementaire geschiedenis van art. 263 respectievelijk 265 daarover niet geen woord rept, lijkt het, om wetshistorische redenen, niet in het bijzonder om de in art. 429c lid 6 (oud) gebruikte formulering ('indien het met mede een zaak betreft ten aanzien waarvan een andere rechter bevoegd is'), aannemelijk dat in dergelijke gevallen het bepalende in art. 265 derogert aan art. 263. In deze benadering is de rechter van art. 265 relatief bevoegd, ook als zijn beschikking leidt tot — kort gezegd — aanpassing van de registers van de burgerlijke stand. Vanzelfsprekend is deze kwestie slechts relevant in geval de registers van de burgerlijke stand zich buiten het rechtsgebied van de desbetreffende op grond van art. 265 relatief bevoegde rechter bevinden.

8. Rv (oud). Art. 263 is ontwend aan en stemt materieel overeen met art. 429c lid 6 (oud), dat overigens een iets andere redactie kende.

[Zaken betreffende huur van gebouwde onroerende zaken of een gedeelte daarvan]

Artikel 264. In zaken betreffende huur van gebouwde onroerende zaken of een gedeelte daarvan is uitsluitend bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied het gehuurde of het grootste gedeelte daarvan is gelegen.

1. Algemeen. Art. 264 bevat een regel omtrent relatieve bevoegdheid in alle zaken betreffende de huur van gebouwde onroerende zaken of een gedeelte daarvan.

2. Herkomst art. 264. Art. 264 is bij het voorstel van wet tot aanpassing van de wetgeving aan de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg (MvT AW, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 438 en 267) voorgesteld, onder de voorwaarde dat de bij koninklijke boodschap van 2 juli 1998 en 30 november 1999 ingedende voorstellen van wet tot — kort gezegd — vaststelling van titel 7.4 (Huur) van het Burgerlijk Wetboek (wetsvoorstel 26 089), tot wet worden verheven. Dit laatste heeft zijn beslag gekregen op 1 augustus 2003 (Stb. 2003, 230).

3. Relatieve bevoegdheid bij huurzaken die met een verzoekschrift moeten worden ingeleid. **a) Welke huurzaken?** De huidige wetgeving bevat wat betreft huurzaken een aantal gevallen waarin de procedure met een verzoekschrift moet worden ingeleid. Men zie o.m. art. 7:230a lid 1 BW (waarin de huurder de rechter kan verzoeken de ontruimingstermijn te verlengen), art. 7:291 lid 3 BW (op grond waarvan partijen de rechter kunnen verzoeken afwijkende bedingen goed te keuren) en art. 7:304 lid 2 BW (de procedure tot benoeming van een deskundige tot uitbrenging van een advies voor huurprijzvaststelling 290-bedrijfsruimte). **b) Welke rechter bevoegd?** Art. 264 verschafte een exclusieve bevoegdheid (de wet spreekt expliciet van 'uitsluitend bevoegd') van de rechter binnen wiens rechtsgebied het gehuurde — dat wil zeggen de gebouwde onroerende zaak of een gedeelte daarvan — is gelegen. Van een exclusieve bevoegdheid van de plaatselijke rechter mag verwacht worden dat zij een efficiënte procedure ten goede komt (MvT AW, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 267).

4. Rv (oud). Een met art. 264 vergelijkbare — algemene — bepaling kwam in het tot 1 januari 2002 geldende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet voor.

[Zaken betreffende minderjarigen; rechter van de woonplaats of van het werkelijk verblijf van de minderjarige]

Artikel 265. In zaken betreffende minderjarigen is bevoegd de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van de minderjarige.

1. Algemeen. Art. 265 bevat een regel omtrent relatieve bevoegdheid in zaken betreffende minderjarigen. In dergelijke zaken is relatief bevoegd de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van de minderjarige.

2. Specifieke bevoegdheid. Art. 265 geeft geen alternatieve bevoegdheid naast de hoofdregel van art. 262, maar een specifieke bevoegdheid die in beginsel de materie beheert (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 436-437). In zaken betreffende minderjarigen (aant. 3 en 4) is niet relatief bevoegd de rechter van de woon- of verblijfplaats van de verzoeker (art. 262 aanhief en onder a) maar de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van de minderjarige (aant.

5). Wijst art. 265 geen bevoegde rechter aan, dan is — behoudens de gevallen bestreken door art. 268 (zaken betreffende nalatenschappen) — de rechter te 's-Gravenhage bevoegd. Zie art. 269, aant. 3.

3. Begrip minderjarige. a) **Minderjarigheid.** De minderjarigheid volgens Nederlands recht duurt totdat de ouderdom van achttien jaren wordt bereikt. Zij eindigt vroeger door huwelijk of geregistreerd partnerschap dan wel — voor een ongehuwde moeder van 16 of 17 jaar — door meerderjarigverklaring met toepassing van art. 1:253ba BW (art. 1:233 BW). b) **Butenlandse minderjarigen.** De staat van een nationaal persoon wordt als regel bepaald door zijn nationale recht (art. 6 AB). Art. 265 is ook van toepassing op iemand die hier te lande woont en naar het recht van een ander land minderjarig is, ook indien de persoon in kwestie naar Nederlands recht moet worden aangemerkt als meerderjarig. c) **Peilatum minderjarigheid.** Hoewel de wetgever daarover niet rept, ligt het voor de hand aan te nemen dat, bij de beantwoording van de vraag of het in concreto gaat om een zaak betreffende een minderjarige, als peilatum geldt de leeftijd van het kind op het moment van indiening van het verzoek. Aldus wordt voorkomen dat tijdens de behandeling het verweer van onbevoegdheid van de rechter wordt opgeworpen omdat het kind inmiddels meerderjarig is geworden.

4. Zaken betreffende minderjarigen. a) **Betekenis.** Het is orgewis op welke procedures art. 265 het oog heeft. De parlementaire geschiedenis bevat op dit punt geen nadere aanwijzingen; de term 'zaken betreffende minderjarigen' wordt niet nader toegelicht. Dit is evenmin het geval in de wetgeschiedenis van het met art. 265 overeenstemmende art. 429c lid 4 (oud). De meest aannemelijke uitleg van de term 'zaken betreffende minderjarigen' lijkt dat daaronder moet worden verstaan die procedures waarin de rechtspositie van de — op het moment van indiening van het verzoek — minderjarige in het geding is, met dien verstande dat daarvan uitgezonderd moeten worden verzoeken om voorlopige voorzieningen (art. 821) of nevenvoorzieningen (art. 827) die betrekking hebben op een minderjarig kind. Dergelijke verzoeken zijn zo nauw verbonden met de scheidingszaak, dat daarvoor reeds om praktische redenen — het bijhouden met de procedure — als relatief bevoegde rechter moet gelden de op grond van art. 262 aangewezen scheidingsrechter. Is op het moment van indiening van het verzoek sprake van meerderjarigheid, dan geldt — behoudens toepassing van een van de andere specifieke bevoegdheidsbepalingen — de hoofdregel van art. 262. b) **Voorbelden uit Boek 1 BW.** Procedures waarin de rechtspositie van de minderjarige (mede) in het geding is — kortom 'zaken betreffende minderjarigen' — tref men in het bijzonder aan in Boek 1 BW. Gewezen kan worden op 1. het verzoek om vervangende huwelijks toestemming (art. 1:36 BW), 2. het verzoek om vervangende toestemming schapsregistratie (art. 1:80a jo. art. 1:36 BW), 3. het verzoek om vervangende toestemming van de kantorechter voor het maken of wijzigen van huwelijksvoorwaarden vóór het huwelijk (art. 1:117 BW), 4. het verzoek door de man of, in geval van overlijden van de man, door een afsamneling tevens legitimaris of een onder van de man tot onkenning van het vaderschap van een minderjarig kind (art. 1:199 BW resp. 1:201 BW), 5. het verzoek tot vernietiging van een erkenning door de erkener of door de moeder terwijl het erkende kind nog minderjarig is (art. 1:205 lid 1 BW onder b resp. onder c), 6. het verzoek tot vernietiging van een erkenning door het minderjarig kind zelf (art. 1:205 lid 1 BW onder a), 7. het verzoek tot grondverklaring van de introping van staat, ingediend door een minderjarig kind (art. 1:211 BW), 8. het verzoek tot adoptie (art. 1:227 BW) — niet het verzoek door de geadopteerde tot herroeping van de adoptie, want dat is slechts mogelijk na meerderjarigheid van de geadopteerde (art. 1:231 lid 2 BW), 9. het verzoek om handlichting (art. 1:235 lid 1 BW), 10. het verzoek van

één van de ouders van de minderjarige tot opheffing van de handlichting (art. 1:236 BW), 11. het verzoek tot benoeming van een bijzondere curator (art. 1:250 BW), 12. verzoeken op de voet van art. 1:253a respectievelijk 1:253i lid 2 BW, 13. het verzoek van niet met elkaar gehuwde ouders (of van een van hen) tot beëindiging van het gezamenlijk gezag (art. 1:253n), 14. het verzoek tot wijziging van een beslissing met betrekking tot de gezagsuitoefening door één ouder (art. 1:253o BW), 15. het verzoek door de ouders tot vervanging van de toestemming van de pleegouders (art. 1:253k lid 2 BW), 16. het verzoek tot het verkrijgen van het gezamenlijk gezag met een ander (art. 1:253t BW), 17. het verzoek tot onderzoekinstelling van een gezinsvoogdij-instelling of vervanging van die instelling (art. 1:254 BW), 18. het verzoek tot geheel of gedeeltelijke vervallenverklaring of intrekking van door de voogdij-instelling gegeven aanwijzingen (art. 1:259-260 BW), 19. het verzoek tot uithuisplaatsing en andere daarmee verband houdende verzoeken (art. 1:261-263b BW), 20. het verzoek tot vervangende toestemming medische behandeling (art. 1:264 BW), 21. het verzoek tot herstel van het ouderdijk gezag (art. 1:277-278 BW), 23. de verzoeken tot benoeming en ontslag van (tijdelijke) voogden (art. 1:282 BW, 1:299 BW, 1:299a BW, 1:323 BW, 1:324 BW), 24. het verzoek tot ontzetting van de voogdij (art. 1:329 BW), 25. het verzoek door de voogd tot vervanging van de toestemming van de pleegouders (art. 1:336a lid 2 BW), 26. het verzoek tot onderbewindstelling van het vermogen van de minderjarige (art. 1:370 BW), 27. verzoeken op de voet van titel 15 (omgang en informatie) van Boek 1 BW (art. 1:377a-377h BW) en ten slotte 28. het verzoek tot het bepalen, wijzigen of intrekken van de bijdrage in de kosten van verzorging en opvoeding van de minderjarige kinderen op de voet van titel 17 van Boek 1 BW.

5. Aanknopning bij woonplaats of werkelijk verblijf. a) **Algemeen.** Art. 265 knoopt aan bij de woonplaats of het werkelijke verblijf van de minderjarige. Zie over de rangorde tussen deze aanknopingspunten, deze aant. onder e. b) **Begrip woonplaats.** De woonplaats van een minderjarige is een zogeheten afgeleide of afhankelijk woonplaats, ook wel woonplaats door wetsduiding genoemd. Een minderjarige is onbekwam om een woonplaats te hebben (zie evenwel deze aant. onder d). De minderjarige volgt de woonplaats van hem, die het gezag over hem uitoefent. Degene die het gezag uitoefent heeft woonplaats te zijner woonstede, en bij gebreke van woonstede ter plaatse van zijn werkelijk verblijf (art. 1:10 lid 1 BW). De term 'woonplaats' in art. 265 heeft derhalve een ruimere betekenis dan de term 'woonplaats' in art. 262 aanhef en onder a (zie ook art. 262, aant. 4 onder b en art. 266, aant. 5 onder b). De redactie van art. 265 lijkt te suggereren dat in geval een woonplaats van degene die het gezag uitoefent hier te lande ontbreekt, relatief bevoegd is de rechter van het eigen (i.e. niet-afgeleide) werkelijke verblijf van de minderjarige (zie deze aant. onder f). Niet uitgesloten moet worden geacht dat de wetgever met het begrip 'werkelijk verblijf' (zie deze aant. onder f) bedoelt te zeggen het werkelijk verblijf afgeleid van degene die het gezag over de minderjarige uitoefent. In de praktijk wordt staande huwelijk het gezag over een minderjarige veelal uitgeoefend door de ouders gezamenlijk (art. 1:251 lid 1 BW). Hetzelfde geldt in beginsel na de ontbinding van het huwelijk anders dan door dood of na scheiding van tafel en bed (art. 1:251 lid 2 BW). Oefenen beiden ouders tezamen het gezag uit over hun minderjarige kind, doch hebben zij niet dezelfde woonplaats, dan volgt het kind de woonplaats van de ouder bij wie het feitelijk verblijf dan wel laatselijk heeft verbleven (art. 1:12 lid 1 tweede zin). De zinsnede 'dan wel laatselijk heeft verbleven' voorkomt het geval dat een minderjarige, die niet bij zijn ouders verblijft, terwijl laatsgenoemde gescheiden wonen, juridisch geen woonplaats zou hebben (Asser/De Boer

(2006), nr. 60). **c) Begrip werkelijk verblijf.** Het begrip werkelijk verblijf in art. 265 heeft dezelfde betekenis als het gelijklopende begrip in art. 262 aanhef en onder a (zie art. 262, aant. 4 onder c). **d) Woonplaats en handlichting.** Heeft de minderjarige op de voet van art. 1:235 BW handlichting betrekking heeft, een onafhankelijke woonplaats (art. 1:125 lid 4 BW). In het kader van art. 265 lijkt verdedigbaar dat aan deze woonplaats geen betekenis toekomt om reden dat zaken die voortvloeien uit handelingen terzake waarvan handlichting is verleend, niet zijn aan te merken als 'zaken betreffende minderjarigen' in de zin van art. 265. Daar gaat het in het bijzonder om procedures op de voet van Boek 1 BW. Zie aant. 4 onder b. **e) Rangorde respectieve aanknopingspunten.** De rangorde tussen de aanknopingspunten woonplaats respectieve werkelijk verblijf is als volgt. De aanknopingspunten verblijf is subsidiair, eerst bij gebreke van een woonplaats (dat wil zeggen: van een woonstede of werkelijk verblijf zie deze aant. onder b) van degene die het gezag over de minderjarige uitoefent in Nederland — en daarmee van een (afgeleide) woonplaats van de minderjarige in Nederland — kan worden aangeknoopt aan het werkelijk verblijf van de minderjarige. **f) Ontbreken van een afgeleide woonplaats.** Bij gebreke van een woonplaats in Nederland (dat wil zeggen: van een woonstede of van een werkelijk verblijf, zie deze aant. onder b) van degene die het gezag over de minderjarige uitoefent, alsmede van een (eigen) werkelijk verblijf van de minderjarige, komt in zaken betreffende minderjarigen in ieder geval relatieve bevoegdheid toe aan de rechter te 's-Gravenhage op de voet van art. 269.

6. Rv (oud). Art. 265 stemt overeen met art. 429c lid 4 (oud), zoals ingevoegd bij Wet van 7 juli 1994 tot herziening van het procesrecht in zaken van personen- en familierecht (Stb. 1994, 570).

[Zaken betreffende curatele, onderbewindstelling of mentorschap; rechter van de woonplaats of van het werkelijk verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft]

Artikel 266. In zaken betreffende curatele, onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen of mentorschap ten behoeve van meerderjarigen is bevoegd de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft.

1. Algemeen. Art. 266 bevat een regel omtrent relatieve bevoegdheid in zaken betreffende curatele, beschermingsbewind of mentorschap. In dergelijke zaken is relatief bevoegd de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft.

2. Specifieke bevoegdheid. Art. 266 geeft geen alternatieve bevoegdheid naast de hoofdregel van art. 262, maar een specifieke bevoegdheid die in beginsel de materie beheerst (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 436-437). In zaken betreffende curatele, beschermingsbewind of mentorschap is niet de rechter van de woon- of verblijfplaats van de verzoeker (art. 262 aanhef en onder a), relatief bevoegd maar de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van het werkelijke verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft. Wijziging art. 266 geen bevoegde rechter aan, dan is — behoudens de gevallen bestreken door art.

268 (zaken betreffende nalatenschappen) — de rechter te 's-Gravenhage bevoegd. Zie art. 269, aant. 3.

3. Begrippen curatele, onderbewindstelling en mentorschap. **a) Curatele.** Curatele is wettelijk geregeld in Boek 1 BW, titel 16, art. 1:378-391. Zij is de meest vèrgangde vorm van civielrechtelijke bescherming van personen die tijdens hun minderjarigheid op grond van een bepaalde oorzaak — geestelijke stoornis, gewoonte van drankmisbruik of verkruising — niet ten volle in staat zijn of bemoeilijkt worden hun eigen belang van te behartigen. Ondercuratelestelling geschiedt in de vorm van een benoeming van een curator door de rechtbank. **b) Onderbewindstelling.** De onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen — ook wel beschermingsbewind genoemd — is wettelijk geregeld in Boek 1 BW, titel 19, art. 1:431-449. Zij is vergelijkbaar met de ondercuratelestelling een minder vèrgangde civielrechtelijke vorm van bescherming van meerderjarigen. Het bewind beoogt een mogelijkheid tot bescherming te bieden van meerderjarigen die ten gevolge van hun lichamelijke en/of geestelijke toestand niet in staat zijn zelfstandig hun belangen van niet-vermogensrechtelijke aard zelf behoorlijk waar te nemen. De kantonrechter — of, in geval van toepassing van de Wet Bijzondere opennemingspsychiatrische ziekenhuizen (Wet-Bopz; Wet van 29 oktober 1992, Stb. 669 en 670, in werking getreden op 19 januari 1993), de rechter als bedoeld in art. 1:450 lid 4 BW (zie ook deze aant. onder d) — stelt het mentorschap in door benoeming van een mentor. **d) Onvrijwillige openneming met rechterlijke machtiging in een psychiatrische inrichting (Wet Bopz).** Onvrijwillige openneming met rechterlijke machtiging in een psychiatrische inrichting op de voet van de Wet Bopz leidt niet automatisch tot verlies van handelingsbekwaamheid van betrokkene en/of curatele. Voor een verzoek van de officier van justitie (art. 2 lid 1 Wet Bopz) tot een dergelijke onvrijwillige openneming is de relatieve bevoegdheidsregel van art. 266 dan ook niet relevant, temeer daar het hier ook niet gaat om een zaak in de zin van art. 261 (zie art. 261, aant. 2). Art. 7 Wet Bopz bevat een regeling dienaangaande, die hierop neerkomt dat relatief bevoegd is de rechtbank van de woonplaats van de betrokkene, of bij gebreke van een woonplaats in Nederland, van zijn werkelijk verblijf, dan wel, indien — kort samengevat — betrokkene reeds vrijwillig in een psychiatrisch ziekenhuis verblijft, de rechtbank van het arrondissement waarin het ziekenhuis zich bevindt. **e) Samenloop onderbewindstelling en mentorschap.** Onderbewindstelling kan bestaan naast mentorschap. Verschilt de woonplaats van de bewindvoerder van die van de mentor, dan leidt dat tot twee verschillende — afgeleide — woonplaatsen voor degene wiens goederen of mentorschap het betreft. Een en ander kan in zaken betreffende onderbewindstelling en mentorschap tot twee onderscheiden relatief bevoegde rechters leiden. **f) Geen andere samenloop.** Een combinatie van curatele en onderbewindstelling is niet mogelijk. Dit geldt evenzeer voor de combinatie van mentorschap en curatele.

4. Zaken betreffende curatele, onderbewindstelling en mentorschap. **a) Betekenis.** Het is ongewis op welke procedures art. 266 het oog heeft. De parlementaire geschiedenis bevat op dit punt geen nadere aanwijzingen; de term 'zaken betreffende curatele, onderbewindstelling en mentorschap' wordt niet nader toegelicht. Dit is evenmin het geval in de wetsgeschiedenis van het met art. 266 overeenstemmende

art. 429c lid 5 (oud). Gelijk in het kader van art. 265 (zie art. 265, aant. 4 onder a) lijkt meest aannemelijk dat onder 'zaken betreffende curatele, onderbewindstelling en mentorschap' moeten worden verstaan die procedures waarin (mede) de rechtspositie in het geding is van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft. **b) Verzoeken tot ondercuratelerstelling, beschermingsbewind en mentorschap.** Onder 'zaken betreffende curatele, onderbewindstelling en mentorschap' als bedoeld in art. 266 vallen ook de procedures waarin de instelling van deze beschermingsfiguren wordt verzoekt. In dergelijke gevallen is relatief bevoegd de rechter van de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats, van een woonplaats in Nederland, van het werkelijk verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft. Is een van de genoemde beschermingsfiguren een mentorschap (in de betekenis die daaraan in deze aant. onder a, is gegeven), dat primair relatief bevoegd is de rechter van de woonplaats van de curator, bewindvoerder respectievelijk mentor. Zie aant. 5 onder b.

5. Aanknopning bij woonplaats of werkelijk verblijf. a) Algemeen. Art. 266 knoopt aan bij de woonplaats of het werkelijk verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft. Zie over de rangorde tussen deze aanknopingspunten, deze aant. onder d. **b) Begrip woonplaats.** De betekenis van het begrip 'woonplaats' in art. 266 verschilt al naar gelang het gaat om de zaak waarin de instelling van de curatele, het beschermingsbewind respectievelijk het mentorschap wordt verzoekt en — globaal gezegd — andere zaken betreffende deze beschermingsfiguren. *Zaken houdende het verzoek tot instelling curatele, onderbewindstelling of mentorschap.* In de zaken waarin de instelling van een curatele, onderbewindstelling of mentorschap wordt verzoekt, heeft het begrip 'woonplaats' in art. 266 dezelfde betekenis als in art. 262 aanhef en onderdeel a, te weten: woonstede (zie art. 262, aant. 4 onder b). *Andere zaken betreffende curatele, onderbewindstelling of mentorschap.* Is de curatele, de onderbewindstelling of het mentorschap eenmaal ingesteld, dan verandert de betekenis van het begrip 'woonplaats'. In dat geval is de woonplaats van de onder curatele gestelde, van de meerderjarige wiens goederen onder bewind staan en van de persoon ten behoeve van wie een mentorschap is ingesteld, een zogeheten afgeleide of afhankelijke woonplaats geworden. Men spreekt in dit verband ook wel van een woonplaats door wetsduiding. De onder curatele gestelde volgt de woonplaats van zijn curator (art. 1:12 lid 1 BW). De meerderjarige wiens goederen onder bewind staan, volgt de woonplaats van de bewindvoerder (art. 1:12 lid 2 BW). De meerderjarige ten behoeve van wie een mentorschap is ingesteld, volgt de woonplaats van de mentor (art. 1:12 lid 3 BW). De woonplaats van de curator, de bewindvoerder respectievelijk de mentor bevindt zich te zijner woonstede, en bij gebreke van woonstede ter plaatse van zijn werkelijk verblijf (art. 1:10 lid 1 BW). In deze gevallen heeft de term 'woonplaats' in art. 266 derhalve een numerieke betekenis dan de term 'woonplaats' in art. 262 aanhef en onder a (zie ook art. 262, aant. 4 onder b en 265, aant. 5 onder b). De redactie van art. 266 lijkt te suggereren dat in geval een woonplaats in de zin van art. 1:10 lid 1 BW van curator, bewindvoerder respectievelijk mentor hier te lande ontbreekt, relatief bevoegd is de rechter van het eigen (le niet-afgeleide) werkelijke verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft (zie deze aant. onder e). Niet uitgesloten moet worden geacht dat de weggever met het begrip 'werkelijk verblijf' (zie deze aant. onder c) bedoelt te zeggen het van curator, bewindvoerder respectievelijk mentor afgeleide werkelijk verblijf. **c) Begrip werkelijk verblijf.** Het begrip 'werkelijk verblijf' in art. 266 heeft dezelfde betekenis als het gelijkkluidende begrip in art. 262 aanhef en onder a (zie

art. 262, aant. 4 onder c). Daarbij is onverschillig of het in concreto gaat om een zaak houdende het verzoek tot instelling van een van de beschermingsfiguren of andere zaken betreffende curatele, onderbewindstelling of mentorschap. Zie voor dit onderscheid aant. 4 onder b. **d) Rangorde respectieve aanknopingspunten.** De rangorde tussen de aanknopingspunten woonplaats respectievelijk werkelijk verblijf is als volgt. De aanknopning bij het werkelijk verblijf is subsidair; eerst bij gebreke van een woonplaats (dat wil zeggen: woonstede of werkelijk verblijf, zie deze aant. onder b) van curator, bewindvoerder onderscheidenlijk mentor en daarmee van een (afgeleide) woonplaats van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft, kan worden aangeknoopt aan het werkelijk verblijf van laatsgenoemde. **e) Ontbreken van een afgeleide woonplaats.** Bij gebreke van een woonplaats (dat wil zeggen van een woonstede of van een werkelijk verblijf, zie deze aant. onder b) van curator, bewindvoerder respectievelijk mentor, alsmede van een (eigen) werkelijk verblijf van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of mentorschap het betreft, komt in zaken betreffende curatele, onderbewindstelling of mentorschap in ieder geval relatieve bevoegdheid toe aan de rechter te s-Gravenhage op de voet van art. 269.

6. Rv (oud). Art. 266 stemt overeen met art. 429c lid 5 (oud), zoals ingevoegd bij Wet van 7 juli 1994 tot herziening van het procesrecht in zaken van personen- en familierecht (Sb. 570) en vervolgens gewijzigd door inwerkingtreding van de wet inzake het mentorschap (Wet van 29 september 1994, Sb. 757).

Zaken van afwezigheid of vermissing; de rechter van de verlaten woonplaats van de afwezige of vermiste. Vaststelling overlijden; de rechter te s-Gravenhage!

Artikel 267. In zaken van afwezigheid of vermissing is bevoegd de rechter van de verlaten woonplaats van de afwezige of vermiste. Ten aanzien van de vaststelling van overlijden is bevoegd de rechter te s-Gravenhage.

1. Algemeen. Art. 267 bevat een regel omtrent relatieve bevoegdheid in zaken van afwezigheid of vermissing en vaststelling van overlijden. In de twee eerstgenoemde zaken is relatief bevoegd de rechter van de verlaten woonplaats van de afwezige of vermiste. Ten aanzien van de vaststelling van overlijden is de rechter te s-Gravenhage bevoegd.

2. Specifieke bevoegdheid. Art. 267 geeft geen alternatieve bevoegdheid naast de hoofdregel van art. 262, maar een specifieke bevoegdheid die in beginsel de materie beheerst (MvT. Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 436-437). In zaken van afwezigheid of vermissing is niet de rechter van woon- of verblijfplaats van de verzoeker (art. 262 aanhef en onder a) relatief bevoegd maar de rechter van de verlaten woonplaats van de afwezige of vermiste. Wijst de eerste zin van art. 267 voor zaken van afwezigheid of vermissing geen bevoegde rechter aan, dan is — behoudens de gevallen bestreken door art. 268 (zaken betreffende nalatenschappen) — de rechter te s-Gravenhage bevoegd. Zie art. 269, aant. 3. Laatsgenoemde rechter is ook altijd de relatief bevoegde rechter ten aanzien van de vaststelling van overlijden (zie aant. 4).

3. Samenloop art. 267 met art. 265 en 266. Het is goed denkbaar dat op een specifieke geval zowel de relatieve bevoegdheidsregel van art. 267 als die van art. 265 of 266 van toepassing is. Toepassing van de ene dan wel de andere regel zal veelal niet tot een verschil in relatief bevoegde rechters leiden. De verlaten woonplaats als bedoeld in art. 267 is in de regel gelijk aan de afgeleide woonplaats waarop art. 265 respectievelijk art.

266. het oog heeft. Dit is slechts anders indien het gaat om de vaststelling van overlijden (van een minderjarige of van degene wiens curatele onderscheidenlijk goederen of menfroschap het betreft). Alsdan derogceert art. 267 aan art. 265 of art. 266, en is, naar het lijkt, de rechter te 's-Gravenhage exclusief bevoegd.

4. Begrippen afwezigheid en vermissing. a) **Algemeen.** Afwezigheid en vermissing zijn, tezamen met de vaststelling van overlijden in bepaalde gevallen, wettelijk geregeld in Boek 1 BW, titel 18, art. 1:409-430. b) **Afwezigheid.** Afwezig in de zin de wet is hij (lees: de natuurlijk persoon), die zijn woonplaats — dat wil zeggen de woning waarin hij verblijft en niet noodzakelijk zijn gemeente — heeft verlaten. Met iemand die zijn woonplaats heeft verlaten, stelt art. 1:409 lid 2 BW voor de toepassing van Boek 1 BW, titel 18, afdeling 1 gelijk, hij wiens bestaan onzeker is geworden of die onbetreikbaar is, ook al staat niet vast dat hij zijn woonplaats heeft verlaten. In geval van afwezigheid kan de rechtbank (dat wil zeggen op grond van art. 267, de rechtbank van de verlaten woonplaats van de afwezige) op verzoek van een belanghebbende of het openbaar laten bewindvoerder benoemen, mits (i) de afwezige niet voldoende orde op ministerie een bewindvoerder benoemen, en er (ii) noodzakelijkheid bestaat om daan het bestuur van zijn goederen heeft gesteld, en er (iii) noodzakelijkheid bestaat om daan geheel of gedeeltelijk te voorzien of de afwezige te doen vertegenwoordigen (art. 1:409 lid 1 BW). Met de mogelijkheid van onderbewindstelling beoogt de wettelijke regeling (art. 1:409 lid 1 BW). Met de mogelijkheid van onderbewindstelling beoogt de wettelijke regeling op een tijdelijke waarneming van de belangen van de afwezige. De onderbewindstelling de voet van art. 1:409 lid 1 BW moet worden onderscheiden van de onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen op de voet van art. 1:431 BW. Voor zaken betreffende onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen bevat art. 266 een specifieke regel omtrent relatieve bevoegdheid. Zie art. 266, aant. 2-4. c) **Vermissing.** Vermissing is eerst sprake in geval van onzekerheid aangaande het bestaan van iemand (lees: van een natuurlijk persoon). Of iemand als vermist moet worden beschouwd, hangt af van de omstandigheden. Het bestaan van iemand is onzeker als de persoon in kwestie zijn woonplaats heeft verlaten en nadien geruime tijd is verstreken zonder dat enig levensteken van de afwezige wordt vernomen. Ook echter in gevallen waarin niet vaststaat of de betrokkene zijn woonplaats heeft verlaten, kan deze toch vermist zijn. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld een natuurramp waarbij onduidelijk is of bepaalde personen daarbij zijn omgekomen dan wel zich hebben weten te redden (TM, Parl. Gesch. Boek 1, p. 791-792). Boek 1 BW, titel 18, afdeling 2 behelst twee onderwerpen, te weten (i) het opkomen van een erfdeel of een legaat aan de vermisten (ii) het rechtsvermoeven van overlijden en de rechtsgevolgen daarvan. In het eerste geval verteent de rechtbank op verzoek een machtiging tot de uitoefening van het recht van erfgenam of legataris (art. 1:412 BW). Met betrekking tot het tweede geval geldt het volgende. Is het bestaan van een persoon onzeker en is de in art. 1:413 lid 2 BW aangegeven tijdruimte verlopen, dan kunnen belanghebbenden de rechtbank verzoeken dat zij hun zal gelasten de vermiste op te roepen teneinde van zijn in leven zijn te doen blijken, en dat zij, zo hiervan niet blijkt, zal verklaren dat er rechtsvermoeven van overlijden van de vermiste bestaat. Specifieke regels van procedurele aard zijn neergelegd in art. 1:414 en 416 BW.

5. Vaststelling overlijden. a) **Algemeen.** Boek 1 BW, titel 18, afdeling 3, art. 1:426-430 bevat een regeling voor gevallen waarin personen vermist zijn, terwijl uit de omstandigheden is af te leiden dat zij zijn overleden. b) **Voorwaarden vaststelling overlijden.** Indien het lichaam van een vermist persoon niet is kunnen worden teruggevonden doch, alle omstandigheden in aanmerking genomen, zijn overlijden als zek kan worden beschouwd, kan diens overlijden worden vastgesteld — op verzoek van het openbaar ministerie of van iedere belanghebbende (art. 1:426 lid 1 BW) — op aanzien

lijk eenvoudiger wijze dan volgens de in de art. 1:413-414 BW neergelegde rechtsgang van het rechtsvermoeven van overlijden. In deze redelijkerwijs zekere gevallen van overlijden is uitsluitend de rechtbank te 's-Gravenhage de bevoegde rechter. Waar in Boek 1 BW dienaangaande wordt gesproken van het openbaar ministerie is derhalve bedoeld de officier van justitie in het arrondissement 's-Gravenhage.

6. Aanknopng bij woonplaats. a) **Begrip woonplaats.** Het begrip 'woonplaats' in art. 267 is gelijk aan het begrip woonplaats naar Nederlands recht, zoals gedefinieerd in art. 1:10 BW (zie art. 2, aant. 3). Art. 267 heeft derhalve het oog op hetzij de verlaten woonstede hetzij de verlaten plaats van het werkelijk verblijf van de afwezige of de vermiste. De term 'woonplaats' in art. 267 heeft derhalve, gelijk in art. 265 en 266, een ruimere betekenis dan de term 'woonplaats' in art. 262 aanhet en onder a, waar slechts wordt bedoeld op de 'woonstede' (zie art. 262, aant. 4 onder b). Is de afwezige of de vermiste een minderjarige, iemand die onder curatele is gesteld, een meerderjarige wiens goederen onder bewind zijn gesteld dan wel een persoon ten behoeve van wie een menfroschap is ingesteld, dan is de woonplaats in de zin van art. 267 een afgeleide woonplaats (zie art. 265, aant. 5 onder b, en art. 266, aant. 5 onder b). b) **Ontbreken van woonplaats.** Het oude recht — art. 1:409 BW (oud) laatste zin — bevatte een uitdrukkelijke regel omtrent relatieve bevoegdheid bij gebreke van een (verlaten) woonplaats in Nederland, hierop neerkomend dat alsdan de rechtbank te 's-Gravenhage bevoegd is. Deze regel geldt nog, thans evenwel op basis van art. 269.

7. Rv (oud). Art. 267 stemt overeen met art. 429c lid 7 (oud), zoals ingevoerd bij Wet van 7 juli 1994 tot herziening van het procesrecht in zaken van personen- en familierecht (Stb. 570). Art. 429c lid 7 (oud) is op zijn beurt ontleend aan art. 1:409 lid 1 BW (oud), met dien verstande dat toen in art. 429c lid 7 (oud) niet is overgenomen de bepaling dat bij gebreke van een woonplaats in Nederland de rechtbank te 's-Gravenhage bevoegd is. Dat volgde uit art. 429c lid 14 (oud).

[Zaken betreffende nalatenschappen en testamentair bewind]

Artikel 268. — 1. In zaken betreffende nalatenschappen is bevoegd de rechter van de laatste woonplaats van de overledene. In afwijking van de eerste zin is in zaken die volgens afdeling 7 van titel 5 van Boek 4 van het Burgerlijk Wetboek met een verzoekschrift moeten worden ingeleid, bevoegd de rechter van de woonplaats van de rechtshbbende.

— 2. Van de in artikel 12, vierde lid, tweede volzin, bedoelde beschikking wordt door de griffier afschrift gezonden aan de als uitsluitend bevoegde aangewezen kantonnrechter, aan de onder curatele gestelde, de rechtshbbende en degene ten behoeve van wie een mentorschap is ingesteld en voorts aan de curator, de mentor en aan ieder der bewindvoerders. Van de beslissing is geen hogere voorziening toegelaten. De kantonnrechter die als uitsluitend bevoegde is aangewezen, is aan die aanwijzing gebonden.

1. Algemeen. Art. 268 bevat een regel omtrent relatieve bevoegdheid in zaken betreffende nalatenschappen. In dergelijke zaken is relatief bevoegd de rechter van de laatste woonplaats van de overledene. Gaat het om in de afdeling over het testamentair bewind (Boek 4 BW, titel 5, afdeling 7, art. 4:153-181) genoemde verzoekschriftprocedure, dan is bijkens de tweede zin van art. 268 bevoegd de rechter van de woonplaats van de rechtshbbende (zie aant. 5). Art. 268 sluit aan bij het zusterartikel in het kader van

de relatieve bevoegdheid in dagvaardingszaken, art. 104 lid 1 (zie art. 104, aant. 1). Zie voorts art. 6, aanhef en onder f in het kader van rechtsmacht, waarover art. 6, aant. 10.

2. Specifieke bevoegdheid. Aanvankelijk gaf art. 268 een alternatieve bevoegdheid voor zaken betreffende nalatenschappen (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 436-437). Bij de aanpassing van de wetgeving aan het — op 1 januari 2003 in werking getreden — nieuwe erfrecht en schenkingsrecht (Kamerstukken II 1999/2000, 27 245, nr. 1-2) is de huidige redactie tot stand gekomen. Ter voorkoming dat bij de afwikkeling van de nalatenschap tegenstrijdige beslissingen worden genomen, zijn deze zaken geconcentreerd bij één rechter. Om die reden is teruggekomen van de aanvankelijke voorgestelde alternativiteit van het forum van het sterfhuis (MvT, Kamerstukken II 1999/2000, 27 245 nr. 3, p. 27-28).

3. Zaken betreffende nalatenschappen. a) Betekenis. Het is ongewis op welke procedures art. 268 het oog heeft. De parlementaire geschiedenis bevat op dit punt geen nadere aanwijzingen; de term 'zaken betreffende nalatenschappen' wordt niet nader toegelicht. Dit is evenmin het geval in de wetsgeschiedenis van het met art. 266 overeenstemmende art. 429c lid 9 (oud). De nalatenschap is een (bijzondere) gemeenschap waarbij de erfgenamen tot de daarbij behorende goederen als deelgenoten gezamenlijk gerechtigd zijn. Voor de gemeenschap van de nalatenschap gelden de bepalingen van Boek 3 BW, titel 7, afdeling 2 (art. 3:190-194 BW), alsnede die Boek 3 BW, titel 7, afdeling 1 (art. 3:166-188 BW), voorzover daarvan in afdeling 2 niet wordt afgeweken (art. 3:189 lid 2 BW). In afdeling 1 van titel 7 van Boek 3 BW komen verzoekschriftprocedures voor die in het geval het gaat om een gemeenschap van een nalatenschap kunnen worden aangemerkt als 'zaken betreffende nalatenschappen', waarvoor art. 268 een alternatieve relatief bevoegde rechter geeft. Voorts kent Boek 4 BW een aantal verzoekschriftprocedures waarin de nalatenschap of een vraag verband houdende met een nalatenschap in het geding is. Aannemelijk is dat ook dergelijke procedures kunnen worden aangemerkt als 'zaken betreffende nalatenschappen' in de zin van art. 268. Zie deze aant. onder b. **b) Voorbeelden uit Boek 3 en 4 BW.** Zaken betreffende nalatenschappen op basis van titel 7 van Boek 3 BW zijn onder meer: (i) het verzoek tot het vaststellen of wijzigen van een beheersregeling (art. 3:168 lid 2 en 3 BW), (ii) het verzoek tot machtiging te gelde maken en bezwaren (art. 3:174 lid 1 BW), (iii) het verzoek tot het benoemen van een onzijdig persoon (art. 3:181 lid 1 BW), en (iv) het verzoek van een deelgenoot op de voet van art. 3:187 lid 3 BW. Wat betreft in Boek 4 BW genoemde procedures valt te denken aan onder meer: (i) de vervallen-verklaring van de uiterste wilsbeschikking op de voet van art. 4:131 lid 2 BW, (ii) het verzoek tot het voorschrijven van maatregelen als bedoeld in art. 4:185 lid 2 BW, (iii) het verzoek tot het stellen van een termijn aan een erfgenaam voor het maken van een keuze tussen aanvanden of verwerpen van de nalatenschap (art. 4:192 lid 2 BW), (iv) het verzoek de erfgenamen te gelasten een beneficiëaire aanvaarding bekend te maken (art. 4:196 BW), (v) het verzoek tot vervanging van een boedelnotaris (art. 4:197 lid 2 BW), (vi) het verzoek tot het stellen van zekerheid in geval van beneficiëaire aanvaarding van een nalatenschap (art. 4:199 lid 1 BW) en, ten slotte, (vii) het verzoek tot het benoemen van een vereffenaar (art. 4:203 en 4:204 BW). Vorenstaande opsomming is overigens gezins uitputtend. Zie voorts o.m. art. 4:5, 4:15, 4:23 lid 2, 4:30 lid 6, 4:33 lid 1, 4:34 lid 4 en art. 4:38 lid 1 BW. **c) In Nederland opgevallen nalatenschappen?** Art. 268 is deels ontleend aan art. 429c lid 9 (oud). Zie aant. 6. Laatstgenoemde bepaling sprak evenwel van 'zaken betreffende en in Nederland opgevallen nalatenschap', terwijl art. 268 slechts spreekt van 'zaken betreffende nalatenschappen'. Een nadere motivering voor deze wijziging wordt niet gegeven. Aannemelijk is dat in art. 268 — getet op de

vangnebpaling art. 269 — de woorden 'in Nederland opgevallen' kunnen worden gemist. Een nalatenschap valt open op het ogenblik van overlijden van de erflater. Had de erflater op dat moment woonplaats (zie aant. 4 onder a) of gewone verblijfplaats in Nederland, dan heeft de Nederlandse rechter rechtsmacht op de voet van art. 6, aanhef en onder f. Zie art. 6, aant. 10. Eerst dan komt de regel omtrent relatieve bevoegdheid — derhalve art. 268 — aan de orde. Zou de nalatenschap, in de bewoordingen van art. 429c lid 9 (oud), niet in Nederland zijn opgevallen, hetgeen getet op art. 6 aanhef en onder g betekent dat de overledene geen laatste woonplaats of gewone verblijfplaats in Nederland heeft gehad, dan kan de rechtsmacht van de Nederlandse rechter wettelijk zijn gebaseerd op art. 3 aanhef en onder c. Alsdan vindt art. 268 geen toepassing en geldt op de voet van art. 269 als relatief bevoegde rechter de rechter te 's-Gravenhage.

4. Aanknopning bij laatste woonplaats van de overledene (eerste zin).
a) Begrip woonplaats. Het begrip 'woonplaats' in art. 268, eerste zin is gelijk aan het begrip woonplaats naar Nederlands recht, zoals gedefinieerd in art. 1:10 BW (zie art. 2, aant. 3). De eerste zin van art. 268 heeft derhalve het oog op hetzij de laatste woonstede hetzij, bij gebreke daarvan, de laatste plaats van het werkelijk verblijf van de overledene. Men kan in dit verband ook wel spreken van het sterfhuis als bedoeld in art. 1:13 BW, mis men daarbij in het oog houdt dat met dit begrip niet is bedoeld de feitelijke plaats waar het overlijden heeft plaatsgehad. De term 'woonplaats' in art. 268 heeft derhalve, gelijk in art. 265-267, een ruimere betekenis dan de term 'woonplaats' in art. 262 aanhef en onder a, waar slechts wordt bedoeld op de 'woonstede' (zie art. 262, aant. 4 onder b). **b) Ontbreken van woonplaats.** Bij gebreke van een laatste woonplaats in Nederland van de overledene, komt op de voet van art. 269 relatieve bevoegdheid toe aan de rechter te 's-Gravenhage. Bij dit alles bedenke men wel dat in internationale gevallen eerst dient te worden bekeken of de Nederlandse rechter rechtsmacht toe komt. Zie daarvoor onder meer (want alternatief ten opzichte van art. 2 en 3) art. 6 aanhef en onder g (zie art. 6, aant. 1 onder b). **c) Vermelding in verzoekschrift.** In zaken betreffende een nalatenschap dient in het verzoekschrift op de voet van de tweede zin van art. 278 te worden vermeld de laatste woonplaats van de overledene of de reden waarom deze vermelding niet mogelijk is. Zie ook art. 278, aant. 6 onder b.

5. Verzoekschriften in het kader van testamentair bewind (tweede zin).
a) Algemeen. In zaken van testamentair bewind, waarbij veelal niet zozeer de afwikkeling van de nalatenschap aan de orde is, is de rechter van de woonplaats van de rechtshabende, dat wil zeggen op grond van art. 1:12 lid 2 BW de woonplaats van de bewindvoerder, bevoegd (MvT, Kamerstukken II 1999/2000, 27 245, nr. 3, p. 9). **b) Welke zaken?** De zaken waarop de tweede zin van art. 268 doelt, betreffen o.m. (i) het verzoek tot benoeming van een bewindvoerder op de voet van art. 4:157 lid 1 BW, (ii) het verzoek tot vaststelling van verdeling van werkzaamheden in geval er twee of meer bewindvoerders zijn (art. 4:158 BW), (iii) het verzoek tot vaststelling van een bevoegdheid voor de bewindvoerder wegens onvoorziene omstandigheden op de voet van art. 4:159 lid 3 BW, (iv) het verzoek tot wijziging van de verplichting tot het afleggen van rekening en verantwoording (art. 4:161 lid 3 BW), (v) het verzoek tot ontslag van de bewindvoerder wegens gewichtige redenen (art. 4:164 lid 2 BW), (vi) het verzoek tot vervangende machtiging als bedoeld in art. 4:169 lid 3 BW, (vii) het verzoek tot wijziging van de regels omtrent het voeren van het bewind (art. 4:171 lid 2 BW), en (viii) het verzoek tot opheffing van het bewind op de voet van art. 4:178 lid 2 BW. **c) Rechtsbbende.** Rechtsbbende is degene aan wie door de erflater de goederen in kwestie zijn nagelaten of vermaakt en over welke goederen door dezelfde erflater bij uiterste wilsbeschikking bewind is ingesteld. Het bewind treedt in werking op het tijd-

van het overlijden van de erfater (art. 4:153 lid 2 BW). c) **Woonplaats rechtshabende.** De woonplaats van de rechtshabende is een afgeleide woonplaats. De rechtshabende volgt voor wat de uitoefening van het bewind betreft de woonplaats van de bewindvoerder (zie art. 1:12 lid 2 BW). Indien de bewindvoerder zijn hoedanigheid verliest (zie daarvoor art. 4:164 BW), duurt de afgeleide woonplaats voort totdat een nieuwe woonplaats is verkregen (art. 1:12 lid 4 BW). De verkrijging van de nieuwe woonplaats vindt plaats door de benoeming van een nieuwe bewindvoerder.

6. **Rv (oud).** De eerste zin van art. 268 is deels ontleend aan art. 429c lid 9 (oud), dat — oorspronkelijk in een ander lidnummer — is ingevoegd bij de Wet van 7 mei 1986 (Stb. 295), houdende Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6, eerste gedeelte (Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w., (Inv. 3, 5 en 6), p. 71-73). Art. 429c lid 9 (oud) had slechts betrekking op in Nederland opengevalden nalatenschappen (zie ook aant. 3 onder c). De tweede zin kwam in het tot 1 januari 2002 geldende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet voor.

[Subsidiaire bevoegdheid; de rechter te 's-Gravenhage]

Artikel 269. Wijzen de artikelen 262 tot en met 268 geen bevoegde rechter aan, dan is de rechter te 's-Gravenhage bevoegd.

1. **Algemeen.** Art. 269 vormt het sluitstuk van de bepalingen omtrent relatieve bevoegdheid. Het bepaalt dat in ieder geval de rechter te 's-Gravenhage bevoegd is, indien art. 262 tot en met 268 geen bevoegde rechter aanwijzen.

2. **Relatieve bevoegdheid, geen rechtsmacht.** Art. 269 heeft uitsluitend betrekking voor de relatieve bevoegdheid binnen Nederland. Het is van geen enkel belang voor vragen omtrent rechtsmacht van de Nederlandse rechter in verzoekschriftprocedures. De regeling dienaangande is neergelegd in Boek 1, titel 1, afdeling 1, art. 3. In het bijzonder is art. 269 van belang bij toepassing van de forum-conveniens-regel van art. 3 aanhef en onder c (zie art. 3, aant. 4).

3. **Subsidiaire bevoegdheid.** Art. 269 verklaart de rechter te 's-Gravenhage relatief bevoegd, indien de art. 262-268 geen relatief bevoegde rechter aanwijzen. De bevoegdheid van de Haagse rechter is derhalve slechts subsidair van aard.

4. **Rv (oud).** Art. 269 is vrijwel gelijklopend aan art. 429c lid 14 (oud), dat — oorspronkelijk in een ander lidnummer — is ingevoegd bij de Wet van 7 mei 1986 (Stb. 295), houdende Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6, eerste gedeelte (Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w., (Inv. 3, 5 en 6), p. 74), met dien verstande dat reeds de laatste zin van het oorspronkelijke uit één lid bestaande art. 429c (oud) (Wet van 16 mei 1969, Stb. 200) subsidair de rechter te 's-Gravenhage als relatief bevoegd rechter aanwees (Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 1).

[Verwijzing naar een andere rechter wegens relatieve onbevoegdheid; beperkte verwijzing in scheidingszaken; geen hogere voorziening tegen beslissingen omtrent relatieve bevoegdheid, rechter naar wie verwezen gebonden aan verwijzing]

Artikel 270. — 1. Indien de rechter, zonnodig ambshalve, beslist dat niet hij, maar een andere rechter van gelijke rang bevoegd is, verwijst hij de zaak in de stand waarin deze zich bevindt, naar die andere rechter. De griffier zendt een afschrift van de beschikking aan de rechter naar wie de zaak is verwezen. Ver-

wijzing als bedoeld in dit lid vindt niet plaats indien de verzoeker en de opgevoerde belanghebbenden hebben aangegeven dat zij geen verwijzing wensen. — 2. In zaken met betrekking tot echtscheiding, scheiding van tafel en bed, ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed en ontbinding van een geeststreerd partnerschap en daarmee verband houdende verzoeken tot het treffen van een voorlopige voorziening of een nevenvoorziening, vindt een verwijzing als bedoeld in het eerste lid slechts plaats indien de andere echtgenoot of geregistreerde partner de bevoegdheid betwist.

— 3. Tegen de beslissing waarbij een bewijsing van bevoegdheid wordt verwoorpen of de zaak naar een andere rechter wordt verwezen, is geen hogere voorziening toegelaten. De rechter naar wie de zaak is verwezen, is aan die verwijzing gebonden. De vorige zin mist toepassing indien de rechter zich tevans absoluut onbevoegd verklaart en de zaak verwijst naar een hogere rechter.

1. **Algemeen.** Art. 270 behandelt in de eerste twee leden de gevallen waarin de relatief onbevoegde rechter de zaak moet verwijzen naar een andere rechter van gelijke rang. Het derde lid ten slotte bepaalt dat tegen de beslissing van de eerst aangezochte rechter — verwijzing of verwerping van de bewijsing van de relatieve bevoegdheid — geen hogere voorziening is toegelaten, alsmede dat in geval van verwijzing de rechter naar wie is verwezen — behoudens één specifieke uitzondering — aan deze verwijzing is gebonden.

2. **Verwijzing wegens relatieve onbevoegdheid. a) Hoofdregeel: Ambshalve toetsing relatieve bevoegdheid (lid 1).** Hoofdregeel is dat de rechter zijn relatieve bevoegdheid ambshalve toest. Ook als alle belanghebbenden zijn verschenen, kan ambshalve toetsing wenselijk zijn. Zo is wenselijk ook voor de verzoekschriftprocedure vast te leggen dat de rechter in arbeids-, huur- en consumentenzaken zijn relatieve bevoegdheid zonnodig ambshalve bewaakt. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld in de gevallen betrekking door art. 262-268. Aan de exclusiviteit van de in die artikelen opgenomen relatieve bevoegdheden wordt meer recht gedaan als de rechter deze ook toest zonder dat een verzoeken belanghebbende de bevoegdheid betwist. De relatieve bevoegdheid is in art. 262 nimm gefonnueerd. Door de ambshalve toetsing worden partijen niet beklemd in hun mogelijkheden om een bevoegde rechter te vinden (MvT, Kamerstukken II 2002/03, 28 863, nr. 3, p. 9). **b) Verplichte verwijzing (leden 1 en 2).** Verwijzing door de relatief onbevoegde rechter naar de (relatief) bevoegde rechter dient plaats te vinden (i) ambshalve, tenzij verzoeker en de opgevoerde belanghebbenden hebben aangegeven dat zij geen verwijzing wensen (lid 1), en (ii) in scheidingszaken, indien de andere echtgenoot of geregistreerd partner verschijnt en de relatieve bevoegdheid betwist (lid 2). Zie nader aant. 5-6. **c) Geen verwijzing, hoewel relatieve onbevoegdheid. Stilzwijgende forumkeuze.** De slotzin van lid 1 geeft partijen de mogelijkheid alsmog bij de relatief onbevoegde rechter te blijven. Daartoe zullen zij uitdrukkelijk moeten aangeven aan de rechter dat zij geen verwijzing wensen. Ook in scheidingszaken is afwijking van de relatieve bevoegdheid mogelijk, indien de andere echtgenoot of geregistreerd partner niet verschijnt of wel verschijnt zonder de relatieve bevoegdheid te betwisten (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 439-440). Ook dan blijft verwijzing door de tekst aangezochte relatief onbevoegde rechter achterwege. Genoemde gevallen komen in de praktijk neer op de mogelijkheid van stilzwijgende forumkeuze.

3. **Gevalen waarop art. 270 niet van toepassing is. a) Ontbreken rechtsmacht.** In art. 270 gaat het louter om gevallen waarin de intern-Nederlandse relatieve bevoegdheid van de aangezochte rechter ontbreekt. Ontbeert de aangezochte rechter

rechtsmacht, terwijl het gaat om een zaak die niet ter vrije bepaling van partijen staat (zodat het bepaalde in art. 9, aanhef en onder a toepassing mist), dient de rechter anderszins zijn onbevoegdheid uit te spreken (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 440). Aan toepassing van art. 270 komt men niet toe. **b) Absolute onbevoegdheid.** Bij art. 270 gaat het louter om verwijzing wegens relatieve onbevoegdheid. De regels omtrent (onbevoegdverklaring en) verwijzing in geval van absolute onbevoegdheid zijn neergelegd in art. 72-76, welke bepalingen betrekking hebben op zowel de dagvaardings- als de verzoekschriftprocedure. Zie art. 72.

4. Verwijzing in geval van zowel relatieve als absolute onbevoegdheid? Ten gevolge van de bestuurlijke onderbrenging van de kantonrechten als sector-kanton bij de rechtbanken lijkt nauwelijks nog denkbaar dat een verzoekschriftprocedure wordt aangebracht bij een rechter die zowel absoluut als relatief onbevoegd is. Samenloop van een verwijzing overeenkomstig art. 270 op grond van relatieve onbevoegdheid met een verwijzing wegens absolute onbevoegdheid overeenkomstig art. 73 zal zich in de praktijk dan ook niet voordoen.

5. Verwijzing in andere zaken dan scheidingszaken (lid 1). **a) Hoofdtregel ambtshalve verwijzing.** In geval de eerst aangezochte rechter relatief onbevoegd is, is hij gehouden ambtshalve de zaak te verwijzen naar de relatief bevoegde rechter. Daarbij is onverschillig of de opgeroepen belanghebbenden al dan niet zijn verschenen in de procedure. Dit is blijkens art. 270 lid 2 anders in scheidingszaken. Zie aant. 6 **b) Verwijzing na betwisting bevoegdheid?** De verplichting om ambtshalve de relatieve bevoegdheid te toetsen — en in geval van onbevoegdheid de verplichting om te verwijzen — sluit een betwisting van de bevoegdheid door een (verschenen) belanghebbende niet uit. Een ambtshalve onbevoegdverklaring zal meestal tevens inhouden dat de betwisting wordt gehonoreerd (MvT, Kamerstukken II 2002/03, 28 863, nr. 3 p. 10). Zie over de vraag op welke wijze en op welk moment betwisting dient plaats te vinden, aant. 8 onder b en c.

6. Verwijzing in scheidingszaken (lid 2). **a) Scheidingszaken.** De zaken genoemd in lid 2 kunnen gemakshalve worden aangeduid met de verzamelterm 'scheidingszaken'. Met deze term wordt bedoeld op zaken met betrekking tot (i) echtscheiding (art. 1:150 BW), (ii) scheiding van tafel en bed (art. 1:168 BW), (iii) ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed (art. 1:179 BW) en (iv) ontbinding van een geregistreerd partnerschap (art. 1:80c onder d BW) en daarmee verband houdende verzoeken tot het treffen van een voorlopige voorziening of een nevenvoorziening voor welke zaken Boek 3, titel 6, afdeling 2 (art. 814-828) een aantal bijzondere bepalingen kent die ten opzichte van de algemene regeling, zoals neergelegd in deze titel van Boek 1, deels afwijkend deels aanvullend van aard zijn. **b) Systemen van art. 270 lid 2.** Voor scheidingszaken geeft het tweede lid in vergelijking met het eerste lid een iets soepeler regeling: verwijzing vindt slechts plaats indien de andere echtgenoot of geregistreerde partner de bevoegdheid betwist. Een scheidingszaak die bij een relatief onbevoegde rechter is aangebracht, zal derhalve niet worden verwezen als de andere echtgenoot of geregistreerd partner niet in de procedure verschijnt of wel verschijnt zonder de relatieve bevoegdheid te betwisten. Hierdoor wordt de huidige praktijk, inhoudende dat met name in scheidingszaken soms om redenen die te maken hebben met de privacy van de betrokkenen de zaak, met instemming van die betrokkenen, in een ander arrondissement wordt aangebracht dan dat waar de echtgenoten of geregistreerde partners wonen, in stand gelaten (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 439-440).

7. De beschikking houdende verwijzing (lid 1, tweede zin). **a) Algemeen.** Lid 2 tweede zin van art. 270 lid 1 volgt dat de beslissing van de eerst aangezochte rechter dat hij relatief onbevoegd is en de zaak verwijst naar een andere rechter van gelijke rang, is neergelegd in een beschikking. Zie over de inhoud van de beschikking in het algemeen, art. 287. De griffier zendt een afschrift van de beschikking aan de rechter naar wie de zaak is verwezen (zie ook aant. 10). Een en ander houdt verband met het feit dat in de verzoekschriftprocedure de griffier zorg draagt voor oproeping (zie afdeling 3). Uit dat oogpunt is toezending aan de griffier van het gerecht waarnaar is verwezen, zinvol (NV II, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 275). De rechter naar wie de zaak is verwezen, is in beginsel aan deze verwijzing gebonden. Zie aant. 11 onder a en b. **b) Verwijzing naar een rechter van gelijke rang.** De eerst aangezochte relatief onbevoegde rechter dient in geval van verwijzing te verwijzen naar een andere rechter van gelijke rang. Deze term valt te verstaan als de rechter van gelijke rang die in de aangebrachte zaak wél rellatief bevoegd is.

8. De betwisting van de relatieve bevoegdheid. **a) Algemeen.** De wet bevat geen regeling op welke wijze (zie deze aant. onder b) en op welk moment (zie deze aant. onder c) de relatieve bevoegdheid van de eerst aangezochte rechter moet worden betwist. **b) Wijze waarop betwisting dient plaats te vinden.** Aan de wijze waarop de verschenen belanghebbende(n) of, in scheidingszaken, de verschenen andere echtgenoot of geregistreerde partner de bevoegdheid van de aangezochte rechter dient te betwisten, stelt de wet geen formele eisen. Het meest praktisch lijkt de bevoegdheid te betwisten bij het verzoekschrift. In dat geval is aanbevelenswaard reeds in het opschrift van het verzoekschrift expliciet melding te maken van de betwisting zelve. **c) Moment van betwisting?** De wet geeft evenmin aan op welk moment in de procedure betwisting van de relatieve bevoegdheid dient plaats te vinden. Dit is anders in de gevallen waarin sprake is van internationale onbevoegdheid (art. 11) respectievelijk relatieve onbevoegdheid (art. 110) in dagvaardingsprocedures. Daarvoor bepaalt de wet in art. 11 respectievelijk art. 110 dat het verweer van onbevoegdheid, op straffe van verval van het recht daartoe, moet worden gevoerd vóór alle verwezen ten gronde. Een dergelijke regel bevat de wet in het kader van de verzoekschriftprocedure niet. Gegeven de omstandigheid dat de zaak, blijkens het slot van de eerste zin van art. 270 lid 1, wordt verwezen naar de andere rechter 'in de stand waarin deze zich bevindt' (zie aant. 11), lijkt betwisting van de bevoegdheid bij gelegenheid van de mondelinge behandeling evenzeer mogelijk. In een dergelijk geval moet evenwel niet uitgesloten worden geacht dat de eerder procesuele houding van de verschenen belanghebbende(n) respectievelijk verschenen andere echtgenoot of geregistreerde partner bij de verzoeker het vertrouwen heeft bewekt dat men geen verwijzing wenst (zie ook art. 270 lid 1, derde zin) respectievelijk betwisting van de relatieve bevoegdheid zal uithijven, hetgeen tot verwerping van een later, alsnog gedane — betwisting kan leiden, bij voorbeeld wegens strijd met de goede procesorde. Bij dit alles bedenke men dat er voor de relatieve bevoegdheid wel een wettelijke regeling moet zijn, maar dat voor het interne Nederlandse recht de vraag welke rechter bevoegd is, doorgaans niet zeer gewichtig is. Dat geldt ook voor verzoekschriftprocedures (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 440). Bij de absolute bevoegdheid is dat anders. Voor verzoekschriftprocedures wordt een afwijking van de absolute bevoegdheid niet toegelaten, ook niet als partijen daarop geen beroep doen (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v., p. 231).

9. Geen hogere voorziening (lid 3, eerste zin). **a) Appel- en cassatieverbod.** Blijkens de eerste zin van art. 270 lid 3 is tegen de beslissing waarbij een betwisting van bevoegdheid wordt verworpen of de zaak naar een andere rechter wordt verwezen,

geen hogere voorziening (hoger beroep of beroep in cassatie) toegelaten. Voor de dagvaardingsprocedure bestaat eenzelfde regeling. Zie art. 110, aant. 3. **b) Doorbreking** Volgens vaste jurisprudentie, die in het onderthavige geval evenzeer relevant kan worden geacht, worden absoluut ogende appel- en cassatieverboden opzijgezet, voor zover de over wordt geklaagd dat de rechter niet zijn beslissing (i) buiten het toepassingsgebied van de betreffende bepaling is getreden, (ii) de bepaling ten onrechte, dan wel (iii) niet verzuim van essentiële vormen heeft toegepast, of (iv) ten onrechte buiten toepassing heeft gelaten. Zie onder meer rov. 3.2 van HR 29 maart 1985, NJ 1986, 242; Enkel Dupont.

10. Griffier verzendt afschrift verwijzingsbeslissing aan de rechter naar wie de zaak is verwezen (lid 1, tweede zin). De tweede zin van art. 270 lid 1 beperkt de verplichting voor de griffier tot toezending van stukken aan de rechter naar wie is verwezen, tot een afschrift van de verwijzingsbeslissing. Een en ander houdt verband met de algemene regeling van art. 34, op grond waarvan de aanlegger verplicht is de rechter voor wie een zaak wordt voorgezet na verwijzing afschriften te verschaffen van de tot dan toe ingediende verzoek- en verweerschriften.

11. Positie van de rechter naar wie de zaak wordt verwezen (lid 3, tweede en derde zin). a) **Gebondenheid.** De rechter van gelijke rang naar wie wordt verwezen is blijkens de tweede zin van art. 270 lid 3 aan die (relatieve) verwijzing gebonden. b) **Uitzondering.** De — in de tweede zin van art. 270 lid 3 neergelegde — regel dat de rechter naar wie wordt verwezen aan die (relatieve) verwijzing is gebonden, werkt niet onverkort. Blijkens de derde zin vindt deze regel geen toepassing indien de eers aangezochte rechter zich tevens absoluut onbevoegd verklaart en de zaak verwijst naar een hogere rechter. Aanmerkelijk lijkt dat dit laatste geschiedt op de voet van art. 73. In een dergelijk geval is de hogere rechter, gezien de derde zin van art. 270 lid 3, niet gebonden aan de relatieve verwijzing. Voor de absolute verwijzing geldt hetzelfde (zie art. 74, aant. 4 onder c).

12. Voortzetting van de procedure na de verwijzing. a) **Oproeping.** De griffier van het gerecht naar wie de zaak is verwezen, ontvangt een afschrift van de beschikking waarin de (relatieve) verwijzing ligt besloten (vgl. art. 270 lid 1, tweede volzin). Vervolgens zal deze griffier zorgdragen voor oproeping van verzoeker en belanghebbenden, overeenkomstig het bepaalde in afdeling 3, art. 271-277. b) **Voortzetting in dezelfde stand?** Indien de eerst aangezochte rechter van oordeel is dat hij relatief onbevoegd is, verwijst hij, blijkens het slot van de eerste volzin van art. 270 lid 1, de zaak in de stand waarin deze zich bevindt naar de andere rechter. Anders dan bijvoorbeeld in art. 74 lid 3, dat geldt in geval van verwijzing vanwege absolute onbevoegdheid, wordt de wet hieraan niet toe — en hetzelfde geldt bij relatieve verwijzing in een dagvaardingsprocedure (zie art. 110 lid 3) — dat de procedure wordt voortgezet in de stand waarin zij zich bij verwijzing bevindt. Aanmerkelijk is dat dit wel de bedoeling is. De rechter naar wie de procedure is verwezen mag niet terugkomen op hetgeen tevoren in de procedure is geschied indien dat evenmin aan de verwijzende rechter was toegestaan. Verrichingen die reeds zijn geschied — te denken valt aan bijvoorbeeld verhooren de scents en deskundigenberichten — blijven na verwijzing in stand.

13. Rv (oud) en latere wijzigingen van art. 270. a) **Rv (oud).** Het tot 1 januari 2002 geldende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kende geen met art. 270 vergelijkbare regeling omtrent (relatieve) verwijzing in verzoekschriftprocedure. b) **Latere wijzigingen van art. 270.** De Wet van 8 september 2005, Stb. 2005, 455, tot aanpassing van enkele onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvord-

ing en enige andere wetten in verband met het nieuwe procesrecht, die op 15 oktober 2005 in werking is getreden (Stb. 2005, 484), heeft geleid tot een wijziging van lid 1 van art. 270, aldus dat ambtshalve toetsing van de relatieve bevoegdheid in verzoekschriftprocedures wordt voortgesteld.

DERDE AFDELING

Oproeping

[Inleidende opmerkingen]

1. Inhoud. a) **Algemeen.** Afdeling 3 geeft regels omtrent de oproeping in verzoekschriftprocedures. Zij bestaat uit zeven artikelen; de eerste zes zijn grotendeels ontleend aan het voormalige Besluit oproepingen, mededelingen en zendingen verzoekschriftprocedure (Besluit van 3 december 1986, Stb. 600, gewijzigd bij Besluit van 22 augustus 1991, Stb. 457, verder: Besluit OMV (oud)). Art. 277 is een uitloesel van de Uitvoeringswet EG-betekenningsverordening. b) **Grondregels voor de wijze van oproeping.** Afdeling 3 bevat drie grondregels: (i) personen die in de procedure zijn verschenen ontvangen de oproeping steeds bij gewone brief (art. 271), (ii) personen die niet in de procedure zijn verschenen, ontvangen de oproeping bij aangetekende brief (art. 272); in beide gevallen tenzij (iii) de rechter een andere wijze van oproeping bepaalt (art. 271 en 272 in fine). In deze opzet bestaat een gedetailleerde voorschriften geen behoefte. Te specifieke bepalingen kunnen, ook in verband met mogelijke nieuwe communicatiemethoden, een belenning vormen voor de meest doelmatige werkwijze. Het ver dient de voorkeur in de meer problematische gevallen aan de rechter een grote mate van vrijheid te laten, naar bevind van zaken te handelen. Die problematische gevallen behoeven niet in afdeling 3 te worden gespecificeerd, maar gedacht kan bijvoorbeeld worden aan een onbekende woonplaats of aan gevallen waarin gerede wijfel bestaat of het door een verzoeker opgegeven adres wel juist is (Nota van Toelichting, Kamerstukken II, 1984/85, 19 129, nr. 4, p. 4).

2. Oproeping. Oproeping van verzoeker(s), belanghebbenden, openbaar ministerie etc. dient uiteenlopende doeleinden. Het meest voor de hand ligt de oproeping voor de inhoudelijke behandeling (zie art. 279, aant. 4). Voorts valt te denken aan de oproeping waan aan een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende de mogelijkheid wordt geboden om binnen een bepaalde termijn een verweerschrift in te dienen.

3. Rv (oud). In het oude burgerlijk procesrecht was de regeling omtrent oproeping neergelegd in het Besluit OMV (oud). In afdeling 3 is overgenomen de inhoud van de art. 2, 3, 4, 5, 6 en 7 lid 1 Besluit OMV (oud), voor zover het betreft de oproeping. De wijze van verzending van stukken en mededelingen is op gelijke wijze geregeld en neergelegd in art. 291. Hetgeen op het hoger beroep betrekking had is uit de tekst gelaten. Niet overgenomen zijn de art. 1, 3a, 7 lid 2, 8, 9, 10, 11 en 12 Besluit OMV (oud). Zo behoudt aan de art. 1 en 12 bij de regeling van deze materie in de wet geen behoefte. Art. 3a, over de oproeping van belanghebbenden, bedoeld in art. 482 en 484, is aldaar geregeld, terwijl de materie van art. 7 lid 2 (oproeping gaat vergezeld van een afschrift van het verzoekschrift) en art. 11 (geen hernieuwde oproeping bij aanhouding van de zaak) is geplaatst in respectievelijk het tweede en vijfde lid van art. 279. Art. 8 en 9 Besluit OMV (oud) regelden de oproeping van getuigen. Er was geen goede reden aanwezig met betrekking tot dit onderwerp voor de verzoekschriftprocedure een andere regeling te geven dan voor de dagvaardingsprocedure, behoudens ten aanzien van de door

de rechter aangewezen getuigen. Zie art. 284, aant. 3 onder b. Art. 10 Besluit OMV (oud) betreffende oproeping van deskundigen is vervallen. De toepasselijkverklaring in art. 284 lid 1 van de gewone reges met betrekking tot deskundigen volstaat naar de mening van de wetgever (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 441).

[Oproeping bij gewone brief van verzoekers of van in de procedure verschenen belanghebbenden]

Artikel 271. De oproeping van verzoekers of van in de procedure verschenen belanghebbenden geschiedt door de griffier bij gewone brief, tenzij de rechter anders bepaalt.

1. Algemeen. Art. 271 bepaalt dat de oproeping van verzoekers (zie aant. 2) of van de in de procedure verschenen belanghebbenden (zie aant. 3) in beginsel geschiedt bij gewone brief. De rechter kan evenwel bepalen dat oproeping op andere wijze plaats vindt (zie aant. 4). De oproeping vermeldt de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting (zie art. 276).

2. Oproeping van verzoekers. Op de voet van art. 279 lid 1 bepaalt de rechter in indiening van het verzoekschrift onverwijld dag en uur waarop de mondelinge behandeling aanvangt. Bij die gelegenheid beveelt hij tevens oproeping van de verzoekers (zie art. 279, aant. 4b). De wijze van oproeping geschiedt dan op de voet van art. 271. Dit is anders indien de verzoeker geen bekende woonplaats of een bekend werkelijk verblijf in Nederland heeft maar wel een bekende woonplaats of een bekend werkelijk verblijf in — kort gezegd — het buitenland. Zie art. 277, aant. 4 en 7.

3. In de procedure verschenen belanghebbenden. a) **Algemeen.** Art. 271 geeft een regel omtrent de wijze van oproeping van belanghebbenden die in de procedure zijn verschenen. b) **Begrip belanghebbende.** Tevergeefs zal men in titel 3 zoeken naar een omschrijving van het begrip belanghebbende. Dit is anders in de regeling betreffende de rechtspleging in zaken van personen- en familierecht, in het bijzonder in andere zaken dan scheidingszaken (art. 798). Indien het een zaak van personen- en familierecht is, zal de term 'belanghebbende' in de algemene regeling van de verzoekschriftprocedure — derhalve in titel 3 — moeten worden geïnterpreteerd op de wijze als in art. 798 lid 1 is bepaald (MvT, Kamerstukken II 1991/92, 22 487, nr. 3, p. 8). Zie ook art. 798, aant. 1-8. Wie overigens tot de 'belanghebbenden' zijn te rekenen, moet voor ieder type verzoekschriftprocedure uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen worden afgeleid (HR 25 oktober 1991, NJ 1992, 148; Veldhof/Woljter Stichting). Vragen rijzen in het bijzonder bij de verzoeken waar een gerechtstreepte (verweerder of wederpartij) ontbreekt. c) **De term in de procedure verschijnen.** De term 'in de procedure verschijnen' dient volgens de wetgever te worden onderscheiden van de — onder meer in art. 279 lid 3 gehanteerde — term 'verschijnen ter terechtzitting' (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 17). Met het laatste wordt bedoeld op het fysiek verschijnen van de opgeroepene (zie art. 279, aant. 6) bij de mondelinge behandeling. De term 'in de procedure verschijnen' wordt gebruikt voor het zich stellen van belanghebbende. Aannemelijk lijkt dat daarvan sprake is in geval de belanghebbende (i) — afhankelijk van de zaak — in persoon, bij gemachtigde of bij procureur een verzoekschrift indient (zie art. 282, aant. 8), of (ii), bij gebreke van een verzoekschrift, alsnog ter mondelinge behandeling verweer voert, zo hij daartoe van de rechter de gelegenheid krijgt. Oproeping op de voet van art. 271 voor de mondelinge behandeling kan logischerwijs slechts betrekking hebben op de belanghebbende die op

de onder (i) genoemde wijze in de procedure is verschenen. Voor in het verzoekschrift genoemde, maar nog niet verschenen belanghebbenden — in wezen gaat het dan om de lieden uit de hieboven genoemde categorie (ii) — geschiedt de oproeping op de voet van art. 272. Zie ook art. 272, aant. 2.

4. Oproeping door de griffier. a) **Bij gewone brief.** Hoofdreutel is dat de oproeping van verzoekers of van in de procedure verschenen belanghebbenden geschiedt bij gewone brief. De adresgegevens kunnen wat betreft de verzoeker worden ontleend aan het verzoekschrift (zie art. 278, aant. 4) en wat betreft de in de procedure verschenen belanghebbenden aan het verzoekschrift (zie art. 282, aant. 4). Is degene die wordt opgeroepen een rechtspersoon, dan is voldoende dat de naam van de rechtspersoon wordt vermeld. Niet noodzakelijk is dat de brief ook de naam bevat van degene die de rechtspersoon in rechte vertegenwoordigt (HR 3 november 1995, NJ 1996, 123; Apollo Hout/Klaway). b) **Ratio.** Dat oproeping van verzoeker en van de in de procedure verschenen belanghebbenden in de regel geschiedt bij gewone brief laat zich verklaren uit het feit dat verzoeker respectievelijk belanghebbende in kwestie zelf — in verzoekschrift resp. verzoekschrift — een adres heeft opgegeven waar hij geacht mag worden bereikbaar te zijn (MvT, Kamerstukken II 1984/85, 19 129, nr. 5, p. 6). c) **Oproeping op andere wijze dan bij gewone brief.** Oproeping van verzoekers of van in de procedure verschenen belanghebbenden behoeft niet noodzakelijkerwijs bij gewone brief te geschieden. De rechter kan bepalen dat oproeping op andere wijze plaatsvindt. Zo is denkbaar dat oproeping geschiedt bij aangestelde brief of door plaatsing van advertenties in een of meer dagbladen. In gevallen als deze ligt deze laatste wijze van oproeping overigens niet erg voor de hand. d) **Oproeping van de in het buitenland wonende belanghebbende.** De wijze van oproeping van een in de procedure verschenen belanghebbende die geen bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in Nederland heeft, maar wel een bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in het buitenland wordt in de regel bepaald door, afhankelijk van de concrete omstandigheden, hetzij de EG-betekenningsverordening (EBetV), hetzij het Haags Betekenningsverdrag ('HbetV') van 15 november 1965 (Thb. 1966, 91). Zie art. 277, aant. 4 en 7.

5. Rv (oud). Art. 271 is grotendeels ontleend aan art. 2 Besluit OMV (oud).

[Oproeping bij aangestelde brief van niet in de procedure verschenen belanghebbenden]

Artikel 272. De oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden geschiedt door de griffier bij aangestelde brief, tenzij de rechter anders bepaalt.

1. Algemeen. Art. 272 bepaalt dat de oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden (zie aant. 2) in beginsel geschiedt bij aangestelde brief. De rechter kan evenwel bepalen dat oproeping op andere wijze plaatsvindt (aant. 3). De oproeping vermeldt de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting (zie art. 276).

2. Niet in de procedure verschenen belanghebbenden. a) **Algemeen.** Het bepaalde in art. 272 vormt als het ware het sluitstuk van de oproepingsregels voor belanghebbenden. b) **Niet verschenen in de procedure.** Een belanghebbende (art. 271, aant. 3 onder b) die (nog) geen verzoekschrift heeft ingediend en evenmin ter mondelinge behandeling verweer heeft gevoerd, is een niet in de procedure verschenen belanghebbende als bedoeld in art. 272. c) **Zij die krachtens de wet verplicht moeten worden opgeroepen.** Onder niet verschenen belanghebbenden worden ook verstaan

zij die krachtens de wet verplicht moeten worden opgeroepen in een verzoekschriftprocedure en op wie de art. 271 en 273 niet van toepassing zijn.

3. Oproeping door de griffier. a) Bij aangetekende brief. Hoofdreel is dat de oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden geschiedt bij aangetekende brief. Is degene die wordt opgeroepen een rechtspersoon, dan is voldoende dat de naam van de rechtspersoon wordt vermeld. Niet noodzakelijk is dat de brief ook de naam bevat van degene die de rechtspersoon in rechte vertegenwoordigt (HR 3 november 1995, NJ 1996, 123; Apollo Hotel/Kilawy). **b) Ratio.** Dat oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden geschiedt bij aangetekende brief laat zich verklaren uit het feit dat het adres waarheen de oproeping wordt verzonden niet bevestigd op een opgave van de geadresseerde zelf, maar bij voorbeeld op een opgave van de verzoeker, of in hoger beroep, van de appellant, voorzover het althans niet gaat om iemand wiens woon- of verblijfplaats onbekend zijn. Aangetekende verzending maakt dat het stuk een betere begeleiding krijgt om te bereiken dat het wordt bezorgd, en dat de geadresseerde niet meer nadruk op een en ander wordt gegeven (MvT, Kamerstukken II 1984/85, 19 129, nr. 5, p. 5-6). Het belang van een oproeping bij aangetekende briefs (voorts) dat de verzender het stuk terugontvangt bij een onjuiste adressering (zie Advies Raad van State en nader rapport, Kamerstukken II 2003/04, 29 414, nr. 4, p. 12). Zie over de vraag wat dient te geschieden indien een bij aangetekende brief verzonden oproeping door de griffier wordt terugontvangen, art. 275, aant. 2. **c) Oproeping op andere wijze dan bij aangetekende brief.** Oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden behoeft niet noodzakelijkerwijs bij aangetekende brief te geschieden. De rechter kan bepalen dat de oproeping op andere wijze plaatsvindt. Zo is denkbaar dat oproeping geschiedt bij deурwardersexploot of door plaatsing van advertenties in een of meer dagbladen. Deze laatste wijze van oproeping ligt voor de hand bij de oproeping van onbekende belanghebbenden en bij oproeping van belanghebbenden met onbekende woon- of verblijfplaats (HR 21 december 1990, NJ 1991, 234; Gem. Eindhoven/Van Vliet; HR 12 april 1991, NJ 1992, 215; Ben Amor/Gem. Groningen). In het laatste geval zal de rechter in de beschikking moeten aangeven op welke wijze oproeping heeft plaatsgevonden (zie art. 287, aant. 3). **d) Oproeping van de in het buitenland wonende belanghebbende.** De wijze van oproeping van niet in de procedure verschenen belanghebbenden die geen bekende woonplaats of bekend werklijk in Nederland hebben, maar wel een bekende woonplaats of bekend werklijk verblijf in het buitenland wordt in de regel bepaald door, afhankelijk van de concrete omstandigheden, hetzij de EG-betekenningsverordening, hetzij het Haags Betekenningsverdrag van 15 november 1965 (Trb. 1966, 91). Zie art. 277, aant. 4 en 7.

4. Rv (oud). Art. 272 is grotendeels ontleend aan art. 3 Besluit OMV (oud). [Oproeping van een rechterlijke autoriteit, het openbaar ministerie of de raad voor de kinderbescherming]

Artikel 273. De oproeping van een rechterlijke autoriteit, het openbaar ministerie of de raad voor de kinderbescherming geschiedt door de griffier bij gewone brief.

1. Algemeen. Art. 273 bepaalt dat de oproeping van een rechterlijke autoriteit, het openbaar ministerie of de raad voor de kinderbescherming geschiedt bij gewone brief. De rechter heeft anders dan in art. 271 en 271 niet de bevoegdheid een andere wijze van

oproeping te bepalen. De oproeping vermeldt de plaats, de dag en het uur van de tenuitvoerzetting (zie art. 27(6)).

2. Oproeping door de griffier. a) Bij gewone brief. De oproeping van een rechterlijke autoriteit, het openbaar ministerie of de raad voor de kinderbescherming geschiedt bij gewone brief. Uitzonderingen op deze regel kent de wet niet. **b) Ratio.** Dat oproeping geschiedt bij gewone brief laat zich verklaren uit het feit dat de in art. 273 genoemde personen en (officiële) instanties geacht mogen worden steeds op hun vast adres bereikbaar te zijn (MvT, Kamerstukken II 1984/85, 19 129, nr. 3, p. 6).

3. Rv (oud). Art. 273 is grotendeels ontleend aan art. 4 Besluit OMV (oud).

[Oproeping bij brief, vermelding van de dag van verzending]

Artikel 274. Oproepingen die bij brief geschieden, vermelden de dag van de verzending. Deze vermelding geschiedt niet slechts op de envelop.

1. Betekenis. Art. 274 is van toepassing ongeacht de wijze waarop de brief wordt verzonden, gewoon, aangerekend of op andere wijze. De vermelding van de dag van verzending is van belang, omdat deze dikwijls het begin van een termijn inluidt, alsmede omdat het ook om andere redenen nuttig kan zijn dat achtel kan worden vastgesteld wanneer de oproeping is verzonden. De vermelding van de verzendingsdatum dient op de oproeping zelf te geschieden of op een daarbij gevoegde kennisgeving, en — blijkens de tweede zin — niet slechts op de envelop. Enveloppen worden immers vaak niet bewaard. Het voorschrift houdt in dat de vermelde datum ook werklijk moet overeenstemmen met de dag van de verzending ter post. Hierop moet door het griffiepersoneel worden gelet. Indien te voorzien valt dat de oproeping op de betreffende dag niet meer ter post zal worden bezorgd, zal de volgende dag (of een daarop volgende dag) als verzendingsdatum moeten worden vermeld (Nota van Toelichting, Kamerstukken II 1984/85, 19 129, nr. 4, p. 6).

2. Rv (oud). Art. 274 is grotendeels ontleend aan art. 5 Besluit OMV (oud).

[Hemnuwde oproeping na oproeping bij aangetekende brief, hetzij bij gewone brief, hetzij bij aangetekende brief]

Artikel 275. Indien de griffier een bij aangetekende brief verzonden oproeping ontvangt en hem blijkt dat de geadresseerde op de dag van verzending of uiterlijk een week na dien in de daartoe bestemde registers ingeschreven stond op het op de oproeping vermelde adres, verzendt hij de oproeping opnieuw bij gewone brief. In de overige gevallen waarin de griffier de oproeping terug ontvangt, verbetert hij de griffier, indien mogelijk, het op de oproeping vermelde adres en vermeldt hij de oproeping opnieuw bij aangetekende brief, tenzij de rechter anders bepaalt.

1. Algemeen. Art. 275 bevat een regeling voor de gevallen waarin de griffier een door hem bij aangetekende brief verzonden oproeping terugontvangt. Alsdan vindt een hernieuwde oproeping plaats. De wijze waarop deze hernieuwde oproeping dient te geschieden, wordt bepaald door welke oorzaak de oproeping door de griffie als onbestemd wordt terugontvangen (aant. 2).

2. Hernieuwde oproeping. a) Algemeen. De griffier mag in beginsel vertrouwen op de inschrijving in de daartoe bestemde registers. Ontvangt hij de oproeping des-

ondanks terug, dan verifieert hij het adres in de gemeentelijke basisadministratie (het bevolkingsregister) of — als het om een rechtspersoon gaat — in het handelsregister. De wijze waarop de oproeping opnieuw wordt verzonden, is afhankelijk van de uitkomst van deze verificatie. **b) Bij gewone brief (eerste zin).** Is de oproeping bij aangeketende brief verzonden naar het adres waarop de geadresseerde ten tijde van de verzending of uiterlijk een week nadien stond ingeschreven, dan wordt de hernieuwde oproeping onvervuld bij gewone brief gedaan naar hetzelfde adres (HR 24 maart 1995, NJ 1995, 348; Van de Kruij/geom. Hoorn). **c) Bij aangeketende brief (tweede zin).** Staat de geadresseerde op een ander — bekend — adres ingeschreven, dan verbeterd de griffier het op de oproeping vermelde adres en verzendt hij de oproeping nogmaals bij aangeketende brief, tenzij de rechter anders bepaalt. Gedacht kan worden aan de oproeping bij exploit. **d) Andere wijze van oproeping.** Verschaf de verificatie van de registers geen nadere gegevens omtrent het adres van de geadresseerde, dan zal de rechter een andere wijze van oproeping moeten bevelen op de voet van het slot van art. 272. **e) Consequenties uitblijven hernieuwde oproeping?** De voorschriften voor de wijze van oproepen houden verband met het recht om verweer te voeren. Blijft hernieuwde oproeping uit en verschijnt degene die is opgeroepen niet ter terechtzitting, dan is sprake van schending van het beginsel van hoor en wederhoor in geval de rechter desondanks een beschikking geeft (HR 30 maart 2000, NJ 2000, 340; De Jonge/SVRZ).

3. Uitgangspunt art. 275: terugontvangst van de oproeping. Art. 275 gaat uit van de gevallen waarin de griffier de oorspronkelijke oproeping terugontvangt. Denkbaar is dat een oproeping in ontvangst wordt genomen zonder dat zij aan de geadresseerde ter hand wordt gesteld. Indien verstuurd aan het juiste adres, zal dit in beginsel voor risico van de geadresseerde zijn. Indien verstuurd aan een onjuist adres komt dit slechts voor risico van de geadresseerde, indien de verzending aan dat adres een gevolg is van een situatie die aan de betrokkenen zelf is toe te rekenen (HR 24 maart 1992, NJ 1992, 477; S./Gem. Boxtel).

4. Rv (oud). Art. 275 stemt inhoudelijk vrijwel overeen met art. 6 Besluit OMV (oud).

[Inhoud oproeping; tijdstip verzending]

Artikel 276. Oproepingen vermelden de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting. Zij worden zo spoedig mogelijk en ten minste een week vóór die dag verzonden, tenzij de rechter anders bepaalt.

1. Betekenis. Art. 276 ziet op de inhoud en het tijdstip van verzending van de oproeping. Opvallend genoeg bevat de wet geen sanctie op verzending van de oproeping in strijd met de tweede zin van art. 276.

2. Rv (oud). Art. 276 stemt inhoudelijk vrijwel overeen met art. 7 lid 1 Besluit OMV (oud).

[Oproeping van verzoekers of belanghebbenden die geen bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in Nederland hebben, maar wel een bekend woonplaats of bekend werkelijk verblijf in een Staat waar de EG-betekenningsverordening van toepassing is]

Artikel 277. De oproeping bij brief van verzoekers of belanghebbenden die geen bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in Nederland hebben,

maar wel een bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in een Staat naar de verordening (EG) nr. 1348/2000 van de Raad van de Europese Unie van 29 mei 2000 inzake de betekening en de kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken (PbEG L 160/37) van toepassing is, geschiedt met inachtneming van de in artikel 14, tweede lid, van de verordening bedoelde voorwaarden waaronder de desbetreffende Staat kennisgeving van gerechtelijke stukken per post aanvaardt.

1. Algemeen. Art. 277 is een uitvoerend van de op 29 mei 2000 door de Raad van de Europese Unie vastgestelde — en op 31 mei 2001 in werking getreden — EG-betekenningsverordening (zie aant. 2). De bepaling is ingevoerd bij de Uitvoeringswet EG-betekenningsverordening. Zij is geschreven voor de gevallen waarin de oproeping bij brief betrekking heeft op verzoekers of belanghebbenden die geen bekende woonplaats of een bekend werkelijk verblijf in Nederland hebben maar wel in een Staat waar de EG-betekenningsverordening van toepassing is.

2. EG-betekenningsverordening (EBetV). **a) Algemeen.** Op 29 mei 2000 heeft de Raad van de Europese Unie vastgesteld de EBetV (voluit: de verordening (EG) Nr. 1348/2000 inzake de betekening en de kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke of in handelszaken (Pb EG 43 (2000) nr. L 160, p. 37). Zie <http://eur-lex.europa.eu/nl>, vervolgens <publikatieblad> (gevolgd door invoeren gegevens). **b) Herzene EBetV.** Door de Commissie is eerst in 2005 en later in 2006 (COM (2006) 751 definitief) een voorstel ingediend tot aanneming van een nieuwe EBetV onder intrekking van de huidige EBetV (hierna: het Voorstel EBetV). Zie over dit voorstel onder meer het Gemeenschappelijk Standpunt (EG) Nr. 10/2007, Pb EG 2007, C193E, p. 13). De belangrijkste wijzigingen hebben betrekking op de vaststelling van bepaalde termijnen, bijvoorbeeld voor betekening van een stuk door de ontvangende instantie (EBetV: 'zo snel mogelijk', Voorstel EBetV 'binnen een maand' (art. 7 lid 2)) en de termijn waarbinnen een reeds betekend stuk geweigerd kan worden indien het niet aan het taakverzoek voldoet (art. 8 lid 1 Voorstel EBetV: binnen een week). Op 13 november 2007 is de Herzene EBetV vastgesteld (Nr. 1393/2007, Pb EG 50(2007) nr. L 324, p. 79). Zie bijlage 29a. **c) Datum inwerkingtreding.** De EG-betekenningsverordening is op 31 mei 2001 in werking getreden. Ten gevolge van de latere Toetredingsverdragen geldt het eveneens voor de latere toetreders tot de Europese Unie per 1 mei 2004 resp. 1 januari 2007. Zie deze aant. onder c. (in fine). De Herzene EBetV (zie aant. 2 onder b) is van toepassing met ingang van 13 november 2008. Aldan is de eerste EBetV (1348/2000) ingetrokken. **d) Voor alle EU-Lidstaten.** De EBetV bindt alle Lidstaten van de Europese Unie. Dit geldt evenzeer voor Denemarken, zij het eerst sedert 1 juli 2007 ten gevolge van de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en het Koninkrijk Denemarken betreffende de betekening en de kennisgeving in de lidstaten van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en handelszaken (Brussel 19 oktober 2005, Pb EG 2005 nr. L 120/23). Zodra de gewijzigde EBetV (zie deze aant., onder a) in werking treedt is die, voor zover thans valt te overzien, niet (automatisch) van toepassing op Denemarken. Hoewel de Herzene EBetV (zie aant. 2 onder b) met zich brengt dat de oorspronkelijke EBetV wordt ingetrokken (zie de Considerans onder (27)), blijft, naar valt aan te nemen, latstgenoemde versie in de verhouding met Denemarken van kracht tot aan het moment dat tussen de Europese Gemeenschap en Denemarken een nieuwe overeenkomst is gesloten. *Lidstaten.* Na de toetreding per 1 januari 2007 van Bulgarije en Roemenië omvat de Europese Unie

27 landen op wie de EBetV van toepassing is, te weten België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Bondsrepubliek Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tjechie, Verenigd Koninkrijk en Zweden (hierna: de Lidstaten). **e) Strekking:** De EBetV strekt ertoe de zendingen van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en handelszaken met het oog op betekening en kennisgeving te verbeteren en te versnellen ten opzichte van de huidige internationale regelgeving (MvT, Kamerstukken II 2000/01, 27 748, nr. 3, p. 1). **f) Verhouding EBetV en andere verdragen waarbij Nederland partij is.** Ingevolge art. 20 lid 1 EBetV heeft de verordening voor het gebied dat tot haar werkingstermijn behoort voorrang op bepalingen in de door de Lidstaten gesloten bilaterale of multilaterale overeenkomsten, waaronder het Haags Betekenningsverdrag 1965. Dit verdrag blijft evenwel van toepassing in de verhouding tussen Nederland en niet-Lidstaten die partij zijn bij het Haags Betekenningsverdrag. Voorts bepaalt art. 21 EBetV dat art. 23 Rechtsvorderingsverdrag 1905 (Trb. 1909, 120) (dat voor Nederland nog slechts geldt in de verhouding met IJsland), art. 24 Rechtsvorderingsverdrag 1954 (Trb. 1954, 40) en art. 13 Verdrag inzake de toegang tot de rechter in internationale gevallen (Trb. 1989, 114) van toepassing blijven tussen de Lidstaten welke partij zijn bij die verdragen (MvT, Kamerstukken II 2000/01, 27 748, nr. 3, p. 1-2). **g) De EBetV en uitdrukkelijke woonplaatskeuze in Nederland.** Denkbaar is dat een partij met een woonplaats in een Lidstaat overeenkomstig het bepaalde in art. 1-15 BW uitdrukkelijk, met het oog op gerechtelijke oproevingen, en schriftelijk woonplaats heeft gekozen in Nederland. Vraag is dan of in zo een geval kan worden volstaan met toezending van de oproeping aan die gekozen woonplaats en niet ook nog eens de EBetV behoef te worden gevolgd. Rechtspraak over deze kwestie van Hoge Raad c.g. Hof Van Justitie EG is niet voorhanden. In het kader van uitdrukkelijke woonplaatskeuze en het Haags Betekenningsverdrag 1965 heeft de Hoge Raad al eens bevestigd — in het kader van een dagvaardingsprocedure — dat alsdan kan worden volstaan met betekening aan de uitdrukkelijk gekozen woonplaats en de route van het Betekenningsverdrag achterwege kan worden gelaten (HR 2 februari 1996, NJ 1997, 26; Nieuwsteeg/Colonia c.s.; zie ook art. 55, aan 1, onder d). Voor de hand ligt om aan te nemen dat deze 'regel' evenzeer geldt voor in thans gescheerde geval, indien in het ingediende verzoekschrift uitdrukkelijk van de diplomatieke keuze is melding gemaakt en bij dat verzoekschrift ook de akte van domiciliekeuze wordt overgelegd.

3. Verzendende instantie. **a) Algemeen.** Iedere Lidstaat (zie voor dit begrip aant. 2 onder c) wijst een zogeheten verzendende instantie aan. Een verzendende instantie is bevoegd gerechtelijke of buitengerechtelijke stukken te verzenden ter betekening of kennisgeving in een andere Lidstaat (art. 2 lid 1 EBetV). Wie in een Lidstaat als zodanig is aangewezen, valt onder meer af te leiden uit <http://ec.europa.eu/justice_home> (zie onder kopje 'Betekening en Kennisgeving van Stukken' en vervolgens relevante gegevens invullen). **b) Hoofregel: de gerechtsdeurwaarder.** In Nederland is als verzendende instantie aangewezen de gerechtsdeurwaarder (zie art. 2 lid 1 Uitvoeringswet EBetV). **c) In verzoekschriftprocedures: (de griffier van) het gerecht.** Voor de verzoekschriftprocedures zijn in Nederland naast de gerechtsdeurwaarders mede als verzendende instantie aangewezen de gerechten (art. 2 lid 2 Uitvoeringswet EBetV). In deze gevallen ligt het in de rede dat de internationale kennisgeving kan worden vermindert door (de griffier van) het gerecht, zonder tussenkomst van een deurwaarder (MvT, Kamerstukken II 2000/01, 27 748, nr. 3, p. 8).

4. Oproeping van verzoekers of belanghebbenden met een bekende woonplaats of een bekend werkelijk verblijf in een Staat waar de EG-betekenningsverordening van toepassing is. **a) Algemeen.** De oproeping van verzoekers en belanghebbenden die een bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf hebben in een Lidstaat (zie voor dit begrip aant. 2 onder c), geschiedt — behoudens mogelijk de uitzondering als beschreven in aant. 2 onder f — met inachtneming van het bepaalde in de EG-betekenningsverordening. De oproeping geschiedt door (de griffier van) het gerecht. **b) Vier mogelijke wijzen van oproeping.** Oproeping door de griffier van een persoons met een bekende woonplaats of een bekend verblijf in een andere EU-Lidstaat (zie voor dit begrip aant. 2 onder c) kan onder vier vormen van de EBetV in beginsel (zie deze aant. onder c) op vier verschillende wijzen plaatsvinden, te weten (i) door toezending van de oproeping aan de in de desbetreffende Lidstaat aangewezen ontvangende instantie die op haar beurt de oproeping doorgeleidt naar degene voor wie zij is bestemd (art. 4-12 EBetV; zie aant. 5), (ii) door de oproeping rechtstreeks, zonder rechtswaang, te laten verrichten door de zorg van de Nederlandse diplomatieke of consulaire ambtenaren in de desbetreffende Lidstaat (art. 13 EBetV), (iii) door rechtstreekse toezending per post aan degene voor wie de oproeping is bestemd (art. 14 EBetV; zie aant. 6); of (iv) door de oproeping te laten verrichten door daartoe bevoegde personen — deurwaarders, ambtenaren of anderen — in de desbetreffende Lidstaat (art. 15 EBetV). Het ligt voor de hand aan te nemen dat oproeping in het kader van een verzoekschriftprocedure geschiedt op de onder (iii) beschreven wijze, dat wil zeggen door de oproeping rechtstreeks per post toe te zenden aan de verzoeker of belanghebbende (zie onder aant. 6). **c) Afwijkingen.** Art. 13 lid 2 respectievelijk art. 15 lid 2 EBetV laat de Lidstaten (zie voor dit begrip aant. 2 onder c) de ruimte om zich te verzetten tegen de wijze van oproeping als in deze aant. onder b uiteengezet onder (ii) (betekening of kennisgeving door de zorg van diplomatieke of consulaire ambtenaren, art. 13 EBetV) en (iv) (rechtstreekse betekening of kennisgeving op de voet van art. 15 lid 1 EBetV). Zo verzetten België, Italië en Luxemburg zich tegen betekening of kennisgeving door de zorg van diplomatieke of consulaire ambtenaren, terwijl Oostenrijk, Portugal en — binnen het Verenigd Koninkrijk — Schotland zich verzetten tegen rechtstreekse betekening of kennisgeving op de voet van art. 15 lid 1 EBetV. Zie aant. 3 onder a voor de (interne) vindplaats van de door de EU-Lidstaten afgelegde verklaringen in het kader van art. 13 en 15 EBetV.

5. Oproeping met behulp van toezending aan de ontvangende instantie (art. 4-12 EBetV). **a) Algemeen.** Iedere Lidstaat wijst een zogeheten ontvangende instantie aan. Wie in een Lidstaat als zodanig is aangewezen, valt af te leiden uit de in aant. 3 onder a genoemde internethetron. **b) Begrip ontvangende instantie.** Een ontvangende instantie is bevoegd gerechtelijke of buitengerechtelijke stukken die afkomstig zijn van een andere Lidstaat in ontvangst te nemen (art. 2 lid 2 EBetV). **c) Rechtstreekse toezending of toezending langs consulaire of diplomatieke weg (art. 4 resp. art. 12 EBetV).** De verzending van de oproeping aan de ontvangende instantie kan op twee wijzen geschieden. Als hoofdregel geldt dat de verzendende instantie de oproeping rechtstreeks toezendt aan de ontvangende instantie (art. 4 lid 1 EBetV). In buitengewone omstandigheden kan toezending van de oproeping aan de ontvangende instantie plaatsvinden langs consulaire of diplomatieke weg (art. 12 EBetV). Hoewel art. 12 EBetV daarvan geen melding maakt, lijkt aannemelijk dat voor de toezending langs consulaire of diplomatieke weg dezelfde voorschriften in acht moeten worden genomen als bij rechtstreekse toezending van de oproeping aan de ontvangende instantie. **d) Toezending van de oproeping vergezeld van een aanvraagformulier (art. 4**

lid 3 EBetV. Bij de verzending van de oproeping moet gebruik worden gemaakt van een formulier dat in een bijlage bij de EG-betekenningsverordening is vastgesteld en beschikbaar is in alle talen van de Europese Unie (art. 4 lid 3 EBetV). Het formulier bevat ruimte voor het vermelden van gegevens over — in casu — de oproeping, de verzender en de ontvangende instantie, de afzender en degene voor wie het stuk bestemd is, en de gewenste wijze van kennisgeving. Het formulier moet worden ingevuld in de officiële taal van de aangezochte Lidstaat of, indien er verscheidene officiële talen zijn, in de officiële taal of een van de officiële talen van de plaats waar de kennisgeving moet worden verricht, dan wel in een andere taal die de Lidstaat heeft verklaard in dit verband te kunnen aanvaarden. De door de verschillende Lidstaten in dit verband afgelegde verklaringen zijn te vinden in de in aant. 3 onder a genoemde internethon. **e) Legalisatie en/of vertaling van de oproeping?** De oproeping is vrijgesteld van legalisatie of daarmee gelijk te stellen formaliteit (art. 4 lid 4 EBetV). Evenmin is een vertaling van de oproeping vereist. Desondanks verdient dit in de gevallen waarin de geëxploteerde afzender Nederlandse taal niet begrijpt (zie in dat verband art. 8 lid 1, aanhef en onder b EBetV) aanbeveling. Immers, degene voor wie de oproeping is bedoeld — de verzoeker of een belanghebbende — kan in zo een geval de oproeping weigeren in ontvangst te nemen, indien zij niet is vertaald (i) in de officiële taal van de aangezochte Lidstaat of (ii) indien er verscheidene officiële talen in de aangezochte Lidstaat zijn, in de officiële taal of één van de officiële talen van de plaats waar de kennisgeving moet worden verricht (art. 8 lid 1 aanhef en onder a EBetV). **f) Hoeveel exemplaren van de oproeping dan wel de vertaling daarvan?** Wanneer de griffier teruggevee verlangt van het aan de ontvangende instantie toegezonden stuk — dat wil zeggen van de oproeping dan wel van de vertaling daarvan —, verzegeld van een certificaat als bedoeld in art. 10 lid 1 EBetV (zie deze aant. onder j), dient hij die stukken in tweevoud in te zenden (art. 4 lid 5 EBetV). **g) Kennisgeving van de oproeping door de ontvangende instantie (art. 7 EBetV).** De ontvangende instantie draagt zorg voor kennisgeving van de oproeping aan degene voor wie de oproeping is bestemd. Dit geschiedt herzij overeenkomstig het recht van de aangezochte staat, hetzij in de specifieke, door de verzender ingestelde vorm, mits deze niet het recht van de aangezochte Lidstaat vermindert (art. 7 EBetV). **h) Datum kennisgeving (art. 9 EBetV).** Onverminderd het geval waarin men weigert de oproeping in ontvangst te nemen, is de datum van kennisgeving van de oproeping de datum waarop de kennisgeving overeenkomstig het recht van de aangezochte staat is geschied (art. 9 lid 1 EBetV). Overigens dient bedacht te worden dat voor bij voorbeeld vragen omtrent stuiting of termijnen voor het aanvenden van rechtsmiddelen beslissend is — naar Nederlands recht en als zodanig ook gesauverd door art. 9 lid 2 EBetV — het moment van indiening van het verzoekschrift ter griffie. **j) Certificaat van kennisgeving (art. 10 EBetV).** Wanneer alle formaliteiten met betrekking tot de kennisgeving van de oproeping zijn verricht, wordt een certificaat betreffende voltooiing van deze handelingen opgesteld en — in voorkomend geval met een afschrift van de oproeping (zie deze aant. onder f) — aan de griffier toegezonden (art. 10 lid 1 EBetV). **k) Kosten van oproeping (art. 11 EBetV).** Behoudens de in art. 11 lid 2 EBetV genoemde gevallen behoeft voor de door de aangezochte staat verleende diensten verband houdende met de oproeping in beginsel niet te worden betaald (art. 11 lid 1 EBetV).

6. Oproeping zonder toezending aan de ontvangende instantie maar door rechtstreekse toezending aan verzoeker of belanghebbenden per post

a) Algemeen. Ingevolge art. 14 lid 1 EBetV is elke EU-Lidstaat (zie voor dit begrip aant. 2 onder c) bevoegd de kennisgeving van gerechtelijke stukken aan zich in een af-

zender Lidstaat bevindende personen rechtstreeks per post te doen verrichten. **b) Betekenis art. 277.** Art. 277 legt vast dat de griffier bij een oproeping in het kader van een verzoekschriftprocedure van een verzoeker of belanghebbende die een bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf heeft in een Lidstaat (zie voor dit begrip aant. 2 onder c); de voorwaarden in acht neemt als bedoeld in art. 14 lid 2 EBetV waaronder de desbetreffende staat kennisgeving van gerechtelijke stukken per post aanvaardt. **c) Art. 14 lid 2 EBetV.** Blijkens art. 14 lid 2 EBetV kan iedere EU-Lidstaat bepalen onder welke voorwaarden hij de kennisgeving van gerechtelijke stukken per post aanvaardt. De verschillende door de afzonderlijke Lidstaten gestelde voorwaarden zijn af te leiden uit de in aant. 3 onder a genoemde internethon. Wat daarvan ook zij, ter vermindering van mogelijke misverstanden lijkt oproeping met behulp van toezending aan de ontvangende instantie in de betrokken Lidstaat (zie aant. 5) de te prefereren route.

7. Oproeping van verzoekers of belanghebbenden met een bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in een Staat waarop de EG-Betekenningsverordening niet van toepassing is. De EG-Betekenningsverordening is alleen van toepassing in gevallen waarin degene voor wie de oproeping is bestemd een bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf heeft in België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Bondsrepubliek Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tjechische Republiek, Verenigd Koninkrijk en Zweden (zie aant. 2 onder c). Heeft degene voor wie de oproeping bestemd is een bekende woonplaats of een bekend werkelijk verblijf in een ander land, dan moeten voor de oproeping de regels worden gevolgd van, afhankelijk van de vraag bij welk verdrag het desbetreffende land partij is, het Rechtsvorderingsverdrag 1905 (Trib. 1909, 120) (in geval degene voor wie de oproeping is bestemd bekende woonplaats of bekend verblijf in Ierland heeft), het Rechtsvorderingsverdrag 1954 (Trib. 1954, 40) of het Haags Betekenningsverdrag 1965 (Trib. 1966, 91). Zie ten aanzien van het Haags Betekenningsverdrag 1965 HR 18 mei 2001, NJ 2002, 478; Erven L. Woot degene voor wie de oproeping is bestemd in een land dat in het geheel geen partij is bij een van de genoemde verdragen, dan is de onderhavige derde afdeling 'gewoon' van toepassing en volstaat de wijze van oproeping voorzien in art. 271 (bij gewone brief, tenzij) respectievelijk art. 271 (bij aangekende brief, tenzij).

8. Rv (oud). Art. 277 kwam in het oude recht niet voor.

VIERDE AFDELING

Verloop van de procedure

Inleidende opmerkingen

1. Betekenis. Afdeling 4 regelt het verloop van de procedure in eerste aanleg bij de rechtbank (ongeacht of de behandeling dáár geschiedt door de sector kanton of door een andere sector dan de sector kanton), bij het gerechtshof of de Hoge Raad. Via een schakelbepaling (art. 362) is deze afdeling in beginsel van overeenkomstige toepassing in het geval beroep, met uitzondering van (i) art. 285, en (ii) de mogelijkheid van een zelfstandig verzoek als bedoeld in art. 282 lid 4. In cassatie is slechts art. 284 van overeenkomstige toepassing (art. 428a).

2. **Impersonozaken versus procureurzaken.** Afdeling 4 geeft een zoveel mogelijk geïntegreerde regeling voor zaken waarin een verzoekschrift door verzoeker in persoon kan worden ingediend en zaken waarin daartoe een procureur nodig is. (MvT, Parl. Gesch. Rv, p. 443). De eerste categorie wordt in het navolgende gemakshalve aangeduid als impersonozaken. De wet spreekt in dit verband ook wel van zaken 'waarin de indiening van het verzoekschrift niet door een procureur behoeft te geschieden'. Zie art. 280, aamr. 2 onder a. De tweede categorie wordt in het navolgende gemakshalve aangeduid als procureurzaken. Wordt in een wetsartikel geen onderscheid gemaakt tussen impersono- en procureurzaken, geldt de desbetreffende bepaling voor beide categorieën van zaken. Wordt het onderscheid wel gemaakt, dan staat in het desbetreffende wetsartikel de regeling voor de impersonozaken voorop, gevolgd door de regeling voor de procureurzaken (zie bijvoorbeeld art. 278 lid 3 en art. 279 lid 3). Anders dan bij de dagvaardingsprocedure is het bij de zaken waarin een verzoekschrift in persoon kan worden ingediend minder voor de hand liggend om — in navolging van het opschrift van titel 2, afdeling 2 — te spreken van kantonzaken, nu nogal wat verzoekschriften niet zozeer moeten worden ingediend bij de sector kanton maar bij een andere sector van de rechtbank.

3. **Inhoud afdeling 4.** Afdeling 4 bevat voorschriften ten aanzien van inhoud en indiening van het inleidend verzoekschrift (art. 278), dagbepaling voor de behandeling, oproeping van verzoeker en belanghebbenden, wijze van verschijnen (art. 279), bijstand en vertegenwoordiging door een gemachtigde (art. 280), herstel van procedureverzuim (art. 281), indiening van een verweerschrift (art. 282), verandering of vermeerdering van het verzoek (art. 283), het bewijsrecht (art. 284), verwijzing en voeging bij litispenderie of connexiteit (art. 285), bekenmaking van de dag waarop de beschikking zal worden uitgesproken (art. 286), inhoud en ondertekening van de beschikking (art. 287), uitvoerbaarverklaring bij voorraad (art. 288), veroordeling in de proceskosten (art. 289), het recht op inzage en afschrift (art. 290) en ten slotte de wijze van verzending van protocollen en mededelingen door de griffier (art. 291).

4. **Rv (oud).** De bepalingen van deze afdeling zijn grotendeels ontleend aan art. 429d-429m (oud), met dien verstande dat enkele onderwerpen nieuw zijn (zie art. 280, 281, 284, 287 en 290 lid 2 en 3) of een nieuwe regeling hebben gekregen (zie art. 283). De wijze van verzending van protocollen en mededelingen door de griffier (art. 291) is overgenomen uit het voormalige Besluit OMV. Afdeling 4 is waar het de procesgang in verzoekschriftprocedures betreft, in vergelijking met de corresponderende artikelen in het oude burgerlijk procesrecht, een uitgewerkter en completer geheel geworden (MvT, Parl. Gesch. Rv, p. 443).

Inhoud verzoekschrift; ondertekening; indiening van het verzoekschrift ter griffie of terhandstelling aan de voorzieningenrechter; dagtekening indiening of terhandstelling]

Artikel 278. — 1. Het verzoekschrift vermeldt de voornamen, naam en woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, het werkelijk verblijf van de verzoeker, alsmede een duidelijke omschrijving van het verzoek en de gronden waarop het berust. In zaken betreffende een nalatenschap vermeldt het verzoekschrift tevens de laatste woonplaats van de overledene of de reden waarom deze vermelding niet mogelijk is.

— 2. Het verzoekschrift wordt ondertekend en ter griffie ingediend. Indien de voorzieningenrechter daarop moet beschikken, kan het aan deze ter hand worden gesteld.

— 3. Tenzij indiening bij de kantonrechter plaatsvindt of ingevolge bijzondere wettelijke bepaling niet door een procureur behoeft te geschieden, wordt het verzoekschrift ondertekend door een procureur. Het kantoor van die procureur geldt als gekozen woonplaats van de verzoeker.

— 4. De griffier tekenet de dag van indiening of de dag van terhandstelling aan de voorzieningenrechter op het verzoekschrift aan.

1. **Algemeen.** Art. 278 lid 1 tot en met 3 bevat een aantal — algemene — eisen met betrekking tot inhoud, ondertekening en indiening ter griffie of terhandstelling van het verzoekschrift aan de voorzieningenrechter (zie aamr. 3-6, 10-11 en 14-15), terwijl lid 4 betrekking heeft op de datering van het verzoekschrift door de griffier (zie aamr. 17). De wetgever stelt voor bepaalde verzoekschriften, naast de algemene vereisten van art. 278, nog een aantal extra eisen, die veelal van aanvullende aard zijn (zie aamr. 7). Indien in de — algemene en/of bijzondere — wettelijke eisen aan een verzoekschrift niet of onvoldoende is voldaan, leidt dat niet tot nietigheid van het verzoekschrift (zie aamr. 8).

2. **Verzoekschrift in de zin van art. 278.** Het begrip 'verzoekschrift' wordt in de wet niet nader omschreven. Als een verzoekschrift in de zin van art. 278 kan niet mede worden beschouwd een stuk dat in een dagvaardingsprocedure als conclusie ter rolle wordt genomen en waarin tevens een verzoek wordt geformuleerd. Een andere opvatting komt wegens het verschil in aard van dagvaardingsprocedure en verzoekschriftprocedure en de daaruit voortvloeiende praktische gevolgen in strijd met de regels van een goede procesorde (HR 29 mei 1987, NJ 1988, 557; Benkhaled/Sportaan).

3. **Inhoud verzoekschrift; algemeen (lid 1).** Het verzoekschrift dient een aantal gegevens van de verzoeker te bevatten; te weten voornamen, naam en woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, het werkelijk verblijf van de verzoeker (zie aamr. 4). Daarnaast dient in het verzoekschrift te zijn omschreven het verzoek en de gronden waarop het berust (zie aamr. 5). Ten slotte dient het verzoekschrift in zaken betreffende een nalatenschap tevens de laatste woonplaats van de overledene te vermelden of de reden waarom deze vermelding niet mogelijk is (zie aamr. 6). Art. 278 is van overeenkomstige toepassing in hoger beroep (art. 359).

4. **Persoonlijke gegevens verzoeker (lid 1, eerste zin).** a) **Algemeen.** Wat betreft de persoonlijke gegevens van de verzoeker kan onderscheid worden gemaakt tussen een verzoeker-natuurlijk persoon, een verzoeker-rechtspersoon of verzoeker-veemooischap en het openbaar ministerie als verzoeker. b) **Voornamen en naam van de verzoeker-natuurlijk persoon.** De eis dat in het verzoekschrift de voornamen en de naam — te verstaan als de geslachtsnaam — van de verzoeker dienen te worden vermeld, levert in de regel weinig problemen op in geval verzoeker een natuurlijk persoon is. Het paspoort van verzoeker bevat op het punt van voornaam of voornamen en geslachtsnaam voldoende informatie. Indien nodig, bij voorbeeld bij gebreke van een paspoort, kan een gewaarnemd afschrift van gegevens uit de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens uitkomst bieden. Is verzoeker een getrouwde vrouw, dan lijkt voor de hand te liggen te vermelden de eigen geslachtsnaam (de meisjesnaam), al dan niet in combinatie met de geslachtsnaam van de man. c) **Naam van de verzoeker-rechtspersoon.** Is verzoeker een rechtspersoon, dan ontbreekt vanzelfsprekend een voornaam. De naam van de rechtspersoon is de statutaire naam. Neemt de rechtspersoon

aan het rechtsverkeer deel onder een daarvan afwijkende naam, dan verdient het aanbeveling in het verzoekschrift naast de statutaire naam tevens te vermelden 'handelende onder de naam (volgt een van de statutaire naam afwijkende naam)'. De statutaire naam bevat veelal tevens een aanduiding van de rechtsvorm. Het ligt meer voor de hand de rechtsvorm voluit op te nemen: de stichting XYZ-Stichting, de besloten vennootschap ABC BV, etc. *Verzoeker-vennootschap*. Is verzoeker een commanditaire vennootschap, zoals een vennootschap onder firma of een commanditaire vennootschap, dan is het voorstaande van overeenkomstige toepassing. Dit geldt evenzeer na invoering van titel 7.13 BW (vennootschap, art. 7:800-837) voor de openbare vennootschap ('OV', zie art. 7:801 lid 1 BW). Zowel de openbare vennootschap als de commanditaire vennootschap kunnen rechtspersoonlijkheid hebben. Dit komt dan tot uitdrukking in de naamgeving, te weten: 'OVR' (openbare vennootschap met rechtspersoonlijkheid, art. 7:802 lid 4 BW) respectievelijk 'CVR' (commanditaire vennootschap met rechtspersoonlijkheid, art. 7:836 lid 3 BW). *Buitenlandse verzoeker*. Is verzoeker een naar buitenslands recht opgerichte rechtspersoon of vennootschap, dan wordt daarvan tevens uitdrukkelijk melding gemaakt, bij voorbeeld door te vermelden 'de rechtspersoon of vennootschap naar het recht van (volgt het land van vestiging)'. **d) Woonplaats verzoeker-natuurlijk persoon**. Het begrip 'woonplaats' in art. 278 lid 1 heeft in geval de verzoeker een natuurlijk persoon is eenzelfde betekenis als in art. 262 aanhef en onder a, te weten woonstede (zie art. 262, aanhef 4 onder b). Een natuurlijk persoon heeft zijn woonstede op de plaats (i.e. straat gemeente en hand) waar hij werkelijk woont met zijn gezin, waar hij de zetel van zijn fortuin heeft, zijn zaken behartigt, zijn goederen en eigendommen beheert, zodat men er niet vandaan gaat dan met een bepaald doel en voor een bepaalde tijd en tevens met het plan om als dat doel is bereikt, terug te keren. Onder de feitelijke omstandigheden die voor de vaststelling van de woonstede van belang zijn, heeft de plaats waar iemand regelmatig 's nachts slaapt de grootste betekenis, vgl. bijvoorbeeld HR 19 januari 1880, W (1880) 4475 en TM, Parl. Gesch. Boek 1 BW, p. 43. Met het woord 'woonstede' wordt ook tot uitdrukking gebracht, dat men daarbij aan een woning en niet aan een gemeente moet denken. In tegenstelling tot het werkelijk verblijf gaat het bij de woonstede om een bestendig verblijf (TM, Parl. Gesch. Boek 1, p. 43). De vraag of iemand een woonstede heeft en waar deze zich bevindt, moet worden beantwoord aan de hand van feitelijke omstandigheden. Heeft de verzoeker alleen woonplaats in het buitenland, dan ligt het voor de hand, hoewel de tekst van art. 278 lid 1 daarvan niet lijkt uit te gaan, de buitenlandse woonplaats in het verzoekschrift te vermelden **e) Werkelijk verzoeker-natuurlijk persoon**. Bij gebreke van een woonstede — in de in deze aant. onder d. nader uiteengezette betekenis — in Nederland, dient in het verzoekschrift het werkelijk verblijf van de verzoeker te worden vermeld. Tussen werkelijk verblijf en woonstede bestaat geen essentieel, doch slechts een gradueel verschil. Naarmate uit de omstandigheden van het al dan niet bestaan van een meer duurzame betrekking tussen een persoon en een plaats blijkt, zal dat verblijf als woonstede of als werkelijk verblijf gelden. Bij het geval dat iemand geen woonplaats, maar wel werkelijk verblijf in Nederland heeft, moet worden gedacht aan de situatie dat hij zijn 'woonstede' in de zin van art. 1:10 BW in het buitenland heeft en derhalve dat woont, maar in Nederland verblijft. Men denke aan in het buitenland wonende Nederlanders die hier tijdelijk verblijven, aan hier te lande gelegerde buitenlandse militairen, aan tijdelijk hier te lande gedetacheerde diplomaten of employés van buitenlandse ondernemingen (MvT Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 79).

f) Woonplaats verzoeker-rechtspersoon. Anders dan de natuurlijke persoon heeft een rechtspersoon noch een woonstede, noch een werkelijk verblijf. Ingevolge art. 1:10 lid 2 BW heeft een rechtspersoon zijn woonplaats 'ter plaatse waar hij volgens wettelijk

voorschrift of volgens zijn statuten of reglementen zijn zetel heeft'. Bij publiekrechtelijke rechtspersonen wordt de zetel gewoonlijk bepaald bij wettelijk voorschrift. Bij naar Nederlands recht opgerichte privaatrechtelijke rechtspersonen wordt de zetel bepaald door de statuten (zie evenwel art. 2:287 BW). De woonplaats van een privaatrechtelijke rechtspersoon is derhalve zijn statutaire zetel ('siege statutaire'). Dit is niet anders indien de werkelijke zetel ('siege réel') zich elders — in of buiten Nederland — bevindt. Als statutaire zetel wordt gewoonlijk een gemeente genoemd. Een verdere band van de rechtspersoon met de aldus genoemde gemeente is niet nodig. De omstandigheid dat een rechtspersoon in een bepaalde gemeente is gevestigd, brengt voor hem niet de verplichting mede in deze gemeente een adres te hebben. Een naar buitenslands recht opgerichte rechtspersoon heeft naar Nederlands internationaal privaatrecht eveneens zijn woonplaats ter plaatse van zijn statutaire zetel, ongeacht waar zich zijn werkelijke zetel bevindt. De statutaire zetel zal doorgaans zijn gelegen in de Staat naar welks recht de rechtspersoon is opgericht. **g) Het openbaar ministerie als verzoeker**. Het openbaar ministerie kan ook verzoeker zijn (zie art. 261, aanhef 6 onder d), doch valt niet in alle opzichten met een gewone verzoeker gelijk te stellen. Met het oog op art. 278 lid 1 kan niet de woonplaats worden gehanteerd. Voldoende — en ook slechts mogelijk — is vermelding in het verzoekschrift van de plaats van vestiging van het gerecht om welks openbaar ministerie het gaat. (MvT Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 70).

5. Omschrijving van het verzoek en de gronden waarop het berust (lid 1, eerste zin). **a) Algemeen**. Het verzoekschrift dient een duidelijke omschrijving te bevatten van het verzoek en de gronden waarop dat verzoek berust. Uit het verzoekschrift moet duidelijk blijken wat verzoeker aan de rechter verzoekt en waarop hij dat verzoek baseert. Dit laatste komt hierop neer dat het verzoekschrift met redenen moet zijn omkleed. Het verzoek wordt ook wel aangeduid als het verzoek in enge zin. Dit wordt in de praktijk veelal voorafgegaan door de term 'mitsdien' of 'weshalve'. **b) Verklaring voor recht?** Nog altijd lijkt heersende leer te zijn dat verklaringen voor recht in beginsel niet mogelijk zijn in verzoekschriftprocedures. In de rechtspraak zijn evenwel uitzonderingen aangemerkt in (i) HR 31 januari 1986, NJ 1987, 99 (verklaring voor recht dat alimentatieverplichting is geëindigd), (ii) HR 24 oktober 1997, NJ 1999, 395 (de door de rechtbank uitgesproken bepaling dat 'partijen zullen overgaan tot verevening van de pensioenen overeenkomstig de Wet Verevening Pensioenrechten' moet worden verstaan als een verklaring voor recht dat overeenkomstig het bepaalde in art. 1:155 BW recht op pensioenverevening bestaat), en (iii) HR 31 maart 2000, NJ 2000, 497. Klomp/Nederlandse Spoorwegen (aard en strekking van art. 21, eerste volzin, Wet op de Ondernemingsraden (oud) brengen mee dat de rechter op een daartoe gedaan verzoek kan volstaan met het uitspreken van een verklaring voor recht, mits deze blijft binnen de grenzen van genoemde weidsbepaling en zich beperkt tot de vaststelling van de rechtsverhouding in geschil tussen de verzoeker en de verweerder). Daarnaast valt te wijzen op verschillende wettelijke uitzonderingen, zoals in art. 2:19 lid 2 BW (verklaring bij beschikking die voor ieder bindend is of en op welk tijdstip de rechtspersoon is ontbonden), art. 2:20 lid 1 BW (verbodenverklaring en ontbinding van een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde) en art. 26 lid 5 Wet op de Ondernemingsraden (verklaring voor recht dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het betrokken besluit had kunnen komen). Gelet op deze — jurisprudentiële en wettelijke — uitzonderingen ligt het meer voor de hand om aan te nemen dat thans als hoofdregel geldt (althans dient te gelden) dat een verklaring voor recht in een verzoekschriftprocedure in beginsel mogelijk is,

tenzij de wetbepaling in kwestie of het systeem van de wet zich daartegen verzet. In dat geval dient de rechter, zo een verklaring voor recht is verzocht, de niet-onvankelijkheid van het verzoek uit te spreken. **c) Overlegging justificatoire bescheiden.** Hoewel de wet daarover in art. 278 opvallend genoeg zwijgt, zulks in tegenstelling tot de wettelijke regeling betreffende verzoekschriften in zaken betreffende het personen- en familierecht (zie art. 799, aant. 4 en art. 815, aant. 3), ligt voor de hand aan te nemen dat bij de indiening van het verzoekschrift, voorzover nodig, bescheiden worden overgelegd die kunnen dienen tot bewijs van de gestelde feiten. Gangbaar is toch dat bewijsstukken en andere bescheiden door partijen in de schriftelijke fase in het geding moeten worden gebracht, opdat de rechter en de wederpartij daarvan vóór de mondelinge behandeling kunnen kennisnemen (HR 27 juni 1997, NJ 1998, 328; Schelhaas/Delta Lloyd). **d) Overlegging bescheiden bij de mondelinge behandeling.** De eisen van een goede rechtspleging verzetten zich niet ertegen dat de rechter in een verzoekschriftprocedure bij zijn beslissing mede rekening houdt met bij de mondelinge behandeling overgelegde bescheiden, mits (i) hun aard en omvang voor de wederpartij geen beletsel vormen om ter zitting van de inhoud daarvan kennis te nemen en daarop te reageren, en (ii) de wederpartij daartoe ook de gelegenheid krijgt (HR 29 juni 1990, NJ 1990, 732; HR 4 november 1994, NJ 1995, 98). Zie ook art. 279, aant. 9, alsmede art. 19, aant. 5.

6. Zaak betreffende een nalatenschap; vermelding laatste woonplaats (lid 1, tweede zin). **a) Begrip zaken betreffende een nalatenschap.** Het begrip 'zaken betreffende een nalatenschap' in art. 278 lid 1 heeft eenzelfde betekenis als in art. 268 Zie art. 268, aant. 3 onder a en b. Art. 268 spreekt overgens niet van 'zaken betreffende een nalatenschap', maar van 'zaken betreffende nalatenschappen'. Dit verschil in redactie heeft geen betekenis. **b) Vermelding laatste woonplaats van overledene.** Het verzoekschrift vermeldt in een zaak betreffende een nalatenschap tevens de laatste woonplaats van de overledene. Het begrip 'woonplaats' is hier gelijk aan het begrip woonplaats naar Nederlands recht, zoals gedefinieerd in art. 1:10 BW (zie art. 2, aant. 3). Art. 278 lid 1, tweede zin heeft derhalve het oog op de vermelding in het verzoekschrift van hetzij de laatste woonstede hetzij, bij gebreke daarvan, de plaats van het laatste werkelijk verblijf van de overledene. Men kan in dit verband ook wel spreken van het sterfplaats als bedoeld in art. 1:13 BW, mits men daarbij in het oog houdt dat met dit begrip niet is bedoeld de feitelijke plaats waar het overlijden heeft plaatsgehad. **c) Onmogelijkheid vermelding laatste woonplaats overledene.** Indien het niet mogelijk is om de laatste woonplaats van de overledene te vermelden, kan in het verzoekschrift worden volstaan met het weergeven van de reden van deze onmogelijkheid. In het bijzonder valt te denken aan de gevallen waarin de laatste woonplaats van de overledene niet bekend is.

7. Bijzondere eisen inhoud verzoekschriften. a) Algemeen. Op uiteenlopende plaatsen in de wetgeving worden bijzondere vereisten gesteld ten aanzien van de inhoud van het verzoekschrift. **b) Aanvullende eisen.** Veelal zijn de door de wetgever gestelde bijzondere vereisten aanvullend van aard. De wet bepaalt in dat verband 'onverminderd het bepaalde in art. 278, eerste lid, bevat een verzoekschrift (...) of woorden van gelijke strekking. Zie art. 700, aant. 3 onder b, art. 799, aant. 2, art. 815, aant. 2 en art. 995. Zie voorts art. 203, aant. 3. Buiten het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn gewezen op art. 7:685 lid 4 BW en art. 7:291 lid 4 BW. **c) Alternatieve eisen.** Soms stelt de wet inhoudelijke eisen die — geheel of gedeeltelijk — in de plaats komen van de in art. 278 lid 1 opgesomde vereisten. Zie bijv. art. 642a, aant. 4 en art. 1004.

8. Sanctie op het niet voldoen aan de door de wet gestelde vereisten omtrent de inhoud van een verzoekschrift? Indien aan de in art. 278 gestelde eisen niet oit-

onvoldoende is voldaan, leidt dit niet tot nietigheid van het verzoekschrift (MvT, Parl. Gezn. Herz. Rv, p. 444). Hetzelfde valt aan te nemen voor de in aant. 7 genoemde bijzondere vereisten. In alle gevallen geldt dan dat de rechter, in overeenstemming met zijn actieve rol in de verzoekschriftprocedure, naar bevind van zaken gelegenheid zal kunnen geven het gebrek te herstellen. Een wettelijke herstelregeling, zoals de wet die kent ten aanzien van exploitoren in het algemeen (art. 66 lid 2) en dagvaardingsexploitoren in het bijzonder (art. 120 lid 2), komt bij de verzoekschriftprocedure niet voor.

9. Taal waarin het verzoekschrift moet zijn gesteld. De wet bepaalt nergens in welke taal het verzoekschrift moet zijn opgesteld. Vaststaat dat hier te lande als hoofdregel geldt dat de Nederlandse taal de rechtstaal is in processen ten overstaan van de Nederlandse rechter. Art. 7 lid 1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer (Wet van 11 mei 1956, Stb. 242, laatstelijk gewijzigd bij de Wet van 28 januari 1999, Stb. 30) maakt hierop in zoverre een uitzondering dat processtukken in civiele zaken die aanhangig zijn bij een in de provincie Friesland gevestigd gerecht in het Fries mogen worden gesteld. Behoudens deze specifieke wettelijke uitzondering moet het ervoor worden gehouden dat het verzoekschrift in de Nederlandse taal moet zijn gesteld. Een in een andere taal gesteld verzoekschrift is, met uitzondering van het geval waarop art. 7 lid 1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer van toepassing is, strijdig met de openbare orde en misdien van rechtswege nietig. Voor de hand ligt dat de rechter de nietigheid ambtshalve uitsprekt (vgl. Rb. Alkmaar 26 mei 1989, NJ 1989, 407).

10. Indiening ter griffie (lid 2, eerste zin). **a) Algemeen.** Indiening van het verzoekschrift geschiedt ter griffie door feitelijke aflevering ter plaatse, door toezending per post (al dan niet aan een postbus), door bezorging in de brievenbus van de griffie, of door verzending per fax. Wordt abusievelijk bij de adressering een verkeerde sector vermeld, dan heeft dat geen gevolgen voor bij voorbeeld de termijn van indiening (zie HR 31 mei 2002, NJ 2003, 357; Saba/Gem. Rotterdam). **b) Feitelijke afgifte ter griffie.** Feitelijke afgifte van het verzoekschrift aan het daartoe bestemde loket van de griffie kan slechts geschieden op de tijden dat de griffie voor de indiening van stukken is geopend. De wet bevat dienaangaande geen specifieke regels. Art. 10 Wet RO bepaalt slechts dat de griffie alle werkdagen gedurende ten minste zes uren per dag geopend is. Voor de exacte openingstijden zal men ter griffie navraag moeten doen. **c) Toezending per post.** In geval van toezending per post door adressering aan een door het gerecht bekend gemaakt postbusadres, is de indiening voltooid op het moment waarop de postzending in de desbetreffende postbus is gekomen dan wel ten postkantore waar deze wordt gehouden, op een daarmee gelijk te stellen wijze wordt bewaard (HR 10 juni 1994, NJ 1995, 284; Pennings/Stichting Samenwerkingsverband). **d) Bezorging in de brievenbus van de griffie.** Zo de griffie over een brievenbus beschikt, kan indiening van het verzoekschrift ook door bezorging (deponering) in die brievenbus plaatsvinden. Vrededigbaar is voor het moment van voltooiing van deze wijze van indiening aansluiting te zoeken bij HR 10 juni 1994, NJ 1995, 284; Pennings/Stichting Samenwerkingsverband (zie deze aant. onder c). **e) Toezending per fax.** Indiening van een verzoekschrift per telefax is mogelijk (HR 27 november 1992, NJ 1993, 569; M./Gemeente W). Indiening geschiedt tijdig, indien het verzoekschrift vóór 24.00 uur van de laatste dag van de termijn is ontvangen. Van ontvangst is sprake op het moment dat het stuk op de faxapparatuur van de griffie is begonnen binnen te komen (HR 14 november 2003, NJ 2004, 537; Holland Green/Quick, met verwijzing naar HR 16 februari 1996, NJ 1997, 55). Zie ook art. 33, aant. 2.

11. Terhandstelling van het verzoekschrift aan de voorzieningenrechter (lid 2, tweede zin). Indien de voorzieningenrechter op het verzoekschrift moet beschikken, zoals bij voorbeeld in geval van een verzoekschrift houdende verhoef tot het leggen van conservatoir beslag (art. 700), kan het verzoekschrift aan deze ter hand worden geleverd. In de praktijk komt een dergelijke terhandstelling, zeker bij de grotere rechtbanken, veelal neer op een indiening van het verzoekschrift bij het kabinet van de voorzieningenrechter. De mogelijkheid van terhandstelling aan voorzieningenrechter laat, naar het lijkt, de mogelijkheid van indiening van het verzoekschrift ter griffie (zie aant. 10) onverlet.

12. Afritten van het verzoekschrift? Anders dan voor de indiening van een verzoekschrift (zie art. 282, aant. 10), van een beroepschrift (zie art. 358 lid 2, laatste zin) van een verzoekschrift in cassatie (zie art. 426b, aant. 1) schrijft art. 278 niet voor dat de indiening van het verzoekschrift vergezeld gaat van de nodige afschriften. Veelal zullen onverplicht de nodige afschriften worden bijgevoegd. Zie voor verzoekschriften in andere zaken dan scheidingszaken, art. 799, aant. 5.

13. Aanhangigheid procedure. De procedure is aanhangig vanaf het moment van indiening of terhandstelling van het verzoekschrift. Zie ook art. 69, aant. 2, alsmede art. 281, aant. 2 onder b.

14. Indiener van het verzoekschrift (lid 3). a) Hoofdregeel: procureur. Indiening of terhandstelling van het verzoekschrift geschiedt in de regel door een procureur. Het moet dan gaan om een procureur die staat ingeschreven bij de rechtbank waar het verzoekschrift wordt ingediend of ter hand gesteld aan de voorzieningenrechter. Op deze regel bestaan drie uitzonderingen (zie nader deze aant. onder b-d), te weten (i) in persoonszaken (zie voor dit begrip de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2), (ii) in zaken waarin krachtens bijzondere wettelijk voorschriften bij deze afdeling, aant. 2), (iii) in zaken waarin het verzoekschrift niet door een procureur behoeft plaats te vinden, en (iii) in zaken waarin het openbaar ministerie het verzoekschrift indient. Zie voor de consequenties van de — ten tijde van de bewerking (oktober 2007) voorgenomen — afschaffing van het procurat, aant. 19. **b) Uitzondering 1: verzoeker of gemachtigde.** In een persoonszaak geschiedt indiening van het verzoekschrift — terhandstelling doet zich vanzelfsprekend niet voor — door de verzoeker of zijn gemachtigde. **c) Uitzondering 2: deurwaarder en anderen.** Blijkens de eerste zin van art. 278 lid 3 is het ook mogelijk dat indiening — en naar valt aan te nemen geldt hetzelfde voor de terhandstelling — van een verzoekschrift ingevolge een bijzondere wettelijke bepaling niet door een procureur behoeft te geschieden. In het bijzonder valt in dit verband te denken aan de indiening van verzoekschriften in de execute- en beslagstreek door de deurwaarder op de voet van art. 438a dan wel art. 710a. Het gaat hier om verzoeken van ondergeschikt belang die noodzakelijk zijn voor de voortzetting van de werkzaamheden van de deurwaarder (MvT Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 3 en 6), p. 75). Daarnaast kan worden gewezen op de indiening door de raad voor de kindebescherming van uitlopende verzoekschriften (art. 1:243 lid 4 BW en door de gezinsvoogdij-instelling van verzoeken — kort gezegd — verband houdende met onder-toezichtstelling van minderjarigen (art. 1:265 lid 4 BW). Zie ook in het kader van antirage art. 1071. **d) Uitzondering 3: het openbaar ministerie.** Het openbaar ministerie kan zelf verzoekschriften indienen (zie art. 261, aant. 6 onder d). Het behoeft daarvoor geen procesbijstand van een procureur (MvT Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 70). Een bijzondere wettelijke bepaling die aansluitende ontbrekt evenwel. **e) Indiening door een procureur en verschijning ter terechtzitting in persoon zónder procureur.** De omstandigheid dat indiening van het verzoekschrift door een procureur geschiedt, laat onverlet dat verzoeker tijdens de mondelinge behandeling in persoon zónder procureursbijstand verschijnt (MvA, Kamerstukken II 1967, 7753, nr. 5, p. 3). Zie art. 279, aant. 6 onder c. **f) Ten onrechte geen indiening door een procureur.** Voor de gevallen waarin indiening van het verzoekschrift ten onrechte niet door een procureur heeft plaatsgevonden, biedt de rechter de verzoeker de gelegenheid dit verzuim te herstellen. Zie art. 281, aant. 2.

15. Ondertekening van het verzoekschrift (lid 2). a) Voorafgaande ondertekening. Het verzoekschrift moet blijkens de eerste zin van art. 278 lid 2 worden ondertekend voorafgaande aan de indiening ter griffie (zie aant. 10) of de terhandstelling aan de voorzieningenrechter (zie aant. 11). **b) Door de indiener van het verzoekschrift.** Het derde lid van art. 278 mag aldus worden verstaan dat het verzoekschrift wordt ondertekend door — kort gezegd — degene die bevoegd is het verzoekschrift in te dienen of, in voorkomend geval, aan de voorzieningenrechter ter hand te stellen. Zie daarover ook aant. 12. In de regel geschiedt indiening en ondertekening door een procureur. Dit is evenwel anders indien (i) sprake is van een persoonszaak, of (ii) indiening ten gevolge van een wettelijke bepaling niet door een procureur behoeft plaats te vinden. In het eerstgenoemde geval geschiedt ondertekening door hetzij de verzoeker in geval deze in persoon het verzoekschrift indient, hetzij de gemachtigde in geval deze als vertegenwoordiger van verzoeker het verzoekschrift indient. In het tweede geval geschiedt ondertekening door degene die in de bijzondere wettelijke bepaling is aangewezen om het verzoekschrift in te dienen. Veelal betreft het hier indiening en ondertekening van het verzoekschrift door de deurwaarder. Ten slotte kan ook het openbaar ministerie plaats en ondertekent de indienende officier van justitie het verzoekschrift. **c) Ontbreken van een handtekening.** Het lijkt aannemelijk dat het ontbreken van een handtekening geen negatieve consequenties heeft, in die zin dat bij voorbeeld het verzoek niet ontvankelijk of het verzoekschrift nietig wordt verklaard. In de lijn van HR 27 november 1992, NJ 1993, 569 (betreffende de indiening van een verzoekschrift per fax waarop een zichtbare en met het 'origineel' overeenstemmende afdruk van de handtekening van de indiener ontbrak) valt aan te nemen dat hier sprake is van een gebrek dat eenvoudig kan worden hersteld door toezending binnen korte tijd van een alsnog ondertekend verzoekschrift aan de griffie. Zie ook HR 11 februari 2005, NJ 2005, 143, X/Eigen Haard. Indiening van een origineel (ondertekend) verzoekschrift op 20 januari nadat op 7 januari daarvan voorafgaande een niet ondertekend verzoekschrift was ingediend, is niet 'binnen korte tijd' blijkens HR 16 december 2005, NJ 2006, 7.

16. Kantoor procureur geldt als gekozen woonplaats verzoeker (lid 3, tweede zin). a) Algemeen. In geval indiening van het verzoekschrift — en daarmee ook ondertekening van dat verzoekschrift — geschiedt door een procureur, geldt blijkens de tweede zin van art. 278 lid 3 het kantoor van die procureur tevens als gekozen woonplaats van de verzoeker. De tweede zin van art. 438a respectievelijk art. 710a kent een soortgelijke bepaling in geval de deurwaarder het verzoekschrift indient. In dat geval geldt het kantoor van de deurwaarder als gekozen woonplaats van de verzoeker. **b) Relevantie van deze gekozen woonplaats.** Het bepaalde in de tweede zin van art. 278 lid 3 is van belang met het oog op het doen van oproepingen, aanzeggingen, kennisgevingen etc. Zij kunnen plaatsvinden aan de gekozen woonplaats, derhalve aan het kantoor van de procureur. **c) De gekozen woonplaats scheppt geen relatieve bevoegdheid.** De tweede zin van art. 278 lid 3 (respectievelijk art. 438a en 710a) scheppt

geen relatieve competentie. Nadat eenmaal de procedure bij de relatief bevoegde rechter is ingeleid, wordt deze tweede zin van kracht (Rb. Assen 15 juni 1993, NJ 1994/252).

17. Datering (lid 4). Art. 278 lid 4 bevat een regel met betrekking tot datering van het verzoekschrift door de griffier. De griffier tekent de dag van indiening ter griffie of de dag van terhandstelling aan de voorzittingsrechter aan op het verzoekschrift. Datering is in het bijzonder van belang voor de gevallen waarin de vraag speelt of het verzoekschrift al dan niet tijdig, dat wil zeggen vóór het verstrijken van bij voorbeeld een vervalttermijn, is ingediend. Aannemelijk is dat aan de verklaring van de griffier omtrent de datum van indiening of terhandstelling dwingend bewijs toekomt. Zie daaromtenzake art. 151, aant. 2 en 3. Wordt abusievelijk bij de adressering een verkeerde sector vermeld, dan heeft dat geen gevolgen voor de termijn van indiening. Als datum van indiening geldt dan de datum waarop het verzoekschrift bij de verkeerde sector is ingediend (zie HR 31 mei 2002, NJ 2003, 357; Sabai/Genm. Rotterdam).

18. Rv (oud). Art. 278 is vrijwel gelijkkluidend aan art. 429d lid 1 tot en met 3 (oud) 19. **Komend recht.** Het voorstel van Wet afschaffing procuraat en invoering elektronisch berichtenverkeer (Kamerstukken I 2006/07, 30 815, nr. A) zal ertoe leiden dat het woord 'procureur' in lid 3 telkens wordt vervangen door 'advocaat' (MvT, Kamerstukken II 2006/07, 30 815, nr. 3, p. 17). De wet zal naar verwachting in 2008 in werking treden.

[Dagbepaling mondelinge behandeling: oproeping verzoeker en belanghebbers; verschijning ter terechtzitting; proces-verbaal verhandelde en afgelegde verklaringen; aanhouding]

Artikel 279. — 1. De rechter bepaalt, tenzij hij zich aanstonds onbevoegd verklaart of het verzoek toewijst, onverwijld dag en uur waarop de behandeling aanvangt. Hij beveelt tevens oproeping van de verzoeker en voor zover nodig van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbers. Bovendien kan hij te allen tijde belanghebbers, bekende of onbekende, doen oproepen. — 2. De oproepingen, behalve die van de verzoeker, gaan vergezeld van een afschrift van het verzoekschrift, tenzij een oproeping op andere wijze dan bij brief of exploit geschiedt, of de rechter anders bepaalt; in deze gevallen bevattende oproeping een korte omschrijving van het verzoek.

— 3. De opgeroepene verschijnt ter terechtzitting in persoon of bij een gemachtigde. In zaken waarin het verzoekschrift door een procureur moet worden ingediend, verschijnt de opgeroepene in persoon of bij procureur. De rechter kan verschijning in persoon bevelen. De opgeroepene die in persoon verschijnt, mag zich laten bijstaan door zijn raadsman. In zaken waarin het verzoekschrift door een procureur moet worden ingediend, is de raadsman een advocaat of procureur.

— 4. Van het verhandelde en van de zakelijke inhoud van de afgelegde verklaringen wordt een proces-verbaal opgemaakt, dat door de rechter voor wie de mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden, en de griffier wordt ondertekend.

— 5. Indien de behandeling van een zaak wordt aangehouden, blijft een hernieuwde oproeping van diegenen, aan wie de dag en het uur reeds mondeling ter terechtzitting waren medegedeeld, achterwege.

1. Algemeen. Art. 279 ziet op hetgeen na indiening of terhandstelling van het verzoekschrift geschiedt. Achtereenvolgens komen aan de orde de bepaling van dag en uur waarop de mondelinge behandeling plaatsvindt (aant. 2 en 3), oproeping van verzoeker en een of meer belanghebbers (aant. 4 en 5), verschijning van de opgeroepene ter terechtzitting in persoon, bij gemachtigde of bij procureur (aant. 6), het opmaken van proces-verbaal van hetgeen tijdens de mondelinge behandeling aan de orde is geweest (aant. 7) en de aanhouding van de zaak (aant. 8).

2. Bepaling dag en uur waarop de behandeling aanvangt (lid 1, eerste zin).

a) Algemeen. De rechter bepaalt onverwijld dag en uur waarop de behandeling aanvangt. Dit is slechts anders, indien hij zich aanstonds onbevoegd verklaart of het verzoek toewijst (zie aant. 3). **b) Begrip behandeling.** Het begrip 'behandeling' kwam reeds voor in art. 429f lid 1 (oud). Toen werd daarmee bedoeld de mondelinge behandeling (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 6). Voor het huidige recht is dat niet anders. Met 'behandeling' in art. 279 lid 1 wordt bedoeld — gelijk art. 279 lid 4 het ook inhoudt — de mondelinge behandeling. Deze behandeling geschiedt in beginsel in het openbaar. Zie art. 27, aant. 1-5. **c) Begrip onverwijld.** De rechter dient dag en uur waarop de mondelinge behandeling aanvangt, onverwijld te bepalen. Het begrip 'onverwijld' wordt in de parlementaire geschiedenis niet nader toegelicht. Verdedigbaar lijkt aan te sluiten bij hetgeen dienaangaande in het kader van de invoering van de Boeken 3, 5 en 6 BW is opgemerkt. Aan de eis van 'onverwijld' handelen is reeds voldaan, wanneer kan worden gezegd dat de handeling zonder vertraging heeft plaatsgevonden, waarbij ruime bestaet om rekening te houden met de omstandigheden van het geval. Zo zal wie meer dergelijke handelingen heeft te verrichten, reeds onverwijld hebben gehandeld wanneer hij ze afwerkt in de volgorde waarin de noodzaak tot het verrichten ervan zich aan hem heeft voorgedaan (Parl. Gesch. Boek 3, p. 162). Op niet-nakoming van onverwijld bepaling van dag en uur van de aanvang van de mondelinge behandeling staat geen sanctie. In de praktijk blijft de rechterlijke macht zich goed aan dit voorschrift te houden. **d) Geen termijn aan dagbepaling.** Art. 279 lid 1 schrijft geen termijn voor die de rechter bij de dagbepaling van de mondelinge behandeling in acht moet nemen. Een dergelijke termijn wordt soms in bijzondere wezbepalingen voorgeschreven. Zo bepaalt art. 821 lid 2 in het kader van verzoeken tot voortloopte voorzieningen op de voet van art. 822 en 823 in zaken van echtscheiding en scheiding van tafel en bed dat de behandeling niet later aanvangt dan in de derde week volgende op het moment dat de voorzitting is gevraagd. Zie art. 821, aant. 3. Voorts zij gewezen op art. 1665 BW (onbinding arbeidsovereenkomst wegens gewichtige redenen) waarvan lid 6 bepaalt dat de behandeling niet later aanvangt dan in de vierde week volgende op die waarin het verzoekschrift is ingediend. **e) Verzoek om uitstel van de behandeling van de zaak.** In beginsel moet worden aangenomen dat, indien de rechter een mondelinge behandeling van een zaak heeft gelast en de advocaat van een van de partijen of belanghebbers uitstel van de behandeling heeft verzoekt op grond van plotseling en onverwacht opgekomen omstandigheden die niet in zijn risicosfeer of die van zijn cliënt liggen, terwijl — bijvoorbeeld vanwege de gecompliceerdheid van de zaak — ook niet mag worden verwacht dat de advocaat ervoor zorgdraagt dat zijn taak door een collega wordt waargenomen, de rechter de behandeling moet uitstellen, zulks met het oog op het mede door art. 6 EVRM gewaarborgde beginsel van hoor en wedehoort (HR 23 april 2004, NJ 2004, 350).

3. Achterwege blijven bepaling mondelinge behandeling (lid 1, eerste zin).

a) Algemeen. De bepaling van dag en uur waarop de mondelinge behandeling aanvangt, blijft achterwege indien de rechter zich aanstonds onbevoegd verklaart of het ver-

zoek toewijst: **b) Aanstands onbevoegd.** Onbevoegdverklaring door de rechter als bedoeld in de eerste zin van art. 279 lid 1 heeft slechts betrekking op de situatie waarin internationale bevoegdheid (rechtsmacht) ontbreekt, terwijl het gaat om een zaak die niet ter vrije bepaling van partijen staat (zodat het bepaalde van art. 9, aanhef en onder 2, toepassing mist) en niet op het ontbreken van relatieve bevoegdheid (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 440 en 444). Immers, in geval van relatieve onbevoegdheid komt een ambtshalve onbevoegdverklaring (en daarop volgende verwijzing) vóórdat een mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden niet voor. Zie art. 270, aant. 6-8. Aanstands onbevoegdverklaring is een eindbeschikking, waarvan ingevolge art. 358 lid 1 hoger beroep mogelijk is (MvA II, Kamerstukken II 1967, 7753, nr. 5, p. 3).

c) Aanstands toewijzen van het verzoek. Menig verzoek kan van zo eenvoudige aard zijn, dat het aanstands voor toewijzing vatbaar is. Gedacht kan worden aan het verzoek tot benoeming van deskundigen of het verlenen van een machtiging. Alsdan is oproeping van verzoeker en belanghebbenden — kortom: bepaling van een mondelinge behandeling — vaak overbodig (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 6). Hetzelfde geldt voor een verzoek om verhoef tot het leggen van een beslag. In de regel wordt dat door de voorzittingenrechter na summier onderzoek aanstands toegevoerd dat wil zeggen zonder dat een mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden. Dit is slechts anders, indien het beslag zwart of grijs is gemaakt (zie art. 700, aant. 3 onder d) of het gaat om conservatoir beslag op periodieke uitkeringen (zie art. 720, laatste zin).

d) Aanstands afwijzen van het verzoek? Een verzoek zal worden afgewezen indien het blijkt ongegrond of onredelijk te zijn. Of dat in concreto het geval is zal in de regel pas blijken in de loop van de behandeling van het verzoek. Wanneer de rechter bij kennisgeving van het verzoekschrift voorlopig van mening is het verzoek niet te kunnen toewijzen, is de aangewezen weg dat de rechter verzoeker oproept en zijn bedenkingen aan hem voorhoudt, zodat verzoeker nadere toelichting kan geven. De rechter kan derhalve niet aanstands — dat wil zeggen zonder het horen van verzoeker en eventuele belanghebbenden — afwijzen (Handelingen II, 1968/1969, 7753, p. 330). **e) Aanstands niet ontvankelijk.** Voor niet-ontvankelijkverklaring van het verzoek zonder mondelinge behandeling lijkt evenmin plaats. Dit is slechts anders, indien het verzoekschrift in onrechte niet door een procureur is ingediend en de verzoeker dit verzuim niet herstelt binnen de daartoe door de rechter bepaalde termijn. Zie art. 281, aant. 3.

4. Oproeping verzoeker en belanghebbenden (lid 1, tweede en derde zin).

a) Algemeen. De tweede en derde zin van art. 279 lid 1 geven aan wie door de rechter moeten en kunnen worden opgeroepen. Op welke wijze deze oproeping geschiedt, is nader geregeld in art. 271-277. **b) Verplichte oproeping van verzoeker.** De oproeping van de verzoeker staat dwingend voorgeschreven. Bij bepaling van de aanvang van de mondelinge behandeling beveelt de rechter tevens de oproeping van de verzoeker. De oproeping geschiedt in beginsel bij gewone brief. Zie art. 271, aant. 1.

c) Oproeping van in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden. De oproeping van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden vindt plaats 'voor zover nodig'. Noemt het verzoekschrift meer belanghebbenden, dan is het mogelijk dat de rechter beslist slechts een deel daarvan op te roepen. De rechter kan de anderen alibi nog later in de loop der behandeling oproepen (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753 nr. 3, p. 6). Indien de belanghebbende is verschenen in de procedure (zie daarover art. 270, aant. 5 onder c) geschiedt de oproeping in beginsel bij gewone brief (zie art. 271, aant. 4). In andere gevallen geschiedt de oproeping — wederom in beginsel — bij afgetekende brief (zie art. 272, aant. 3). **d) Oproeping van andere belanghebbenden.** Te allen tijde, dat wil zeggen vóór of tijdens de loop van de behandeling, kan de rechter

ook niet in het verzoekschrift genoemde — bekende of onbekende — belanghebbenden doen oproepen. De rechter behoort zich ambtshalve binnen redelijke grenzen erop toe te leggen, dat allen, die vermoedelijk belanghebbende zijn, in de gelegenheid worden gesteld zich bij de behandeling te laten horen (MvA I, Kamerstukken I 1968/69, 7753, nr. 41a, p. 2). Het is de rechter die bepaalt wie tot de kring van belanghebbenden behoort (HR. 4 maart 1988, NJ 1989, 628; verzoekschrift Santos). Zie over oproeping in geval van een verandering of vermeerderting van het verzoek, art. 283, aant. 5.

e) Oproeping belanghebbenden is aan het beleid van de rechter. Het is aan het beleid van de rechter overgelaten of hij belanghebbenden zal doen oproepen, met dien verstande dat de rechter bij dit beleid de eisen van een behoorlijke rechtspleging in acht zal hebben te nemen (HR. 10 september 1993, NJ 1993, 777; Moolenbeek/Alcaet).

f) Minimumverzendtermijn oproeping. De oproepingen worden zo spoedig mogelijk en ten minste een week vóór de dag waarop de mondelinge behandeling aanvangt, verzonden, tenzij de rechter anders bepaalt (art. 276, tweede zin).

5. Oproeping belanghebbenden verzeld van hetzij een afschrift van het verzoekschrift hetzij een korte omschrijving van het verzoek (lid 2).

a) Algemeen. Het tweede lid van art. 279 bevat op het punt van de oproeping, naast de in art. 271-277 neergelegde algemene regels, nog een regeling van aanvullende aard.

b) Hoofregel: oproeping verzeld van afschrift verzoekschrift. De oproepingen moeten in de regel verzeld gaan van een afschrift van het verzoekschrift. Naast twee in art. c nader te bespreken uitzonderingen, is dit slechts anders indien het gaat om oproeping van de verzoeker. In dat geval behoeft vanzelfsprekend de oproeping niet verzeld te gaan van een afschrift van het verzoekschrift. **c) Uitzondering: korte omschrijving van het verzoek.** De oproeping behoeft niet verzeld te gaan van een afschrift van het verzoekschrift, indien (i) de oproeping op last van de rechter op andere wijze geschiedt dan bij brief of exploit (waarbij gedacht kan worden aan de oproeping door advertenties in dagbladen van a. belanghebbenden met onbekende woon- of verblijfplaats of b. onbekende belanghebbenden) of, (ii) de rechter anders bepaalt. In deze beide gevallen moet een korte omschrijving van het verzoek in de oproeping worden opgenomen. Het tweede geval — de rechter bepaalt anders — laat de mogelijkheid open dat de rechter bepaalt dat ook met een korte omschrijving wordt volstaan indien de oproeping bij brief of exploit plaatsvindt. Het ligt voor de hand dat de rechter hier- toe slechts bij uitzondering besluit. Overigens kan iedere belanghebbende op de voet van art. 290 lid 1 inzage en afschrift verkrijgen van het verzoekschrift. Zie art. 290, aant. 2 onder b).

6. Verschijning ter terechtzitting (lid 3).

a) Algemeen. De wijze waarop de oproeping ter terechtzitting kan verschijnen, verschilt al naar gelang het gaat om een in persoonzaak dan wel een procureurzaak (zie voor deze begrippen de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2). **b) Term verschijnen ter terechtzitting.** De term verschijning ter terechtzitting wordt gebruikt voor het fysiek verschijnen van de oproepende bij de mondelinge behandeling (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 17). Zie ook art. 270, aant. 5 onder c). **In persoon.** De oproepende kan in alle gevallen in persoon verschijnen. De rechter kan verschijning in persoon bevelen. De oproepende die in persoon verschijnt, mag zich laten bijstaan door een raadsman. Blijkens de laatste zin van art. 279 lid 3 moet deze raadsman in procureurzaken een advocaat of procureur zijn.

d) Bij procesvertegenwoordiger; gemachtigde of procureur. Behoudens de gevallen waarin de rechter de oproepende beveelt in persoon te verschijnen (zie deze aant. onder c), kan de oproepende in plaats van in persoon ook verschijnen bij procesvertegenwoordiger. In procureurzaken moet die vertegenwoordiger procureur zijn.

(waaraan toegevoegd: in het desbetreffende arrondissement) of — in bijzondere gevallen (zie deze aant. onder e) — deurwaarder. De eis dat de vertegenwoordiger procureur moet zijn, geldt niet in impersoonzaken. De gemachtigde in dergelijke zaken kan een natuurlijk persoon zijn of zelfs een rechtspersoon (HR 20 november 1981, NJ 1983, 756; Saco van der Werf). De procureur in de vorm van een rechtspersoon is niet mogelijk (zie art. 62 en 63 Advocatenwet). Zie over de bijstand en vertegenwoordiging door een gemachtigde art. 280, aant. 2. Zie voor de consequenties van de — ten tijde van de bewerking (oktober 2007) voorgenomen — afschaffing van het procuraat, aant. 11. **e) Bij deurwaarder.** Indiening of terhandstelling van het verzoekschrift kan soms ook door de deurwaarder geschieden (zie art. 278, aant. 12 onder c). Art. 429f lid 7 (oud) bepaalde voor dergelijke gevallen uitdrukkelijk dat de opgeroepene alsdan bij deurwaarder kan verschijnen. Hoewel een dergelijke uitdrukkelijke bepaling thans ontbreekt, geldt onder het huidige recht exact hetzelfde. De deurwaarder treedt op als gemachtigde als bedoeld in de eerste zin van art. 279 lid 3. De tweede zin van art. 279 lid 3 is in gevallen als deze niet van toepassing. Immers, het gaat hier niet om zaken waarin het verzoekschrift door een procureur moet worden ingediend. **f) Verschijning in persoon door verzoeker en het horen van belanghebbenden.** Verschijning in persoon door de verzoeker impliceert niet noodzakelijk dat deze ook de gehele behandeling en in het bijzonder het verhoor van (andere) belanghebbenden moet kunnen bijwonen (HR 24 september 1982, NJ 1983, 243, waar het ging om het horen van vrolijk en kind in het kader van een omgangsregeling na echtscheiding).

7. Proces-verbaal (lid 4). a) Hoofdregeel. Streefs als een mondelinge behandeling plaatsvindt, dus ook indien het verzoekschrift aan de voorzieningenrechter is ter hand gesteld en deze belanghebbende(n) hoort alvorens te beslissen, moet een proces-verbaal worden opgemaakt van het verhandelde en van de zakelijk inhoud van de afgelegde verklaringen. Het proces-verbaal wordt ondertekend door de rechter ten overstaan van de mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden en de griffier. **b) Uitzondering.** In sommige gevallen kan, wat er ook zij van het bepaalde in art. 279 lid 4, het opnemen van een proces-verbaal achterwege blijven. Zo openen de tweede en derde volzin van art. 809 lid 1 de mogelijkheid dat de rechter bepaalde aldaar genoemde mindegragen in de gelegenheid stelt hem/hun mening kenbaar te maken op een door hem te bepalen wijze. In dat geval valt aan te nemen dat de rechter vrij is van het verhandelde al dan niet een proces-verbaal op te maken (zie o.m. HR 24 september 1982, NJ 1983, 243 (rov. 3.4)). **c) Afschrift en inzage proces-verbaal.** De verzoeker en iedere belanghebbende heeft op de voet van art. 290 lid 1 recht op inzage en afschrift van het proces-verbaal (zie art. 290, aant. 2). **d) Verstrekking afschrift processen-verbaal.** De griffier verstrekt voorts zo spoedig mogelijk een afschrift van processen-verbaal aan de verzoeker en aan de in de procedure verschenen belanghebbenden (zie art. 290, aant. 4). **e) Proces-verbaal en beschikking.** Bij de vaststelling in de beschikking van het verhandelde tijdens de behandeling, is de rechter niet gebonden aan de inhoud van het proces-verbaal. Een verschil tussen de inhoud van het proces-verbaal en de overweging van de rechter waarop zijn beslissing steunt, maakt deze laatste niet zonder meer onbegrijpelijk (HR 16 april 2004, NJ 2004, 425 (Laurus/Eiding), met verwijzing naar HR 2 april 1999, NJ 1999, 656). **f) Ontbreken proces-verbaal.** Is van het verhandelde en van de zakelijke inhoud van de afgelegde verklaringen tijdens de mondelinge behandeling geen proces-verbaal opgemaakt, terwijl zich de in deze aant. onder b genoemde uitzondering niet voordoet, dan levert dat schending van het recht op. In zo een geval staat niets aan in de weg de rechter eventueel te horen als getuige (zie HR 7 juni 2002, NJ 2002, 394 mtr X/Van Dommelen-Domaró).

8. Aanhouding van de behandeling (lid 5). a) Aanhouding. In de regel geschiedt de mondelinge behandeling in één zitting. In scheidingszaken bepaalt art. 818 lid 4 zelfs expliciet dat de behandeling, indien mogelijk, in één zitting geschiedt. Zie art. 818, aant. 5. Denkbaar is evenwel dat ter terechtzitting duidelijk wordt dat aanhouding van de zaak nodig blijkt te zijn. **b) Geen hernieuwde oproeping.** Wordt ter terechtzitting besloten tot aanhouding, dan wordt bij die gelegenheid aan de ter terechtzitting verschenen verzoeker en belanghebbende(n) dag en uur waarop voortzetting van de behandeling plaatsvindt, mondeling medegedeeld. Hernieuwde oproeping van deze personen blijft verder achterwege. **c) Eens verschenen, blijft verschenen.** De belanghebbende die ter terechtzitting verschoont en bij de voortzetting van de mondelinge behandeling ineens niet meer verschijnt, geldt (nog altijd) als verschenen. Een en ander is in het bijzonder van belang voor de aanvang van de beroepstermijn. Zie art. 358, aant. 2.

9. Overlegging bescheiden tijdens de mondelinge behandeling? Bewijsstukken en andere bescheiden dienen door partijen in de schriftelijke fase in het geding te worden gebracht, opdat de rechter en de wederpartij daarvan vóór de mondelinge behandeling kunnen kennisnemen. De eisen van een goede rechtspleging verzetten zich niet ertegen dat de rechter in een verzoekschriftprocedure bij zijn beslissing mede rekening houdt met bij de mondelinge behandeling overgelegde bescheiden, mits (i) hun aard en omvang voor de wederpartij geen beletsel vormen om ter zitting van de inhoud daarvan kennis te nemen en daarop te reageren, en (ii) de wederpartij daartoe ook de gelegenheid krijgt. Een partij die bij een mondelinge behandeling nog een stuk in het geding wil brengen, legt dit stuk over aan de rechter en geeft haar wederpartij gedieltelijk een afschrift daarvan ingeval zij haar reeds niet op voorhand een afschrift heeft gezonden, waarna de rechter nagaat of aard en omvang van het stuk geen beletsel als hiervoor bedoeld vormen. Is dat aanwezig, dan blijft het stuk buiten het geding, tenzij de rechter reden ziet om de behandeling van de zaak te onderbreken of tot een latere datum aan te houden (HR 27 juni 1997, NJ 1998, 328; Schelhaas/Delta Lloyd). Tegen overlegging van — niet op voorhand aan de wederpartij toegezonden — bescheiden tijdens de mondelinge behandeling, ook als die bescheiden op enigster wijze deel uitmaken van de pleitnota en wellicht zelfs integraal worden voorgedragen, dient uitdrukkelijk bezwaar te worden gemaakt, met verzoek om aantekening in het proces-verbaal als bedoeld in art. 279 lid 4 (zie aant. 7). Hetzelfde geldt in geval men van oordeel is dat onvoldoende gelegenheid wordt geboden om op de overgelegde producties te reageren (vgl. HR 22 oktober 1999, NJ 1999, 797). Zie ook art. 19, aant. 5.

10. Rv (oud). Art. 279 is uit (onderdelen van) diverse artikelen uit het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en het Besluit OMV (oud) samengesteld. Lid 1 stemt vrijwel overeen met art. 429f lid 1 (oud). Lid 2 is overgenomen uit art. 7 lid 2 Besluit OMV (oud). Lid 3 is een samenvoeging van art. 429f lid 4 en lid 5 (oud). Lid 4 is overgenomen uit art. 429g lid 3 (oud), terwijl lid 5 is overgenomen uit art. 11 Besluit OMV (oud).

11. Komend recht. Het voorstel van Wet afschaffing procuraat en invoering elektronisch berichtenverkeer (Kamerstukken I 2006/07, 30 815, nr. A) zal ertoe leiden dat het woord 'procurateur' in lid 3 telkens wordt vervangen door 'advocaat', terwijl aan het slot van de tweede volzin vervallen de woorden 'of procurateur' (MvT, Kamerstukken II 2006/07, 30 815, nr. 3, p. 17). De wet zal naar verwachting in 2008 in werking treden.

[Bijstand en vertegenwoordiging door een gemachtigde; overeenkomstige toepassing van art. 80 en 81]

Artikel 280. In zaken waarin de indiening van het verzoekschrift niet door een procureur behoeft te geschieden, zijn de artikelen 80 en 81 van overeenkomstige toepassing.

1. **Algemeen.** Art. 280 verklaart art. 80 en 81, betreffende bijstand en vertegenwoordiging door een gemachtigde en weigering door de kantonrechter van persoon die bijstand verlenen en van gemachtigden, van overeenkomstige toepassing op verzoekschriftprocedures waarin het verzoekschrift niet door een procureur behoeft te worden ingediend (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 445).

2. **Zaken waarin indiening van het verzoekschrift niet door een procureur behoeft te geschieden.** a) **Impesoonzaken.** Het indienen van een verzoekschrift kan zonder procureur geschieden in zaken waarin de wet dat met zoveel woorden bepaalt. Vaak — maar niet altijd — zijn dat zaken ten overstaan van de kantonrechter, in impesoonzaken (zie voor dit begrip de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2) geschiedt indiening door de verzoeker in persoon of zijn gemachtigde (zie art. 278 aant. 14 onder a). b) **Procureurzaken?** In sommige procureurzaken (zie voor dit begrip de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2) kan indiening of behandeling van het verzoekschrift geschieden door anderen dan een procureur (zie art. 278 aant. 14 onder b en c). Ook dan is sprake van een zaak 'waarin de indiening van het verzoekschrift niet door een procureur behoeft te geschieden' als bedoeld in art. 280 Art. 80 en 81 zijn dan van overeenkomstige toepassing. In het kader van art. 81 betrekken dit dat degene die bijstand verleent of als gemachtigde optreedt door de rechtbank of in geval van terhandstelling van het verzoekschrift aan de voorzieningenrechter, door de voorzieningenrechter kan worden geweigerd. Zie voor de consequenties van de — ten tijde van de bewerking (oktober 2007) voorgenomen — afschaffing van het procurat, aant. 5.

3. **Overeenkomstige toepassing van art. 80 en 81.** In zaken waarin indiening van het verzoekschrift niet door een procureur behoeft te geschieden (zie aant. 2), zijn art. 80 (betreffende bijstandverlening en vertegenwoordiging door een gemachtigde) en art. 81 (betreffende weigering van degene die bijstand verleent of als gemachtigde optreedt) van overeenkomstige toepassing.

4. **Rv (oud).** Het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kende voor de verzoekschriftprocedure geen op art. 280 gelijkende bepaling.

5. **Komend recht.** Het voorstel van Wet afschaffing procurat en invoering elektronisch berichtenverkeer (Kamerstukken I 2006/07, 30 815, nr. A) zal ertoe leiden dat het woord 'procureur' wordt vervangen door 'advocaat' (MvT, Kamerstukken II 2006/07, 30 815, nr. 3, p. 17). De wet zal naar verwachting in 2008 in werking treden.

[Indiening van het verzoekschrift ten onrechte niet door een procureur; mogelijkheid herstel verzuim; niet-ontvankelijkverklaring bij uitblijven hersteluitsluiting hogere voorziening]

Artikel 281. — 1. Indien het verzoekschrift ten onrechte niet door een procureur is ingediend, biedt de rechter de verzoeker de gelegenheid binnen een door hem te bepalen termijn dit verzuim te herstellen. Maakt de verzoeker van

deze gelegenheid geen gebruik, dan wordt hij in het verzoek niet ontvankelijk verklaard.

— 2. Tegen een beslissing ingevolge het eerste lid staat geen hogere voorziening open.

1. **Algemeen.** Art. 281 bepaalt dat de rechter de verzoeker die zijn verzoekschrift ten onrechte niet door een procureur heeft laten indienen, de gelegenheid geeft dit verzuim te herstellen (aant. 2). Voor de dagvaaringsprocedure bestaat een parallelle bepaling art. 123. In geval de verzoeker van de aan hem geboden gelegenheid tot herstel van het verzuim geen gebruik maakt, wordt hij niet ontvankelijk verklaard (aant. 3).

2. **Herstel verzuim, alsnog indiening door een procureur (lid 1, eerste zin).**

a) **Verzuim indiening door een procureur.** Als hoofdregel geldt dat indiening of terhandstelling van het verzoekschrift geschiedt door een procureur ingeschreven bij de rechtbank waar indiening van het verzoekschrift plaatsvindt (zie art. 278, aant. 14 onder a). Vindt in een procureurzaak (zie voor dit begrip de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2) indiening plaats door een verkeerde procureur (i.e. een elders ingeschreven procureur) of door een ander dan een ingeschreven procureur — zonder daarbij op grond van een bijzondere wettelijke bepaling gerechtigd te zijn (zie art. 278, aant. 14 onder c en d) —, dan biedt de rechter de verzoeker de gelegenheid dit verzuim te herstellen en indiening alsnog door een procureur (ingeschreven bij de rechtbank in kwestie) te laten plaatsvinden. Zie voor de consequenties van de — ten tijde van de bewerking (oktober 2007) voorgenomen — afschaffing van het procurat, aant. 6.

b) **Moment afhankelijkheid procedure?** Wet noch parlementaire geschiedenis gaan in op de vraag vanaf welk moment de procedure aanhangig is, indien het verzoekschrift aanvankelijk niet door een procureur is ingediend of ter hand gesteld en nadien dit verzuim op de voet van art. 281 wordt hersteld. Het ligt voor de hand aan te nemen dat de procedure aanhangig is vanaf het moment van allereerste indiening of terhandstelling. Zie ook HR 20 juni 1975, NJ 1976, 100 (indiening van een verzoekschrift door een niet bij het desbetreffende college toegelaten procureur). Nadat het verzoekschrift alsnog was ondertekend door een bij het college toegelaten procureur gold het als van niet af aan door de procureur ondertekend en ingediend. c) **Analoge toepassing bij indiening verweerschrift?** Art. 281 heeft slechts betrekking op de indiening van een verzoekschrift. Hoewel de parlementaire geschiedenis daarover niet rept, ligt voor de hand aan te nemen dat de eerste zin van art. 281 van overeenkomstige toepassing moet worden geacht indien een verweerschrift voorafgaande aan de mondelinge behandeling niet door een procureur is ingediend, hoewel dat geleet op art. 282 lid 1, tweede zin, jo. art. 278 lid 3 wel had behoren te geschieden.

3. **Sanctie op nalaten verzuim te herstellen (lid 1, tweede zin).** Maakt de verzoeker van de aan hem geboden gelegenheid tot herstel van het verzuim geen gebruik, dan wordt hij bijklens de tweede zin van art. 281 lid 1 in het verzoek niet ontvankelijk verklaard. Deze sanctie verschilt noodzakelijkerwijs van die in het parallelle art. 123 voor de dagvaaringsprocedure; ontslag van instantie past immers niet in de verzoekschriftprocedure, waarin er niet steeds belanghebbenden zijn en voor zover zij er wel zijn, hun belang niet altijd tegengesteld is aan dat van verzoeker (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 445).

4. **Uitsluiting hogere voorziening (lid 2).** a) **Appel- en cassatieverbod.** Tegen een beslissing ingevolge art. 281 lid 1 is geen hogere voorziening (hogere beroep of beroep in cassatie) toegelaten. Voor de dagvaaringsprocedure bestaat eenzelfde regeling.

Zie art. 123, aant. 6. **b) Doorbreking.** Volgens vaste jurisprudentie, die in het onderhavige geval evenzeer relevant kan worden geacht, worden absoluut ogende appel- en cassatieverboden opzijgezet, voor zover erover wordt geklaagd dat de rechter met zijn beslissing (i) buiten het toepassingsgebied van de betreffende bepaling is getreden; (ii) de bepaling ten onrechte, dan wel (iii) met verzuim van essentiële vormen heeft toegepast, of (iv) ten onrechte buiten toepassing heeft gelaten. Zie onder meer rov. 3.2 van HR 29 maart 1985, NJ 1986, 242, Enka/Dupont.

5. Rv (oud). Het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kende geen op art. 281 gelijkende bepaling. In de rechtspraak werd evenwel reeds de mogelijkheid van herstel van dit verzuim erkend (HR 20 juni 1975, NJ 1976, 100).

6. Komend recht. Het voorstel van Wet afschaffing procuraat en invoering elektronisch berichtenverkeer (Kamerstukken I 2006/07, 30 815, nr. A) zal ertoe leiden dat het woord 'procurateur' in lid 1 wordt vervangen door 'advocaat' (MvT, Kamerstukken II 2006/07, 30 815, nr. 3, p. 17). De wet zal naar verwachting in 2008 in werking treden.

Indiening verweerschrift; overeenkomstige toepassing art. 278; verstreking afschrift aan verzoeker en de andere opgeroepen belanghebbenden; oproeping indiener verweerschrift tegen de dag van de behandeling; zelfstandig (tegen)verzoek; mogelijkheid van verweer door oorspronkelijk verzoeker en overige belanghebbenden]

Artikel 282. — 1. Iedere belanghebbende kan tot de aanvang van de behandeling of, indien de rechter dit toestaat, in de loop van de behandeling een verweerschrift indienen. Artikel 278 is van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat, indien de rechter dit bepaalt, indiening van een verweerschrift in de loop van de behandeling kan geschieden ter terechtzitting onder verstreking van een afschrift aan de verzoeker en de andere opgeroepen belanghebbenden.

— 2. Het verweerschrift en de overgelegde bescheiden gaan vergezeld van de nodige afschriften. Tenzij de indiening overeenkomstig het eerste lid ter terechtzitting plaatsvindt, zendt de griffier onverwijld een afschrift toe aan de verzoeker en aan de andere opgeroepen belanghebbenden.

— 3. De griffier roept, voor zover dat nog niet is geschied, hen die verweerschriften hebben ingediend op tegen de dag van de behandeling.

— 4. Het verweerschrift mag een zelfstandig verzoek bevatten, mits dit betrekking heeft op het onderwerp van het oorspronkelijke verzoek. De rechter kan aan de verzoeker en aan de overige belanghebbenden gelegenheid geven tegen dit zelfstandige verzoek een verweerschrift in te dienen.

1. Algemeen. Art. 282 betreft het door belanghebbenden (zie aant. 2) in te dienen verweerschrift (ook wel antidotaal rekest genoemd). Op de inhoud van het verweerschrift (zie aant. 3 en 4) en de wijze van indiening daarvan (zie aant. 7 en 8) is, blijkens de tweede zin van art. 282 lid 1, art. 278 van overeenkomstige toepassing. Het tweede en het derde lid bevatten verschillende praktische voorschriften die betrekking hebben op de belanghebbende die het verweerschrift indient respectievelijk de griffier (zie aant. 10 en 11). Ten slotte heeft art. 282 lid 4 betrekking op het reconventioneel verzoek of tegenverzoek, in de wet 'zelfstandig verzoek' genoemd (aant. 12 en 13).

2. Iedere belanghebbende (lid 1, eerste zin). **a) Algemeen.** Iedere belanghebbende — onverschillig of hij ingevolge art. 279 is opgeroepen of niet (MvT, Kamer-

stukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7) — kan blijkens de eerste zin van art. 282 lid 1 een verweerschrift indienen. **b) Begrip belanghebbende.** Tevergeefs zal men in titel 3 zoeken naar een omschrijving van het begrip belanghebbende. De term belanghebbende is ingevoerd omdat een groot aantal verschillende verzoekschriftprocedures onder de regeling van titel 3 vallen en het — in tegenstelling tot in de dagvaardingsprocedure — niet altijd duidelijk is of er een tegenpartij is. De term 'belanghebbende' wordt vaak gebruikt om de potentiële tegenpartij aan te duiden. In de praktijk wordt de belanghebbende vaak verweerder genoemd. In de regeling betreffende de rechtspleging in zaken van personen- en familierecht, in het bijzonder in andere zaken dan scheidingszaken, wordt het begrip 'belanghebbende' wel nader omschreven (zie art. 798). Indien het een zaak van personen- en familierecht is, zal de term 'belanghebbende' in de algemene regeling van de verzoekschriftprocedure — derhalve in titel 3 — moeten worden gehanteerd op de wijze als in art. 798 lid 1 is bepaald (MvT, Kamerstukken II 1991/92, 22 487, nr. 3, p. 8). Zie ook art. 798, aant. 1-8. Wie overigens tot de 'belanghebbenden' zijn te rekenen, moet voor ieder type verzoekschriftprocedure uit de aard van de procedure en de daarmee verband houdende wetsbepalingen worden afgeleid (HR 25 oktober 1991, NJ 1992, 148; Veldhof/Woljter Stichting). Daarbij zal een rol spelen in hoeverre deze door de uitkomst van de desbetreffende procedure zodanig in een eigen belang kan worden getroffen dat deze daarin behoort te mogen opkomen, of in hoeverre deze anderszins zo nauw betrokken is of is gewest bij het onderwerp dat in de procedure wordt behandeld, dat daarin een belang is gelegen om in de procedure te verschijnen (HR 6 juni 2003, NJ 2003, 486; Pich/Issaurat; HR 10 november 2006, NJ 2007, 5; Lips/Broex). De vraag wie als belanghebbende geldt, rijst in het bijzonder bij de verzoeken waar een gerekwestreerde (verweerder of wederpartij) ontbreekt. Vrees dat nu ieder die zich als belanghebbende aandient aan de behandeling zou kunnen deelnemen, behoeft niet te bestaan, want bij twijfel aan werkelijk belang is het laatste woord aan de rechter ook zonder uitdrukkelijke wetsbepaling (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7).

3. Overeenkomstige toepassing art. 278 (lid 1, tweede zin). Blijkens de tweede zin van art. 282 lid 1 is art. 278 van overeenkomstige toepassing. Deze — reeds in het oude recht voorkomende — bepaling is in de parlementaire stukken van de huidige wet niet in die van het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering nader toegelicht en/of voorwerp van bespreking geweest. Zij mag aldus worden verstaan dat art. 278 van toepassing is op de inhoud en de ondertekening van het verweerschrift (zie aant. 4). Hetzelfde geldt voor de wijze waarop — waar en door wie — het verweerschrift moet worden ingediend, behoudens de in de tweede zin van art. 282 uitdrukkelijk toegestane afwijking van de indiening ter terechtzitting (zie aant. 7 en 8).

4. Inhoud van het verweerschrift. a) Algemeen. Het verweerschrift dient een aantal gegevens van de verweerder te bevatten, te weten voornamen, naam en woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats in Nederland, het werkelijk verblijf van de verzoeker. Daarnaast dient in het verweerschrift te zijn omschreven het verweer en de gronden waarop het berust. **b) Persoonlijke gegevens verweerder.** Wat betreft de in het verweerschrift op te nemen persoonlijke gegevens van de verweerder, mutatis mutandis, hetgeen is opgemerkt met betrekking tot de persoonlijke gegevens van de verzoeker die in een verzoekschrift op grond van de eerste zin van art. 278 lid 1 moeten worden vermeld. Zie art. 278, aant. 4. **c) Omschrijving van het verweer en de gronden waarop het berust.** Het verweerschrift dient evenals het verzoekschrift met namen te zijn omkleed. Het dient een omschrijving te bevatten van het verweer en de gronden waarop het berust. Zie ook art. 278, aant. 5 onder a. **d) Overlegging justiti-**

catoire bescheiden. Uit art. 282 lid 2 laat zich afleiden dat met het verweerschrift ook bescheiden kunnen overgelegd. Hoewel de weggever op dit punt zwijgt, lijkt het voor de hand te liggen dat hij daarbij het oog heeft gehad op bescheiden die kunnen dienen tot bewijs van de in het verweerschrift gestelde feiten. **e) Bijzondere eisen in houd verweerschrift?** Anders dan bij het verzoekschrift (zie art. 278, aant. 7) kent de wet, voor zover valt te overzien, geen bijzondere bepalingen die nadere — aanvullende dan wel alternatieve — eisen stellen aan de inhoud van het verweerschrift. **f) Ondertekening?** Het verweerschrift moet worden ondertekend, voorafgaande aan de indiening — ter griffie of ter rechtzitting — of de terhandstelling aan de voorzittingenrechter. Ondertekening geschiedt door — kort gezegd — degene die bevoegd is het verzoekschrift in te dienen of, in voorkomend geval, aan de voorzittingenrechter ter hand te stellen. Het ontbreken van een handtekening heeft geen negatieve consequenties en kan eenvoudig worden hersteld. Op de onderscheiden punten bestaat geen verschil met de ondertekening van het verzoekschrift. Zie art. 278, aant. 15 onder a-g). **g) Sanctie op het niet voldoen aan de wettelijke vereisten omtrent de inhoud van een verweerschrift?** Het niet of niet voldoende naleven van de in art. 282 lid 1 jo. art. 278 gestelde eisen leidt niet tot nietigheid van het verweerschrift. Zie ten aanzien van het verzoekschrift uitdrukkelijk MvT, Parl. Gesch. Herz. Ry. p. 444 (zie art. 278, aant. 8). **h) Taal.** Behoudens een specifieke wettelijke uitzondering, neergelegd in art. 7 lid 1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer, moet het ervoor worden gehouden dat het verweerschrift in de Nederlandse taal moet zijn gesteld. Zie art. 278, aant. 9.

5. Mondeling verweer. Indiening van een verweerschrift is niet verplicht. Denkbaar is dat een in het verzoekschrift genoemde belanghebbende, conform het bepaalde in art. 279 lid 1 wordt opgeroepen en vervolgens ter rechtzitting verschijnt en aldaar van de rechter gelegenheid krijgt zijn verweer mondeling naar voren te brengen. In de praktijk zal in zo een geval overigens veelal aanhouding plaatsvinden tot een volgende zittingsdag en de belanghebbende worden toegestaan alsnog vóór die volgende zitting dag een verweerschrift in te dienen (MvA II, Kamerstukken II 1967, 7753, nr. 5, p. 4). In procureurzaken (zie voor dit begrip de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2) betekent dit wel dat indiening gewoonlijk door een procureur dient te geschieden (zie aant. 8).

6. Moment van indiening van het verweerschrift (lid 1, eerste zin). **a) Tot de aanvang van de behandeling.** Tot de aanvang van de mondelinge behandeling — dat is uurt daarvan zijn door de rechter bepaald op de voet van art. 279 lid 2 (zie art. 279, aant. 2) — bestaat voor iedere belanghebbende een onbeperkte bevoegdheid tot het in dienen van een verweerschrift. Uiteraard is het gewenst verweerschriften zo spoedig mogelijk in te dienen. Omdat verzoekschriften soms zeer spoedig worden behandeld, was het niet mogelijk voor indiening van een verweerschrift een andere termijn dan de thans gekozen — tot de aanvang van de behandeling — te bepalen. (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7). **b) In de loop van de behandeling.** Het kan voorkomen dat een belanghebbende om bijzondere redenen zijn verweerschrift ingevóór de aanvang van de behandeling indient. Om die reden is de rechter de bevoegdheid gegeven de belanghebbende toe te staan in de loop van de behandeling — zoals de weggever het in 1963 aanduidt — zijn verzuim te herstellen (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7).

7. Plaats van indiening. **a) Algemeen.** De vraag waar het verweerschrift moet worden ingediend wordt grotendeels beantwoord door het in de tweede zin van art. 282

lid 1 van overeenkomstige toepassing verklaarde art. 278, meer in het bijzonder het tweede lid daarvan. Daarnaast bevat meegenomde tweede zin nog een additionele mogelijkheid. Indiening geschiedt (i) ter griffie, (ii) door terhandstelling aan de voorzittingenrechter, indien het betreft een verweer op een verzoekschrift, waarop de voorzittingenrechter moet beschikken, en (iii) ter rechtzitting. **b) Indiening ter griffie.** Voor de indiening ter griffie van een verweerschrift gelden dezelfde modaliteiten als voor de indiening ter griffie van een verzoekschrift. Zie art. 278, aant. 10. **c) Terhandstelling aan de voorzittingenrechter.** Voor de terhandstelling van het verweerschrift aan de voorzittingenrechter geldt, mutatis mutandis, hetgeen dienaangaande is opgemerkt in het kader van de terhandstelling van een verzoekschrift. Zie art. 278, aant. 11. **d) Ter rechtzitting.** Indiening van het verweerschrift kan plaatsvinden in de loop van de behandeling (zie aant. 6 onder b). In zo'n geval kan indiening, indien de rechter dit bepaalt, geschieden ter rechtzitting.

8. Indiener van het verweerschrift. **a) Hoofregel: procureur.** Indiening of terhandstelling van het verweerschrift geschiedt in de regel door een procureur. Het moet dan gaan om een procureur die staat ingeschreven bij de rechtbank waar het verweerschrift wordt ingediend of wordt ter hand gesteld aan de voorzittingenrechter. Op deze regel bestaat een uitzondering in geval van impersoonzaken (zie voor dit begrip de inleidende opmerkingen bij deze afdeling, aant. 2). Voorts is denkbaar dat ook verweerschriften krachtens bijzonder wettelijk voorschrift niet door een procureur behoeven te worden ingediend of ter hand te worden gesteld aan de voorzittingenrechter. Voorbeelden daarvan zijn niet bekend. Indiening van een verweerschrift door het openbaar ministerie lijkt evenmin voor te komen. **b) Uitzondering: verzoeker of gemachtigde.** In een impersoonzaak geschiedt indiening van het verweerschrift — terhandstelling doet zichzelfsprekend niet voor — door de belanghebbende of zijn gemachtigde. **c) Men onrecht geen indiening door een procureur.** Voor de gevallen waarin indiening van het verweerschrift ten onrechte niet door een procureur heeft plaatsgevonden, kent de wet opvallend genoeg geen op art. 281 gelijkende regel. Een redelijke wetgeving brengt mee dat ook in deze gevallen de rechter de verweerder de gelegenheid biedt dit verzuim te herstellen door het verweerschrift alsnog door een procureur in te dienen (zie art. 281, aant. 2 onder c).

9. Kantoor procureur geldt als gekozen woonplaats verweerder. **a) Algemeen.** In geval indiening van het verweerschrift — en daarmee ook ondertekening van dat verweerschrift — geschiedt door een procureur, geldt op grond van de tweede zin van art. 282 lid 1 in verband met de tweede zin van art. 278 lid 3, het kantoor van die procureur tevens als gekozen woonplaats van de verweerder. Zie ook art. 278, aant. 16. **b) Relevantie van deze gekozen woonplaats.** Het bepaalde in de tweede zin van art. 278 lid 3 is van belang met het oog op het doen van oproepingen, aanzeggingen, kennisgevingen aan de desbetreffende verweerder. Zij kunnen plaatsvinden aan de gekozen woonplaats, derhalve aan het kantoor van de procureur.

10. Afschriften van het verweerschrift. **a) Algemeen.** Het verweerschrift en de overgelegde bescheiden gaan blijkens de eerste zin van art. 282 lid 2 vergezeld van de nodige afschriften. Hoeveel afschriften valt in zijn algemeenheid niet te zeggen. Het aantal wordt bepaald door de onderzoeker(s) en andere opgeroepen belanghebbenden bij elkaar op te tellen, vermeerderd met één extra afschrift ten behoeve van het griffiedossier. **b) Toezending door de griffier (lid 2).** De griffier zendt op grond van de tweede zin van art. 282 lid 2 onverwijld een afschrift van het ingediende of aan de voorzittingenrechter ter hand gestelde verweerschrift toe aan de onderzoeker en aan de andere

opgeroepen belanghebbenden. Toezending geschiedt op de wijze als in afdeling 3 van titel 3 voor oproepingen is bepaald (art. 291). c) **Verstreking van een afschrift** (lid 1, tweede zin). Toezending door de griffier blijft achterwege, indien de indeling van het verweerschrift in de loop van de behandeling is geschied ter terechtzitting (zie aanm. 6 onder b), en — zo moet daarvan worden toegevoegd — verzoeker en de andere opgeroepen belanghebbenden daar ook zijn verschenen. In dat geval dient — blijkens het slot van de tweede zin van art. 282 lid 1 — een afschrift van het verweerschrift en van de overgelegde bescheiden te worden verstrekt aan de verzoeker en de andere opgeroepen belanghebbenden. In geval van een niet-verschijnen van betrokkenen moet het afschrift hen alsnog worden toegezonden door de griffier (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv. p. 446).

11. **Oproepingen (lid 3)**. Voor zover de indelener van het verweerschrift niet recht op de voet van art. 279 lid 2 als belanghebbende is opgeroepen, wordt hij blijkens art. 282 lid 3 alsnog door de griffier opgeroepen tegen de dag van de mondelinge behandeling. Het spreekt voor zich dat deze bepaling niet van toepassing is, in geval de indeling in de loop van de behandeling heeft plaatsgevonden ter terechtzitting. Oproeping geschiedt op de wijze als in afdeling 3 van deze titel is bepaald, meer in het bijzonder bij gewone brief, tenzij de rechter anders bepaalt (zie art. 271, aant. 4).

12. **Dagtekening**. Aannemelijk is dat de griffier de dag van indiening (ter griffie of ter terechtzitting) of de dag van terhandstelling aan de voorzittingsrechter op het verweerschrift aantekent. Art. 278 lid 4 is hier van overeenkomstige toepassing. Zie ook art. 278, aant. 17.

13. **Zelfstandig verzoek/verzoek in reconventie (lid 4, eerste zin)**. a) **Algemeen**. Het verweerschrift mag 'een zelfstandig verzoek bevatten': naar analogie met de eis in reconventie (art. 136) zou men dit een verzoek in reconventie of reconventioneel verzoek kunnen noemen. Zodanig verzoek mag alleen betrekking hebben 'op het onderwerp van het oorspronkelijke verzoek' (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7). Zie over de mogelijkheid tot verweer op het verzoek in reconventie aant. 14. b) **Verzoek in reconventie, jegens wie?** Uit de tweede zin van art. 282 lid 4 laat zich afleiden dat het reconventioneel verzoek zich niet alleen jegens de oorspronkelijk verzoeker maar ook jegens de overige (mede-)belanghebbenden kan richten. c) **Mondeling verzoek in reconventie?** De wettelijke gedachte dat bij reconventioneel verzoek slechts schriftelijk, want in het verweerschrift, plaatsvindt. Daarmee is evenwel niet gezegd dat de rechter geen acht mag slaan op een reconventioneel verzoek dat mondeling is gedaan ter gelegenheid — en als sluitstuk — van het mondeling verweer waarmee het verband houdt (HR. 16 november 1979, NJ 1980, 155; cassatie in het belang der wet). Desondanks heeft een schriftelijk verzoek in reconventie de voorkeur. d) **Inhoud van het verzoek in reconventie**. De wet geeft niet aan op welke wijze het verzoek in reconventie moet worden ingeleed. Voor de hand ligt dat verzoeker voldoet aan de algemene vereisten, zoals neergelegd in art. 278, almede — in voorkomend geval — aan bijzondere in de wet gestelde vereisten voor de inhoud van een verzoekschrift (zie art. 278, aant. 7). Afzonderlijke vermelding van de persoonlijke gegevens van de verzoeker in reconventie is niet nodig, aangezien dat als het goed is — reeds is gedaan ter voldoening aan de door de wet gestelde vereisten aan de inhoud van het verweerschrift (zie aant. 4). Het reconventioneel verzoek moet een duidelijke omschrijving van het verzoek bevatten en de gronden waarop het berust. Zo mogelijk worden tevens justificatoire bescheiden overgelegd (zie art. 278, aant. 5 onder c). e) **Samenhang tussen oorspronkelijk verzoek en verzoek in reconventie**.

lie; het vereiste van connexiteit. Het verzoek in reconventie mag slechts betrekking hebben 'op het onderwerp van het oorspronkelijk verzoek'. Daarmee bestaat een belangrijk verschil met de eis in reconventie in de dagvaardingsprocedure. De eis in reconventie mag geheel losstaan van de eis in conventie (zie art. 136, aant. 1). Het vereiste van connexiteit wordt in de rechtspraak niet al te eng uitgelegd. Zo kan aan een verweer tegen een verzochte vermindering van kinderalimentatie een verzoek tot verhoging van de alimentatie aan de vrouw worden gekoppeld (HR. 2 februari 1996, NJ 1996, 569). A) **Verandering of vermeerdere van het verzoek in reconventie**. Zolang de rechter geen eindbeschikking heeft gegeven, is ook de verzoeker in reconventie bevoegd zijn verzoek of de gronden daarvan schriftelijk te veranderen of te vermeerdere (zie art. 283, aant. 2 onder a). Vanzelfsprekend moet het veranderen of vermeerdere verzoek in reconventie nog steeds betrekking hebben op het onderwerp van het oorspronkelijk verzoek. g) **Verzoek in reconventie kan geen betrekking hebben op een geschil dat bij dagvaarding moet worden ingeleid**. Het is niet mogelijk om bij wege van een verzoek in reconventie aan de rechter een geschil voor te leggen dat anderszels aan deze bij dagvaarding moet worden voorgelegd. Een geschil waarop de verzoekschriftprocedure van toepassing is, kan niet worden gecombineerd met een geschil waarvoor de dagvaardingsprocedure geldt (HR. 13 mei 1988, NJ 1989, 72; Jussie/hubgse). Soms kiest de weggever in een bijzonder geval voor een tweeledig procesrechtelijk systeem. Zo geldt voor de toetsing van een concurrentiebeding als hoofdregel de dagvaardingsprocedure, doch in een onbindingsprocedure wegens gewichtige redenen (de verzoekschriftprocedure van art. 7:685 BW) kan toetsing van het concurrentiebeding aan de orde worden gesteld bij verzoekschrift. Zie MvT, Kamerstukken II 2001/II, 26, 187, nr. 3, p. 11, alsmede het vooropgestelde art. 7:685 lid 5 en 6 BW.

14. **Verweer op tegenverzoek (lid 4, tweede zin)**. De rechter kan blijkens de tweede zin van art. 282 lid 2 aan de verzoeker en aan de overige belanghebbenden gelegenheid geven tegen het zelfstandig verzoek in reconventie een verweerschrift in te dienen. Of in concreto deze gelegenheid moet worden geboden, is een vraag waaromtrent het de rechter vrijstaat naar omstandigheden te beslissen (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7). Eenzelfde systeem geldt in geval van een eis in reconventie (zie art. 131, aant. 3 en art. 138, aant. 1). In de ogen van de weggever is het voeren van een schriftelijk verweer niet altijd nodig; in een aantal gevallen kan met een mondeling verweer worden volstaan (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv. p. 446). Betwijfeld kan worden of dit een praktische benadering is.

15. **Rv (oud)**. Art. 282 stemt globaal overeen met art. 429h (oud).

Verandering of vermeerdere van het verzoek; overeenkomstige toepassing art. 139j

Artikel 283. Zolang de rechter nog geen eindbeschikking heeft gegeven, is de verzoeker bevoegd het verzoek of de gronden daarvan te vermindern, dan wel schriftelijk te veranderen of te vermeerdere. In het geval van verandering of vermeerdere is artikel 130 van overeenkomstige toepassing.

1. **Algemeen**. Art. 283 betreft de vermindering, verandering of vermeerdere van het verzoek of de gronden daarvan. De regeling is om redenen van gewenste harmonisatie op dezelfde wijze ingericht als de regeling van de verandering of vermeerdere van art. 130 is van overeenkomstige toepassing.

2. Recht op vernedering, verandering of vermeerdering van het verzoek (art. 283, eerste zin). a) **Verzoeker en verzoeker in reconventie.** Verzoeker heeft in beginsel het recht zijn verzoek of de gronden daarvan te vernederen, dan wel schriftelijk te veranderen (in het navolgende wordt kortheidsshalve van wijziging gesproken), zolang de rechter nog geen eindbeschikking heeft gegeven. Een zekle recht komt toe aan een verzoeker in reconventie, met dien verstande dat het gewijzigde verzoek in reconventie nog steeds betrekking moet hebben op het onderwerp van het oorspronkelijk verzoek. Het vereiste van connectiviteit (zie art. 282, aant. 13 onder e) blijft ook bij wijziging van het verzoek of de gronden? kan de wijziging uiteraard ook betrekking hebben op het verzoek en de gronden. c) **Wijziging van het verzoek.** Vernedering, verandering of vermeerdering van het verzoek ziet op het verzoek in enge zin (zie voor deze term, art. 278, aant. 5 onder a). d) **Wijziging van de gronden.** Vernedering, verandering of vermeerdering van de gronden ziet op zowel de juridische als de feitelijke grondslag van het verzoek.

3. Gang van zaken (art. 283, tweede zin jo. art. 130). a) **Algemeen.** De wijziging van de verandering of vermeerdering van het verzoek en/of de gronden geschiedt is nader geregeld in art. 130 dat in de tweede zin van art. 283 van overeenkomstige toepassing is verklaard. b) **Hoofdregeel: verandering of vermeerdering geschiedt schriftelijk.** Verzoeker dient zijn verzoek en/of de gronden daarvan schriftelijk te vernederen of te vermeerderen. Voor de dagvaardingsprocedure schrijft art. 130 voor dat de wijziging van eis geschiedt bij conclusie of akte ter rolle (zie art. 130, aant. 2). Het één noch het ander komt voor in de verzoekschriftprocedure. Voor de hand ligt dat wijziging van het verzoek plaatsvindt bij een nader verzoekschrift houdende wijziging van verzoek en/of de gronden daarvan. c) **Uitzondering: mondelinge wijziging?** Onder het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is verschillende malen door de Hoge Raad een mondelinge wijziging van het verzoek bij gelegenheid van de mondelinge behandeling geaccepteerd (zie o.m. HR 4 juni 1976, NJ 1977, 125 en HR 19 januari 1979, NJ 1979, 398). Onder art. 283 geldt dat in ieder geval nog voor een vermindering van het verzoek. Gelet op de aard van de verzoekschriftprocedure, die in beginsel aan minder vormen is gebonden dan de dagvaardingsprocedure, valt aan te denken dat onder omstandigheden ook een verandering of vermeerdering mondeling kan geschieden. Te denken valt aan de situatie waarin de andere belanghebbende niet onredelijk wordt bemoeilijkt in de mogelijkheid tot het voeren van verweer (HR 9 augustus 1985, NJ 1985, 873). d) **Bezwaar belanghebbenden.** Belanghebbenden mogen bezwaar maken tegen de vernedering of verandering van het verzoek en/of de gronden daarvan op grond dat de vermeerdering of verandering in strijd is met de eisen van een goede procesorde, zoals onredelijke bemoeilijking van de mogelijkheid om verweer te voeren dan wel onredelijke vertraging van de procedure (zie art. 130, aant. 2). De wijziging waarop bezwaar moet worden gemaakt, wordt door de wetgever niet geregeld. Aanmerklijk is dat zowel schriftelijk als mondeling bezwaar kan worden gemaakt. De eisen van de goede procesorde brengen mee dat de belanghebbende in geval van een vernedering of verandering van het verzoek en/of de gronden genoegzaam de gelegenheid wordt geboden zijn verweer aan te vullen en, voorzover nodig, ook overigens zijn standpunt te herzien (HR 12 mei 2006, NJ 2006, 293). e) **Ambtsshalve weigering.** De rechter kan ook ambtsshalve een verandering of vermeerdering van het verzoek buiten beschouwing laten op grond van strijd met de eisen van een goede procesorde. Ratione met name het bieden van bescherming aan belanghebbenden die in persoon procederen. Voorts kan deze bevoegdheid van de rechter worden gezien als een uitwerking van de

verplichting van de rechter zoals neergelegd in art. 20 lid 1 om te waken tegen onredelijke vertraging van de procedure (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 322). Hoewel de wetgever daarover niet reept, ligt het in de lijn der verwachting dat de rechter alvorens te beslissen, een of meer belanghebbenden oproept teneinde deze met betrekking tot de door verzoeker voorgenoemen verandering of vermeerdering te horen. De bevoegdheid tot deze oproeping komt hem toe op grond van de tweede zin van art. 279 lid 1 (zie art. 279, aant. 4 onder d). Niet uitgesloten moet worden geacht dat de oproeping in kwestie een herhalde oproeping is. Te denken valt aan de oproeping van een oorspronkelijk opgeroepen, die niet verschenen is omdat hij tegen het oorspronkelijk verzoek geen bezwaar had of die aanvankelijk wel verschenen is maar later weggebleven, omdat hij meende zijn bezwaren voldoende uiteenzet te hebben. Het kan zeer wel zijn dat deze opgeroepen en/of verschenen belanghebbende tegen de voorgenoemen verandering of vermeerdering wel bezwaren of nadere bezwaren heeft (MvA, Kamerstukken II 1967, 753, nr. 5, p. 7). Zie ook aant. 5. f) **Verandering of vermeerdering zonder bezwaar of ambtsshalve weigering.** Wordt door belanghebbende(n) geen bezwaar gemaakt tegen de verandering of vermeerdering van het verzoek en maakt de rechter evenmin gebruik van de mogelijkheid de verandering of vermeerdering ambtsshalve te weigeren, dan wordt in het verdere verloop van de procedure uitgegaan van het verandering of vermeerderde verzoek.

4. Uitsluiting hogere voorziening (art. 283, tweede zin jo. art. 130 lid 2). a) **Appel- en cassatieverbod.** Tegen een beslissing ingevolge art. 130 lid 1 is geen hogere voorziening (hogere beroep of beroep in cassatie) toegelaten. Dit betreft zowel de beslissing van de rechter op het bezwaar van de belanghebbende(n) tegen de verandering of vermeerdering, als de beslissing tot het ambtsshalve weigeren van de verandering of vermeerdering. b) **Doortbreking?** Voor het hier bedoelde verbod geldt niet de mogelijkheid van doortbreking daarvan op grond van de zogeheten doortbrekingsjurisprudentie (HR 28 mei 1999, NJ 2000, 220; Heep/Heep). Zie ook art. 130, aant. 3.

5. Wijziging van het verzoek en niet-verschenen belanghebbenden. In de dagvaardingsprocedure is een wijziging van eis in beginsel niet toegestaan ten opzichte van een niet-verschenen gedaagde. Ratio daarvan is dat voorkomen moet worden dat de niet-verschenen gedaagde wordt veroordeeld op een hem onbekende eis (zie art. 130, aant. 4). In de verzoekschriftprocedure staat niet altijd vast wie als belanghebbende zijn te beschouwen. Het kan gebeuren dat een verzoekschrift wordt behandeld, hoewel de belanghebbenden niet of niet allemaal zijn verschenen, of aanvankelijk wel zijn verschenen maar later zijn weggebleven. Betwijfeld kan worden of art. 130 lid 3 wel van overeenkomstige toepassing is op de niet-verschenen belanghebbende. Immers, een beschikking in een verzoekschriftprocedure werkt toch *erga omnes*. Het ligt dan ook veel meer voor de hand dat de rechter bij een verandering of vermeerdering van een verzoek, gelijk onder vigeur van art. 429i lid 2 (oud), overgaat tot — al dan niet hernieuwde — oproeping van belanghebbenden teneinde dezen te horen, alvorens, zo nodig ambtsshalve, ten verandering of vermeerdering te weigeren.

6. Rv (oud). Verandering of vermeerdering van het verzoek was geregeld in art. 429i (oud), met dien verstande dat toen toestemming van de rechter nodig was en de mogelijkheid van bezwaar door belanghebbenden ontbrak.

[Toepasselijkheid wettelijk bewijsrecht, neergelegd in afdeling 9 van titel 2; getuigenbewijs en oproeping van door de rechter aangewezen getuigen; verschooningsrecht in familierechtelijke zaken; kosten van deskundigen, voorschotbetaling; bevelschrift van tenuitvoerlegging en voortlopige indebetstelling]

Artikel 284. — 1. De negende afdeling van de tweede titel is van overeenkomstige toepassing, tenzij de aard van de zaak zich hiertegen verzet.

— 2. Indien de rechter een getuigenverhoor beveelt, kan hij ook door hem aangewezen personen als getuigen doen oproepen. In dit geval kan de oproeping door de griffier geschieden.

— 3. Het verschoningsrecht komt aan de in artikel 165, tweede lid, onder a, genoemde personen niet toe in procedures betreffende de toepassing van de bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, vervat in de titels 5, 5a en 9 tot en met 20, of van die vervat in titel 6 voor zover het betreft procedures tussen echtgenoten of geregistreerde partners. Evenwel kunnen ouders en kinderen van de echtgenoten of van de geregistreerde partners zich in procedures tot echtscheiding en tot scheiding van tafel en bed, onderscheidenlijk tot ontbinding van het geregistreerd partnerschap, verschonen.

— 4. De overeenkomstige toepassing van de artikelen 195 en 199 vindt aldus plaats dat de daarin bedoelde voorschotbetaling, tenuitvoerlegging of voortlopige indebetstelling geschiedt ten laste van de belanghebbende die het verzoekschrift heeft ingediend dan wel mede of uitsluitend ten laste van een of meer andere door de rechter aangewezen belanghebbenden.

1. **Algemeen.** Art. 284 betreft de toepasselijkheid op de verzoekschriftprocedure van bewijsrechtelijke regels, zoals neergelegd in afdeling 9 van titel 2 (art. 149-207). Het eerste lid verklaart het gehele wettelijke bewijsrecht van overeenkomstige toepassing op de verzoekschriftprocedure, tenzij de aard van de zaak zich hiertegen verzet (zie aant. 2). Het tweede lid betreft het getuigenbewijs (zie aant. 3), terwijl het derde lid betrekking heeft op het verschoningsrecht in familierechtelijke zaken (zie aant. 4). Ten slotte bevat het vierde lid een nadere regeling over de kosten van deskundigen (zie aant. 5).

2. **Toepasselijkheid regels bewijsrecht (lid 1).** a) **Hoofregel.** Als hoofregel geldt dat het gehele wettelijke bewijsrecht, zoals neergelegd in afdeling 9 van titel 2 (art. 149-207), van overeenkomstige toepassing is op de verzoekschriftprocedure. b) **Uitzondering.** Blijkens het slot van art. 284 lid 1 kan de aard van de zaak zich tegen overeenkomstige toepassing van het gehele wettelijke bewijsrecht zoals neergelegd in afdeling 9 van titel 2 verzetten. Onder vigur van het oude Wetboek van Burgerlijk Rechtsvoering gold niet anders (HR 28 mei 1999, NJ 1999, 694). c) **De aard van de zaak.** De aard van de zaak kan zich tegen overeenkomstige toepassing verzetten. Zie spreekt het voor zich dat bij voorbeeld het recht op tegenbewijs van art. 151 lid 2 geen rol speelt in een zaak waarin alleen een verzoeker is en geen belanghebbende(n). Het zelfde geldt in de enquêteprocedure. De aard van (de tweede fase van) die procedure brengt mee dat een uitzondering moet worden gemaakt op de hoofregel van art. 284 lid 1 (HR 8 april 2005, NJ 2006, 443; Enquête Laurus). Ook de spoedeisendheid van een zaak kan aan toepassing van de bewijsrechtelijke voorschriften in de weg staan.

Hierbij kan met name gedacht worden aan conservatoire maatregelen en voortlopige voorzieningen (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 447). De wetgever noemt in dit verband tevens spoedeisende art. 7:685 BW-procedures. Aanmerkelijk lijkt dat de wetgever hiermee in het algemeen refereert aan ontbindingsprocedures die uit hun aard spoedeisend zijn en waarin de rechter beslist zonder aan de wettelijke bewijsregels te zijn ge-

houden (HR 3 december 1982, NJ 1983, 182; Bravenboer/Van Rhee), zodat in beginsel zonder het houden van getuigenverhoor of een deskundigenonderzoek op het verzoek kan worden beslist (HR 22 november 1996, NJ 1997, 205; Si Boukacem/Martimart, HR 29 september 2000, NJ 2001, 302; Kuiper/ING). Geliet op het appel- en cassatieverbod van art. 7:685 lid 1 BW en de bij de ontbinding van de arbeidsovereenkomst betrokken belangen van in het bijzonder de werknemer van de overgens verantwoordelijke geweest, indien de regels omtrent het bewijsrecht — in het bijzonder het recht op bewijsoverlegging door middel van getuigen (art. 163-185) — in art. 7:685 BW-procedures in beginsel wél van overeenkomstige toepassing waren verklaard. d) **De aard van de procedure?** Aanvankelijk — in wetsvoorstel 24 651 — bepaalde art. 284 lid 1 dat de aard van de procedure zich tegen toepassing van het wettelijk bewijsrecht kon verzetten. Zo ook HR 28 mei 1999, NJ 1999, 694 betreffende een alimentatieprocedure. Zonder nadere toelichting is in het wetsvoorstel dat uiteindelijk heeft geleid tot de onderhavige regeling (wetsvoorstel 26 855) de terminologie gewijzigd in de huidige. Het lijkt aannemelijk dat 'de aard van de zaak' tevens omvat 'de aard van de procedure'. Aldus valt (nog altijd) als regel aan te nemen dat het wettelijk bewijsrecht in beginsel wél van toepassing is in contentieuze verzoekschriftprocedures en niet, althans niet vanzelfsprekend in vrijwillige verzoekschriftprocedures.

3. **Getuigenbewijs (lid 2).** a) **Bevoegdheid ambtsnalve personen als getuigen (hoor (eerste zin)).** De eerste zin van art. 284 lid 2 verleent de rechter — anders dan in de dayvondingsprocedure — uitdrukkelijk de bevoegdheid, in geval hij een getuigenverhoor beveelt, ambtsnalve bepaalde door hem aangewezen personen als getuige te horen. b) **Oproeping (tweede zin).** Oproeping van de door partijen, dat wil zeggen verzoeker en/of belanghebbende(n), voorgebrachte getuigen geschiedt bij exploit of bij aangekende brief (zie art. 170, aant. 2). De oproeping van de personen die de rechter op de voet van art. 284 lid 2 ambtsnalve als getuige wil horen, kan blijkens de tweede zin van art. 284 lid 2 door de griffier geschieden. Blijkens de parlementaire geschiedenis geldt voor de griffier dezelfde wijze van oproepen als voor een partij (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 447). De omstandigheid dat de oproeping door de griffier kan geschieden, laat — gelijk onder het tot 1 januari 2002 geldende recht op grond van art. 8 lid 1 Besluit OMV (oud) — de mogelijkheid open dat de rechter anders bepaalt ten aanzien van de wijze wie voor oproeping moet zorg dragen en op welke wijze deze oproeping plaatsvindt. c) **Inhoud en termijn van oproeping door de griffier.** Hoewel dat niet rechtstreeks uit de wet volgt, is in geval van een oproeping door de griffier op de voet van de tweede zin van art. 284 lid 2 van door de rechter ambtsnalve te horen getuigen het bepaalde in art. 170 op het punt van de inhoud en de termijn van de oproeping van overeenkomstige toepassing. *Inhoud (art. 170 lid 2).* De oproeping, ongeacht of zij bij exploit dan wel bij aangekende brief geschiedt, maakt allereerst melding van dag, uur en plaats van het verhoor. Verder maakt zij melding van de feiten waaromtrent bewijs moet worden geleverd. Ten slotte wijst zij op de gevolgen verbonden aan het niet-verschijnen van de getuige ter terechtzitting. Zie dienaangaande art. 171, 172 en 178. *Terminijn (art. 170 lid 1, tweede en derde zin).* De termijn van oproeping bedraagt ten minste één week, aldus dat tussen de dag van de oproeping en de dag van het verhoor tenminste zven 'vijf' dagen moeten liggen. Zie art. 170, aant. 3.

4. **Getuigen in zaken van personen- en familierecht. a) Hoofregel: getuigenplicht (art. 165 lid 1).** Een ieder, daartoe op wettige wijze opgeroepen, is verplicht (i) te verschijnen ter terechtzitting waar het verhoor wordt gehouden en (ii) zijn verklaring af te leggen. Zie art. 165, aant. 2. In sommige gevallen kan iemand zich verschonen tot het afleggen van een verklaring. Zie deze aant. onder b-d. Ook de getuige die zich

wenst te beroepen op een wettelijk verschoningsrecht zal als regel ter terechtzitting moeten verschijnen om daar tegenover de rechter en de partijen die immers belang hebben dat aan deze verplichting uitvoering wordt gegeven de gronden van zijn weigering kenbaar en voor de rechter toetsbaar te maken. In gevallen waarin aanstonds duidelijk is dat dergelijke gronden aanwezig zijn, kan het uit praktisch oogpunt de voorkomende verdiensten dat de getuige deze tevoren schriftelijk aan de rechter en de betrokken partijen bekend maakt om versplijding van tijd en kosten te voorkomen. Indien de partij die de getuige heeft opgeroepen zich niet met deze gronden kan verenigen, zal de getuige in beginsel alsnog moeten verschijnen voordat de rechter een beslissing over de weigeringgrond(en) neemt. Alleen indien de partij die volhardt bij de oproeping van de getuige geen enkel in rechte te respecteren belang bij de verschijning van de getuige heeft aangevoerd, zal de getuige met een beroep daarop schriftelijk aan de rechter mogen vragen dat hij de diere zaak eerst een, voor beroep vatbaar, beslissing geeft. (HR 19 september 2003, RvdW 2003, 149; Van Hulst/Van Eeuwijk). Van een afwijzende beslissing kan slechts de getuige — en niet behoudens de partijgetuige, één van de procespartijen — in hoger beroep komen (HR 30 januari 2004, NJ 2005, 455; Oud Laren/Houweling). **b) Uitzondering: familiaal verschoningsrecht (art. 165 lid 2 aanhef en onder a).** Van de plicht een verklaring af te leggen — het verschoningsrecht levert in de regel geen grond op om niet ter terechtzitting te verschijnen (zie deze aant. onder a) — kunnen zich verschillende in art. 165 lid 2 aanhef en onder a genoemde personen verschon. Zie art. 165, aant. 3. Het gaat dan om de (vroegere) echtgenoot of (vroegere) geregistreerd partner van een partij, de bloed- of aanverwanten van een partij of van de echtgenoot of van de geregistreerde partner van een partij, tot de tweede graden ingesloten — in de rechte lijn: ouders, kind (eerste graad), grootouders en kleinkind (tweede graad), in de zijlijn: broer en zus (tweede graad) (art. 1:3 BW) —, een en ander tenzij de partij in hoedanigheid optreedt. **c) Uitzondering op de uitzondering; toepassing hoofregel (art. 284 lid 3, eerste zin).** De in deze aant. onder b genoemde uitzondering — het familiaal verschoningsrecht — wordt evenwel in de eerste zin van art. 284 lid 3 weer weggenomen, aldus dat geen verschoning van de getuigplicht mogelijk is en er derhalve een getuigplicht bestaat (behoudens de in deze aant. onder d genoemde gevallen), in geval van procedures betreffende de toepassing van bepalingen van Boek 1 BW, vervat in de titels 5 (huwelijk, art. 1:30-80 BW), 5A (geregistreerd partnerschap, art. 1:80a-80e BW), 9 (ontbinding van het huwelijk, art. 1:140-167 BW), 10 (scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk, art. 1:140-167 BW), 11 (scheiding, art. 1:168-196 BW), 11 (vaderschap en afstamming van kinderen, art. 1:197-222 BW), 12 (adoptie, art. 1:227-232 BW), 13 (minderjarigheid, art. 1:233-244 BW), 14 (gezag over minderjarige kinderen, art. 1:245-377 BW), 15 (omgangs- en informatierecht betreffende de minderjarige kinderen, art. 1:377a-377h BW), 16 (curatele, art. 1:378-391 BW), 17 (levensonderhoud, art. 1:392-408 BW), 18 (afwezigheid, vermissie en vaststelling van overlijden in bepaalde gevallen, art. 1:409-430 BW), 19 (onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen, art. 1:431-449 BW) en 20 (mentorschap ten behoeve van meerderjarigen, art. 1:450-462 BW). Evenmin is verschoning van de getuigplicht mogelijk in geval van procedures betreffende de toepassing van bepalingen vervat in lid 6 van Boek 1 BW (rechten en verplichtingen van echtgenoten, art. 1:81-92a BW), voorzover het betreft procedures tussen echtgenoten of degenen die met elkaar een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan. **d) Bijzondere gevallen waarin bij bloedverwantschap in de eerste graad toch weer een verschoningsrecht bestaat (art. 284 lid 3, tweede zin).** Ouders en kinderen (derhalve bloedverwanten in de eerste graad van de echtgenoten of van de geregistreerde partners kunnen zich bijklens de tweede volzin van art. 284, lid 3, verschonen in procedures tot echtscheiding, tot scheiding van

tafel en bed onderscheidenlijk tot ontbinding van het geregistreerd partnerschap. Deze mogelijkheid tot verschoning vormt een uitzondering op de in deze aant. onder c genoemde regel dat in deze aant. onder b genoemde personen géén verschoningsrecht toekomt, maar verplicht zijn te getuigen in geval van procedures betreffende de toepassing van bepaalde nader aangeduide bepalingen uit Boek 1 BW.

5. Kosten deskundigen (lid 4). **a) Algemeen.** Art. 284 lid 4 geeft een nadere regeling over de toepassing van een tweemaal bepalingen uit de regeling betreffende deskundigen, te weten art. 195 (kostenbegroting en voorschot) en art. 199 (betaling deskundigenkosten). **b) Kostenbegroting en voorschot (art. 195).** Art. 195 verplicht de rechter, behoudens in de gevallen waarin een on- of minvermogene partij is, aan de partij aangevoerd partij of partijen een voorschot op te leggen ter zake van de te maken deskundigenkosten. Daartoe kan de rechter aan de deskundige vooraf een begroting vragen. Zie art. 195, aant. 2 en 3. **c) Betaling deskundigenkosten (art. 199).** De griffier betaalt het bedrag van de deskundigenkosten uit het door de rechter op de voet van art. 195 opgelegde voorschot. Voorzover dit voorschot niet toereikend is, zal voor het restant aan de deskundige een bevelschrift tot tenuitvoerlegging worden verstrekt, met behulp waarvan de deskundige het hem (nog) toekomende kan verhalen op de partij tevens hante het bevelschrift is uitgegeven. Is de tot betaling aangevoerd partij on- of minvermogen, dan betaalt de griffier ten laste van 's Rijks kas en wordt het uitbetaalde bedrag voortloopt in debet gesteld. Zie art. 199, aant. 3 en 4. **d) Toepassing van art. 195 en 199 in verzoekschriftprocedures.** De overeenkomstige toepassing van art. 195 en 199 vindt aldus plaats dat de voorschotheffing (art. 195) en de verstreking van het bevelschrift tot tenuitvoerlegging of de voortloopte indebetstelling (art. 199) geldt ten laste van de belanghebbende die het verzoekschrift heeft ingediend — elders in afdeling 4 van titel 3 overigens aangeduid met de term 'verzoeker' — dan wel mede aansluitend ten laste van een of meer andere door de rechter aangevoerd belanghebbenden.

6. Rv (oud). In het tot 1 januari 2002 geldende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvinding stond de materie van art. 284 verspreid over verschillende bepalingen. Art. 284 lid 1 is ontleend aan art. 182 lid 1 (oud), met dien verstande dat dát nog bepaalde rechtsrechtelijke voorschriften uitdrukkelijk van overeenkomstige toepasselijkheid op de verzoekschriftprocedure — getet op de jurisprudentie van de Hoge Raad: in beginsel waren uitgezonderd. De eerste volzin van art. 284 lid 2 stemt overeen met art. 429j (oud), terwijl de tweede volzin is ontleend aan art. 8 lid 1 Besluit OMV (oud). Art. 284 lid 3 kent de inhoud van art. 191 lid 3 (oud). Art. 284 lid 4 ten slotte stemt vrijwel overeen met art. 182 lid 2 (oud).

[Wijziging en voeging wegens lijspendentie of connexiteit]

Artikel 285. — 1. De rechter kan, indien een verzoekschrift over hetzelfde of ten verknocht onderwerp reeds bij een andere rechter is ingediend, de verwijzing naar die andere rechter bevelen. Een verzoek daartoe kan worden gedaan tot de aanvang van de behandeling. De griffier zendt een afschrift van de beslissing aan de rechter naar wie is verwezen.

— 2. Indien bij dezelfde rechter meer verzoekschriften over hetzelfde of een verknocht onderwerp zijn ingediend, kan de voeging daarvan worden bevolen. Een verzoek daartoe kan worden gedaan tot het einde van de behandeling.

1. Algemeen. Verwijzing op de voet van art. 285 moet worden onderscheiden van verwijzing bij absolute onbevoegdheid (art. 73) of verwijzing bij relatieve onbevoegdheid (art. 270). Art. 285 betreft verwijzing en voeging wegens litispendentie of connectiviteit. Bij verzoekschriften over hetzelfde onderwerp spreekt men van litispendentie; bij verzoekschriften over verknochte onderwerpen van connectiviteit (zie aant. 2). Verwijzing en voeging dienen de proces-economie. Zij voorkomen bovendien dat in gelijke of verknochte procedures tegenstrijdige uitspraken worden gedaan (zie aant. 3). Verwijzing of voeging wordt door de rechter bevolen, hetzij ambtshalve, hetzij na een daartoe gedaan verzoek (zie aant. 4). Een verzoek tot verwijzing kan worden gedaan tot de aanvang van de behandeling, een verzoek tot voeging tot het einde van de behandeling (zie aant. 5). Bij verwijzing is een andere rechter betrokken, bij voeging dezelfde rechter (aant. 6). De beslissing van de rechter al dan niet te verwijzen of te voegen is neergelegd in een beschikking (aant. 8).

2. Litispendentie en connectiviteit. a) Begrip litispendentie. Gewoonlijk wordt met litispendentie aangeduid de situatie waarin tussen dezelfde partijen en over hetzelfde onderwerp twee procedures ten overstaan van verschillende rechters aanhangig zijn. Zie in het kader van internationale litispendentie art. 12, aant. 1. In het kader van verzoek schriftprocedures geldt niet anders, met dien verstande dat art. 285 — in tegenstelling tot bijvoorbeeld art. 7:685 lid 5 BW — niet vereist dat de procedures tussen dezelfde partijen aanhangig zijn. **b) Begrip connectiviteit.** Verknochtheid of connectiviteit doet zich voor indien de beslissing in de ene procedure op die in de andere procedure onvermijdelijk en rechtstreeks van invloed is. Voorts kan van connectiviteit worden gesproken indien tussen de onderwerpen van de respectieve verzoekschriften een zodanige samenhang bestaat, dat die — om redenen van doelmatigheid — een gezamenlijke behandeling door één en dezelfde rechter rechvaardigt (vgl. HR 27 oktober 1978, NJ 1980/102; Vierhout/Kreter/Cortland). Gedacht kan worden aan bij voorbeeld een verzoek tot echtscheiding en een verzoek tot scheiding van tafel en bed, een verzoek tot adoptie en een verzoek tot voornaamswijziging of een verzoek kinderalimentatie en een verzoek inzake voogdij. **c) Verwijzing in geval van eenzelfde of verknochte dagvaardingsprocedure?** Denkbaar is dat een verzoekschrift is ingediend over een onderwerp dat hetzelfde is als of verknocht is aan een reeds bij een andere rechter aanhangige dagvaardingsprocedure. In een dergelijk geval is verwijzing niet mogelijk. Dit is anders, indien het betreft toepassing van art. 7:685 lid 5 BW. Ingevolge die bepaling kan de kantongerechter ook verwijzen wanneer tussen dezelfde partijen voor een andere rechter met een verzoekschriftprocedure, maar een gewone arbeidsprocedure (lees: dagvaardingsprocedure) aanhangig is (MvT, Kamerstukken II 1982, 17 620, nr. 3, p. 8).

3. Ratio. Verwijzing en voeging van zaken bevorderen dat verzoekschriften over hetzelfde of een verknocht onderwerp gezamenlijk en gelijktijdig worden behandeld door één en dezelfde rechter. De ratio daarvan is te voorkomen dat in gelijke of verknochte procedures tegenstrijdige uitspraken worden gedaan. Bovendien wordt op deze wijze de doelmatigheid vergroot en daarmee de proces-economie gediend.

4. Verwijzing en voeging. a) Na een daartoe gedaan verzoek. Verwijzing of voeging kan geschieden na een daartoe gedaan verzoek door de verzoeker en/of één van de belanghebbenden. Zie over de vorm waarin en het (uitrijd) tijdstip waarop het verzoek kan worden gedaan, aant. 5. **b) Ambtshalve.** Hoewel de wettekst een ander suggestie wekt, kan de rechter ook ambtshalve verwijzing of voeging bevelen (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7).

5. Verzoek tot verwijzing of voeging. a) Vorm van het verzoek. Opvallend genoeg laat de wetgever zich in het geheel niet uit over de vraag of met 'verzoek' is bedoeld bij verzoekschrift. Het ligt voor de hand om aan te nemen dat een verzoek tot verwijzing of voeging niet noodzakelijk bij verzoekschrift behoeft te geschieden, maar ook bij brief of zelfs mondelinge kan worden gedaan. Aldus beschouwd, gaat het in wezen om een procedure 'op verlangen' (zie art. 286, aant. 5 onder b). **b) Tot welk tijdstip een verzoek tot verwijzing? (lid 1, tweede zin).** Een verzoek tot verwijzing kan bijkens de tweede zin van art. 285 lid 1 worden gedaan tot de aanvang van de behandeling. Met 'behandeling' wordt bedoeld de mondelinge behandeling. Zie ook art. 279, aant. 2 onder b. Is de mondelinge behandeling eenmaal aangevangen, dan kan nog wel ambtshalve verwijzing plaatsvinden (zie aant. 4 onder b). **c) Tot welk tijdstip een verzoek tot voeging? (lid 2, tweede zin).** Een verzoek tot voeging kan bijkens de tweede zin van art. 285 lid 2 worden gedaan tot het einde van de behandeling. Met 'behandeling' wordt bedoeld de mondelinge behandeling. Zie ook art. 279, aant. 2 onder b. Blijkt art. 286 cindigt de behandeling eerder dan op het moment dat de beschikking wordt gegeven. Is de mondelinge behandeling beëindigd, dan kan nadien (bijvoorbeeld op de dag van de beschikking) nog wel ambtshalve voeging plaatsvinden (zie aant. 4 onder b).

6. Andere rechter en dezelfde rechter. a) Algemeen. Verwijzing vindt plaats met een andere rechter, terwijl bij voeging 'dezelfde rechter' kennus neemt van de gevogde procedures. **b) Begrip andere rechter (lid 1).** Art. 285 lid 1 heeft louter een intern-Nederlandse dimensie. Voor internationale gevallen bevat art. 12 een nadere regeling. Onder het begrip 'andere rechter' in art. 285 lid 1 valt derhalve slechts een andere rechter in Nederland en niet een andere rechter in het buitenland, de Nederlandse Antillen of Aruba. Anders dan in art. 220 lid 1 spreekt art. 285 lid 1 niet van een andere rechter 'van gelijke rang'. Aldus lijkt de mogelijkheid te bestaan dat verwijzing plaatsvindt naar een hogere rechter (vgl. Hof 's-Hertogenbosch 23 februari 1984, NJ 1984/115). **c) Begrip dezelfde rechter (lid 2).** Art. 285 lid 2 heeft louter een intern-Nederlandse dimensie. Onder het begrip 'dezelfde rechter' in art. 285 lid 2 valt derhalve slechts dezelfde rechter in Nederland en niet, zo al denkbaar, dezelfde rechter in het buitenland, de Nederlandse Antillen of Aruba. Hoewel de wetgever zich daarover niet uitsprekt, ligt voor de hand om onder het begrip 'dezelfde rechter' te verstaan hetzelfde gerecht.

7. Verwijzing (lid 1, eerste zin). Ingevolge de eerste zin van art. 285 lid 1 — in het bijzonder door het gebruik van het woordje 'reeds' — is het steeds de jongste zaak die wordt verwezen naar de rechter die de oudste zaak behandelt.

8. De beschikking. a) Verwijzing (lid 1, laatste zin). Uit de laatste zin van art. 285 lid 1 blijkt dat de beslissing van de rechter de procedure te verwijzen naar de andere rechter is neergelegd in een beschikking. Daarbij is onverschillig of het gaat om een ambtshalve verwijzing dan wel om een verwijzing op verzoek. Een beschikking tot verwijzing is een eindbeschikking. Hoger beroep kan worden ingesteld. Een afwijzing van een verzoek tot verwijzing wordt eveneens in een beschikking neergelegd, met dien verstande dat het hier vanzelfsprekend niet om een eind- maar om een tussenbeschikking gaat. Van deze beschikking kan slechts hoger beroep worden ingesteld tegelijk met dat van de eindbeschikking, tenzij de rechter anders heeft bepaald of van die rechter — op de wijze als aangegeven in HR 23 januari 2004, NJ 2005, 510 (Pontheen/Stratex) nadien alsnog toestemming wordt verkregen te appelleren. Zie nader art. 358, aant. 3. **b) Voeging.** Art. 285 lid 2 bepaalt niets over de vorm waarin de rechterlijke beslissing

maar ook, wanneer de rechter bijvoorbeeld bewijsovereenkomst nodig acht, een tussenbeslissing. In het laatste geval wordt de behandeling voortgezet en zal de rechter na afloop daarvan opnieuw een dag voor uitspraak bepalen, waarbij wederom de mogelijkheid bestaat hetzij een eindbeschikking, hetzij een tussenbeschikking te geven (MvT Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7). **b) Inhoud beschikking.** Iedere beschikking zal — behoudens het geval waarin het gaat om een stempelbeschikking (zie art. 287, aant. 7) — aan dezelfde inhoudseisen als een vonnis moeten voldoen (zie art. 287, aant. 2-5). **c) Verklaring voor recht?** Nog altijd lijkt heersende leer te zijn dat verklaringen voor recht in beginsel niet mogelijk zijn in verzoekschriftprocedures. In de rechtspraak zijn evenwel uitzonderingen aangenomen in (i) HR 31 januari 1986, NJ 1987, 99 (verklaring voor recht dat alimentatieverplichting is geïndigd), (ii) HR 24 oktober 1997, NJ 1999, 395 (de door de rechtbank uitgesproken bepaling dat 'partijen zullen overgaan tot vereeniging van de pensioenen overeenkomstig de Wet Vereeniging Pensioenrechten' moet worden verstaan als een verklaring voor recht dat overeenkomstig het bepaalde in art. 1:155 BW recht op pensioenvereeniging bestaat), en (iii) HR 31 maart 2000, NJ 2000, 497; Klomp/Nederlandse Spoorwegen (aard en strekking van art. 21, eerste volzin, Wet op de Ondernemingsraden (oud) brengen mee dat de rechter op een dartoe gedaan verzoek kan volstaan met het uitspreken van een verklaring voor recht, mits deze blijft binnen de grenzen van genoemde wetbepaling en zich beperkt tot de vaststelling van de rechtsverhouding in geschil tussen de verzoeker en de verwerder). Daarnaast valt te wijzen op verschillende wettelijke uitzonderingen, zoals in art. 2:19 lid 2 BW (verklaring bij beschikking die voor ieder bindend is of en op welk tijdstip de rechtspersoon is ontbonden), art. 2:20 lid 1 BW (verbodenverklaring en ontbinding van een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde) en art. 26 lid 5 Wet op de Ondernemingsraden (verklaring voor recht dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het betrekken besluis had kunnen komen. Gelet op deze — jurisprudentiele en wettelijke — uitzonderingen ligt het meer voor de hand om aan te nemen dat thans als hoofdregel geldt (althans diens te gelden) dat een verklaring voor recht in een verzoekschriftprocedure in beginsel niet gelijk is, tenzij de wetbepaling in kwestie of het systeem van de wet zich daartegen verzet. In dat geval dient de rechter, zo een verklaring voor recht is verzoekt, de niet-ontvankelijkheid van het verzoek uit te spreken.

5. Aanhouding van de uitspraak (tweede zin). **a) Discretionaire bevoegdheid rechter.** De tweede zin van art. 286 stelt buiten twiffel dat de rechter de bevoegdheid heeft tot aanhouding van de uitspraak op verlangen van de verzoeker en de verschenen belanghebbenden (zie voor dit begrip, art. 270, aant. 5 onder c). Anders dan in art. 229 bevat de bepaling geen verplichting voor de rechter. Waar het onderwerp van de procedure wordt gevormd door belangen waarvoor partijen niet vrijelijk kunnen beschikken, is het aan de rechter om te beslissen of uitsluitend verantwoord is (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 449). **b) De term op verlangen.** De term 'op verlangen' wordt door de wetgever in het kader van deze bepaling niet nader toegelicht. De procedure op verlangen is reeds in 1992 geïntroduceerd bij gelegenheid van de invoering van het Burgerlijk Wetboek en daarmee gepaard gande wijzigingen in onder meer het belang en executierecht. Het gaat hier om een snelle, informele procedure, waarbij de 'verlangende partij' zich op iedere wijze tot de rechter kan wenden teneinde diens beslissing te verkrijgen, met name ook door zich bij deze te verwoegen (Parl. Gesch. Boek 3, p. 832 en Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 101 en p. 247-248). **c) Ambtshalve aanhouding.** Hoewel de wet dienaangaande geen regel bevat, komt ambtshalve aanhouding — zonder voorafgaand verzoek van partijen — in de praktijk

ook wel voor. In het bijzonder kan worden gedacht aan gevallen waarin de zaak gecompliceerd ligt en het 'radkameren' plaatsvindt in verschillende rondes.

6. Rv (oud). Art. 286 stemt wat betreft de eerste zin overeen met art. 429k lid 1 (oud), met dien verstande dat dat nog werd gesproken van 'de beschikking geven' in plaats van 'uitspraak doen'. De tweede volzin van art. 286 kwam in het tot 1 januari 2002 geldende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet voor.

Inhoudsvereisten beschikking; ondertekening beschikking; stempelbeschikkingen]

Artikel 287. — 1. Op een beschikking is artikel 230, eerste en derde lid, van overeenkomstige toepassing.

— 2. Indien het verzoekschrift rechtstreeks aan de voorzieningenrechter ter hand is gesteld en de voorzieningenrechter toewijzend op het verzoek beslist, is ook artikel 230, tweede lid, van overeenkomstige toepassing.

1. Algemeen. Art. 287 lid 1 verklaart het bepaalde in art. 230 lid 1 en 3 van overeenkomstige toepassing op de beschikking. Iedere beschikking zal daardoor — behoudens de uitzondering van art. 287 lid 2 — aan dezelfde inhoudsvereisten moeten voldoen als een vonnis (zie aant. 2 en 4). Voldoet de beschikking niet aan de aldus gestelde vereisten, dan is zij geldig tot op vernietiging (zie aant. 5). Art. 287 lid 2 bevat de mogelijkheid van de zogenaamde stempelbeschikkingen (zie aant. 7).

2. Inhoud beschikking (lid 1). **a) Algemeen.** Wat betreft de inhoudsvereisten van een beschikking verklaart art. 287 lid 1 het bepaalde in art. 230 leden 1 en 3 van overeenkomstige toepassing. Het merendeel van de voorschriften spreekt voor zich (zie ook art. 230, aant. 2). Een aantal voorschriften, 'vertaald' naar de verzoekschriftprocedure, behoeft enige nadere toelichting. **b) Naam en woonplaats van partijen (art. 230 lid 1, aanhef en onder a).** De beschikking dient de namen en de woonplaats van de partijen te vermelden. Onder de term 'partijen' valt een ieder die op grond van art. 279 wordt opgeroepen (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 218). Aldus beschouwd, komt het erop neer dat de beschikking de namen en de woonplaats van partijen vermeldt hierop neer dat de beschikking vermeldt de naam en woonplaats van de verzoeker en, zo daarvan sprake is, van de belanghebbende(n) die zijn opgeroepen en/of verschenen. Voor de naam en de woonplaats van de verzoeker kan in beginsel worden afgegaan op de gegevens in het verzoekschrift (zie art. 278, aant. 4). De gegevens van de verschenen belanghebbenden zijn af te leiden uit het verzoekschrift (zie art. 282, aant. 4 onder b) of, in geval mondeling verweer is gevoerd, uit hetgeen bij die gelegenheid aan de rechter nienangaande aan informatie is verschaft. Voor de opgeroepen, maar niet-verschenen belanghebbenden valt te putten uit de voor de oproeping gebruikte gegevens. Tegelijk met de vermelding van naam en woonplaats van de verzoeker en de verschenen belanghebbenden, dienen de namen van de respectieve gemachtigden of procureurs te worden vermeld. **c) Het verzoek (art. 230 lid 1, aanhef en onder c).** De beschikking maakt melding van het verzoek in enige zin (zie voor dit begrip art. 278, aant. 5 onder a), zoals dat in het verzoekschrift is neergelegd. Heeft op de voet van art. 283 wijziging van het verzoek plaatsgevonden, dan wordt vanzelfsprekend melding gemaakt van het gewijzigde verzoek. Het vorrenstaande geldt, mutatis mutandis, in geval van een verzoek in re-conventie. Zie daarover art. 282, aant. 13. **d) De gronden van de beslissing (art. 230 lid 1, aanhef en onder e).** De beschikking dient te zijn gemotiveerd. Deze eis geldt in ieder geval voor eindbeschikkingen, met dien verstande dat een daarin opgenomen pro-

ceskostenveroordeling geen motivering behoeft (zie art. 289, aant. 2 onder b). Uit art. 230 lid 1, aanhef en onder e jo. art. 287 lid 1 blijkt onder meer dat de uitzondering van de motiveringsplicht voor tussenbeschikkingen, welke kan worden afgeleid uit art. 429 lid 3 (oud) (zie aant. 8), niet is gehandhaafd (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v. p. 173). Of bij tussenbeschikkingen in alle gevallen de eis van motivering van de beschikking in zwaar weegt, valt te betwijfelen. Te denken valt aan gevallen waarin de beschikking in kwestie mondeling wordt gegeven. Soms zal met een uitdrukkelijk bevestigde motivering worden volstaan. Gedacht kan worden aan gevallen waarin een benoeming is verzocht en daartegen geen bezwaar is aangevoerd (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753 nr. 3, p. 7). Een uitsluitend in algemene bewoordingen luidende motivering voldoet slechts aan de eis der wet, indien uit de inhoud van de stukken zonder nadere redeneer-ving begrijpelijk is wat de rechter voor ogen heeft gestaan en waarop deze zulks heeft gegrondd (zie in het kader van de Wet Bopz: HR 16 mei 1997, NJ 1998, 221 en HR 1 mei 1998, NJ 1998, 794). De ratio voor de motiverings-eis is in het bijzonder dat de verzoeker en de belanghebbenden van de gronden van de eindbeschikking op de hoogte dienen te zijn met het oog op de instelling van een hogere voorziening (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7). Daarnaast is evenwel niet gezegd dat eindbeschikkingen waartegen geen hogere voorziening openstaat, niet gemotiveerd behoeven te worden. Onvoldoende motivering van dergelijke beschikkingen levert evenwel geen grond op voor doortrekking van het appel- of cassatieverbod (HR 4 maart 1988, NJ 1989, 4; HBM/Wielenga: HR 25 maart 1988, NJ 1989, 3; Staat/ABN). **e) Verklaring voor recht?** Nog altijd lijkt heersende leer te zijn dat verklaringen voor recht in beginsel niet mogelijk zijn in verzoekschriftprocedures. In de rechtspraak zijn evenwel uitzonderingen aangenomen in (i) HR 31 januari 1986, NJ 1987, 99 (verklaring voor recht dat alimentatieverplichting is geïndigd), (ii) HR 24 oktober 1997, NJ 1999, 395 (de door de rechtbank uitgesproken bepaling dat 'partijen zullen overgaan tot verwerking van de pensioenen overeenkomstig de Wet Verevening Pensioenrechten' moet worden verstaan als een verklaring voor recht dat overeenkomstig het bepaalde in art. 1:155 BW recht op pensioenverevening bestaat), en (iii) HR 31 maart 2000, NJ 2000, 497 (Klomp/Nederlandse Spoorwegen (aard en strekking van art. 21, eerste volzin, Wet op de Ondernemingsraden (oud) brengen mee dat de rechter op een daartoe gedaan verzoek kan volstaan met het uitspreken van een verklaring voor recht, mits deze blijft binnen de grenzen van genoemde wetsbepaling en zich beperkt tot de vaststelling van de rechtsverhouding in geschil tussen de verzoeker en de verweerder). Daarnaast valt te wijzen op verschillende wettelijke uitzonderingen, zoals in art. 2:19 lid 2 BW (verklaring bij beschikking die voor reder bindend is of en op welk tijdstip de rechtspersoon ontbonden), art. 2:20 lid 1 BW (verbodenvaerklaring en ontbinding van een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde) en art. 26 lid 5 Wet op de Ondernemingsraden (verklaring voor recht dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het betrokken besluit had kunnen komen. Gelet op deze — jurisprudentiële en wettelijke — uitzonderingen ligt het niet meer voor de hand om aan te nemen dat thans als hoofdregel geldt (alhoans dient te gelden) dat een verklaring voor recht in een verzoekschriftprocedure in beginsel mogelijk is, tenzij de wetsbepaling in kwestie of het systeem van de wet zich daartegen verzet. In dat geval dient de rechter, zo een verklaring voor recht is verzocht, de niet-ontvankelijkheid van het verzoek uit te spreken. **f) De dag van de uitspraak (art. 230 lid 1 aanhef en onder h).** De dag der uitspraak dient te worden vermeld omdat die dag het moment bepaalt waarop de rechterlijke beslissing haar werking verkrijgt en waarop de termijn voor hoger beroep of beroep in cassatie aanvangen (MvT, Parl. Gesch. Herz. R.v. p. 403).

3. Bijzondere inhoudelijke eisen? Voor zover valt te overzien, stelt de wet nergens bijzondere eisen aan de inhoud van een beschikking. Onder vigeur van de oude Algemene Bijstandswet eiste de Hoge Raad een aantal bijzonderheden in toewijzende uitspraken in geval van bijstandsverhaal op personen met onbekende woon- of verblijfplaats (HR 21 december 1990, NJ 1991, 234; Gem. Eindhoven/Van Vliet; HR 12 april 1991, NJ 1992, 215; Ben Amor/Gem. Groningen). Zo diende de rechter in zijn uitspraak te vermelden op welke wijze hij — kort samengevat — de belanghebbende in kwestie had opgeroepen. Verdedigbaar lijkt dat aan deze eis algemene betekenis toekomt en dat de rechter, in alle gevallen waarin het verzoekschrift zich richt tegen een specifieke wedepartij met onbekende woon- of verblijfplaats, in zijn beschikking aangetuigt op welke wijze hij uitvoering heeft gegeven aan (thans) art. 272.

4. Ondertekening (lid 1 jo. art. 230 lid 3). De beschikking wordt door de rechter, of bij een meervoudige kamer, door de voorzitter en de griffier ondertekend. De beschikking kan ook worden ondertekend door de rechter die haar uitsprekt.

5. Sanctie; vernietigbaarheid. a) Algemeen. De wet bevat geen sanctie ingeval een beschikking niet voldoet aan de vereisten op grond van art. 287 lid 1 jo. art. 230 lid 2 en lid 3. In dergelijke gevallen valt aansluiting te zoeken bij hegeen wordt geleerd in het kader van vonnissen (zie art. 230, aant. 3). **b) Hoofdregel.** Een beschikking die niet voldoet aan de vereisten van art. 287 lid 1 jo. art. 230 lid 2 en 3 is in beginsel (zie deze aant. onder c) bindend. Het gesloten stelsel van rechtsmiddelen brengt mee dat vernietiging van de 'gebreekte' beschikking uitsluitend kan worden bereikt door aanwending van een rechtsmiddel. Het spreekt voor zich dat niet ieder gebrek grond oplevert voor vernietiging. In het bijzonder zal een onvoldoende motivering van de beschikking in kwestie grond voor vernietiging kunnen opleveren. Vaststaat dat onvoldoende motivering geen aanleiding geeft voor doortrekking van een appel- of cassatieverbod (HR 4 maart 1988, NJ 1989, 4; HBM/Wielenga; HR 25 maart 1988, NJ 1989, 3; Staat/ABN). **c) Minimum-vereisten.** Gelijk bij vonnissen valt ook hier aan te nemen dat als minimumvereisten gelden tenende toe de kunnen spreken van een beschikking dat vaststaat dat de beschikking is gegeven door de daarin genoemde rechter(s), en dat het stuk zich naar het uiterlijk voordoet als een voor gerechtelijke tenuitvoerlegging vatbare rechterlijke uitspraak (zie art. 230, aant. 3 onder b).

6. Openbaarheid beschikking. a) Uitspraak in het openbaar. Art. 28 lid 1 bepaalt dat de uitspraak in het openbaar geschiedt (vgl. ook art. 121 Grondwet en art. 20 Wet RO). Daarbij is onverschillig of het gaat om een vonnis in een dagvaardingsprocedure dan wel, hegeen op deze plaats van belang is, een beschikking in een verzoekschriftprocedure (zie Boek 1, titel 1, afdeling 3, inleidende opmerkingen, aant. 2). In het kader van de verzoekschriftprocedure is evenzeer van een uitspraak in het openbaar sprake, indien de eindbeschikking in geschreven vorm ter griffie aanwezig is vanaf de op de voet van de eerste zin van art. 286 door de rechter bepaalde — en aan de verzoeker en de in de procedure verschenen belanghebbenden medegegeelde — dag waarop uitspraak zal worden gedaan (HR 1 november 1985, NJ 1986, 277; Veenemans/Van der Baar; HR 22 november 1996, NJ 1997, 205; Si Boukacem/Martinair). **b) Verstreking afschrift-beschikking.** De griffier verstrekt de verzoeker en de in de procedure verschenen belanghebbenden (zie voor dit begrip, art. 270, aant. 5 onder c) zo spoedig mogelijk een afschrift van de beschikking (zie art. 290, aant. 4). Andere personen kunnen wellicht op de voet van art. 28 lid 2 dan wel art. 838 lid 1 een afschrift van de beschikking verkrijgen. Zie ook art. 28 (aant. 3) en art. 838 (aant. 2).

7. Stempelbeschikkingen (lid 2 jo. art. 230 lid 2). Art. 287 lid 2 bevat de mogelijkheid van de zogenaamde stempelbeschikkingen. Bij verzoeken aan de voorzieningsrechter, waarop deze toewijzend beschikt (in het bijzonder valt te denken aan het verhoef tot conservatoir beslag op de voet van art. 700 lid 2), kan met betrekking tot de ingevolge art. 230 lid 1, aanhef en onder a, c, e en f te vernemen gegevens — a. de naam en woonplaats van de beslissing (zie aant. 2 onder b), c. het verzoek (zie aant. 2 onder c), e. de gronden van de beslissing (zie aant. 2 onder d), en f. de beslissing — worden volstaan met verwijzing naar een door de griffier gewaarmerkt afschrift van het oorspronkelijk verzoekschrift, waarop de beschikking wordt gesteld of dat aan de beschikking is gehecht. Conform de bestaande praktijk kan dit gebeuren door op het afschrift van het verzoekschrift de woorden 'toegestaan als verzoekt' of woorden van gelijke strekking te plaatsen. Daarmee worden de gegevens van verzoeker en eventuele belanghebbenden, de motivering van het verzoek en dergelijke uit het verzoekschrift in de beschikking opgenomen. Soms wordt op een aan de voorzieningsrechter ter hand gesteld verzoekschrift pas beslist na verhoor van de belanghebbende(n), in welk geval een ontgenoteerde beschikking niet voor de hand zal liggen. Om deze reden is art. 287 lid 2 (jo. art. 230 lid 2) als 'kan'-bepaling geformuleerd; de voorzieningsrechter kan in de aldaar genoemde gevallen naar bevind van zaken een stempelbeschikking geven (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv. p. 449-450). Wijst de voorzieningsrechter het verzoek af, dan dient hij zijn beschikking vanzelfsprekend wel te motiveren.

8. Ry (oud). Een met art. 287 lid 1 overeenstemmende bepaling ontbrak in het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. De eerste zin van art. 429k lid 3 (oud) betrof slechts de motivering van de eindbeschikking. Wat betreft de stempelbeschikkingen kende het slot van de eerste zin van art. 429k lid 3 (oud) een summierere regeling.

Uitvoerbaarverklaring bij voorraad]

Artikel 288. De rechter kan de eindbeschikking uitvoerbaar bij voorraad verklaren, met of zonder zekerheidsstelling.

1. Algemeen. Een eindbeschikking kan door de rechter zowel op verzoek als ambtshalve uitvoer bij voorraad worden verklaard (aant. 2). De rechter kan aan de uitvoerbaarverklaring bij voorraad de voorwaarde verbinden dat tot een door hem te bepalen bedrag zekerheid wordt gesteld (aant. 3).

2. Uitvoerbaarverklaring bij voorraad. a) Algemeen. De rechter kan de eindbeschikking uitvoerbaar bij voorraad verklaren. Hij is daartoe niet verplicht, zoals de rechter in de dagvaardingsprocedure in de gevallen van art. 233 lid 1. **b) Op verzoek of ambtshalve.** Uitvoerbaarverklaring bij voorraad kan worden uitgesproken zowel op verzoek als ambtshalve (MvT, Kamerstukken II 1963/64, 7753, nr. 3, p. 7). Het laatste staat niet expliciet in art. 288, aangezien dit in de ogen van de wetgever tot verrijking of a contrario-redeneringen zou kunnen leiden op andere gebieden van het procesrecht. De rechter kan immers veel regels ambtshalve toepassen zonder dat dit uitdrukkelijk in de wet vermeld is (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv. p. 450). Of dit laatste nu een (door-slaggevend) argument is, valt in alle ernst zeer te betwijfelen. **c) Uitzonderingen.** In zijn beschikkingen die hetzij niet uitvoerbaar bij voorraad kunnen worden verklaard, hetzij niet uitvoerbaar bij voorraad behoeven te worden verklaard. *Niet kunnen.* Een voorbeeld van een beschikking die niet uitvoerbaar bij voorraad kan worden verklaard is de adoptie-beschikking. Deze beschikking heeft pas gevolgen van de dag, waarop zij in kracht van gewijsde gaat (art. 1:230 lid 1 BW). Uit HR 2 maart 1994, NJ 1994, 549

VHS/Habo volgt dat in een enquêteprocedure louter de in art. 2:356, aanhef en onder te BW omschreven rechterlijke voorzieningen op de voet van art. 2:358 BW uitvoerbaar bij voorraad kunnen worden verklaard. Art. 2:358 BW vormt ten opzichte van art. 288 een *lex specialis*. Hieruit wordt wel afgeleid dat andere beschikkingen van de Ondernemingskamer in een enquêteprocedure — gedacht kan worden aan de beschikking tot het doen houden van een enquête overeenkomstig art. 2:350 BW — niet uitvoerbaar bij voorraad kunnen worden verklaard. De Ondernemingskamer oordeelt echter anders (zie o.m. Hof Amsterdam 20 oktober 1994, NJ 1995, 485). Zie ook Asser-Maer 2-II (2000), nr. 517). *Niet behoeven.* Een voorbeeld van een beschikking die *er jussu* uitvoerbaar bij voorraad is, betreft de beschikking op de voet van art. 7:643 lid 2 BW tot vaststelling in welke mate een werknemer politiek verhoef behoort te worden vermeld. In dezelfde categorie lijkt ook te vallen de onmiddellijke voorziening die de ondernemingskamer op de voet van art. 2:349a lid 2 BW kan treffen in een enquêteprocedure. Met een beschikking tot het treffen van deze voorziening is de uitvoerbaarheid bij voorraad ervan gegeven. Ten slotte kan in dit verband ook worden gewezen op het bepaalde in art. 988 lid 2. Een beschikking houdende verhoef tot tenuitvoerlegging van een buitenslands vonnis is uitvoerbaar bij voorraad, voor zover de rechtbank niet anders beslist (zie art. 988, aant. 2). **d) Bij een latere — nadere — beschikking?** De wet geeft geen uitsluitel omtrent de vraag of de rechter een aanvankelijk door hem niet-uitvoerbaar bij voorraad verklaard beschikking alsnog — bij nadere beschikking — uitvoerbaar bij voorraad kan verklaren. Art. 360 ziet alleen op de mogelijkheid in hoger beroep van de uitvoerbaarverklaring bij voorraad van de beschikking in eerste aanleg. In geval de rechter heeft verzuimd de beschikking uitvoerbaar bij voorraad te verklaren, is het duidelijk dat wel door de verzoeker of de belanghebbende was verzoekt, kan het bepaalde in art. 32 — de aanvulling — uitkomst bieden. In andere gevallen moet de ondenkbanige vraag ontkennend worden beantwoord. Denkbaar is wel dat de voorzieningsrechter in kort geding bevoegd is de desbetreffende beschikking alsnog uitvoerbaar bij voorraad te verklaren, indien zich na die beschikking nieuwe omstandigheden hebben voorgedaan op grond waarvan kan worden aangenomen dat de bodemrechter op grond van die omstandigheden de uitvoerbaarverklaring bij voorraad, indien verzoekt, zou hebben uitgesproken (Pres. Rb. 's-Hertogenbosch 31 december 1980, NJ 1981, 280). **e) Gedeeltelijke uitvoerbaarverklaring bij voorraad?** Anders dan in art. 233 lid 2 laat art. 288 zich niet uit over de vraag of de uitvoerbaarverklaring bij voorraad ook een gedeelte van de beschikking kan betreffen. Desondanks moet uitvoerbaarverklaring bij voorraad van een gedeelte van de beschikking voor mogelijk worden gehouden.

f) Gevolg van een uitvoerbaarverklaring bij voorraad. Uitvoerbaarverklaring bij voorraad heeft tot gevolg dat hoger beroep tegen de desbetreffende beschikking geen schorsende werking heeft, met dien verstande dat de hogere rechter niettegenstaande de uitvoerbaarverklaring bij voorraad in eerste aanleg schorsing van de werking kan bevelen (zie art. 360 lid 2, tweede zin). Hetzelfde geldt voor een beroep in cassatie, in geval de beschikking in appel door de appelrechter — ambtshalve of op verzoek — uitvoerbaar bij voorraad is verklaard.

3. Zekerheidsstelling. a) Algemeen. De uitvoerbaarverklaring bij voorraad kan geschieden met of zonder zekerheidsstelling. Anders dan bij de dagvaardingsprocedure — art. 233 tot en met 235 — bevat Boek 1, titel 3, afdeling 4 geen nadere bepalingen betreffende zekerheidsstelling. Hoewel de wet daarvan geen melding maakt, ligt het voor de hand om in voorkomend geval voornoemde bepalingen uit Boek 1, titel 2, afdeling 12 op overeenkomstige wijze toe te passen. **b) Zekerheidsstelling als voorwaarde.** Art. 288 dient aldus te worden verstaan dat — gelijk art. 233 lid 3 bepaalt in het kader

van de uitvoerbaarverklaring bij voorraad van vonnissen — de rechter aan de uitvoerbaarverklaring bij voorraad de voorwaarde kan verbinden dat tot een door hem te bepalen bedrag zekerheid wordt gesteld. **c) Incidenteel verzoek tot zekerheidsstelling?** Hoewel de wet dienaangande niets bepaalt, ligt het voor de hand in voorkomend geval art. 235 van overeenkomstige toepassing te doen zijn. Indien de beschikking uitvoerbaar bij voorraad is verklaard, evenwel zonder dat daaraan de voorwaarde is verbonden dat zekerheid wordt gesteld, en indien tegen die beschikking een rechtsmiddel is aangewend, kan alsnog een daartoe strekkend incidenteel verzoek worden ingediend.

d) Vorm van zekerheidsstelling. De rechter bepaalt slechts voor welk bedrag zekerheid moet worden gesteld. De vorm waarin zekerheidsstelling geschiedt, is een materieelrechtelijke vraag, die wordt beantwoord in art. 6:51 BW. **e) Geschillen over de te stellen zekerheid.** De procedure — bij dagvaarding — betreffende een geschil omtrent een krachtens een beschikking te stellen zekerheid is nader geregeld in art. 616. Zie art. 616, aant. 1-5.

4. Rv (oud). Art. 288 stemt overeen met het eerste gedeelte van de tweede zin van art. 429k lid 3 (oud).

[Proceskostenveroordeling]

Artikel 289. De eindbeschikking kan tevens een veroordeling in de proceskosten inhouden. De artikelen 243 en 244 zijn van toepassing.

1. Algemeen. Art. 289 bevat een regel omtrent de proceskostenveroordeling. De eindbeschikking kan — naar behoeft niet noodzakelijkerwijs — een veroordeling in de proceskosten inhouden (aant. 2). Ook ten aanzien van een veroordeling in de proceskosten kan uitvoerbaarverklaring bij voorraad plaatsvinden (aant. 3). In geval van on- of minvermogens is met betrekking tot de proceskosten en de deskundigenkosten een tweemaal bepalingen uit de dagvaardingsprocedure — art. 243 respectievelijk 244 — van toepassing (aant. 4).

2. Proceskostenveroordeling (eerste zin). **a) Algemeen.** De rechter kan een veroordeling in de proceskosten uitspreken, verplicht is hij daartoe niet. Dikwijls zal voor kostenveroordeling geen aanleiding bestaan (MvT, Kamerstukken II 1963/64 7753, nr. 3, p. 7). Bij eenzijdige verzoeken doet zich de kwestie van de proceskostenveroordeling niet voor. Er zijn echter verzoekschriftprocedures waarin een duidelijke tegenpartij kan worden aangewezen en welke met de contentieuze procedure overeenkomstig voortvloeit (MvA II, Kamerstukken II 1967, 7753, nr. 5, p. 4). **b) Op verzoek of ambtshalve.** Een proceskostenveroordeling kan ambtshalve worden uitgesproken, ook in familierechtelijke zaken, bij voorbeeld in geval van chicanerende of quereerende verzoekers (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 450). Zie ook HR 5 oktober 2001, NJ 2001, 651. Uitgangspunt is dat het aan het inzicht van de rechter die over de feiten oordeelt, is overgelaten of hij aanleiding vindt in het gegeven geval een veroordeling in de proceskosten uit te spreken. Zodanig oordeel behoeft geen motivering. (HR 24 oktober 1997, NJ 1998, 68) **c) Verbod van kostenveroordeling.** In een enkel geval bevaalt de wet — zie bij voorbeeld art. 22a Wet op de ondernemingsraden — een uitsluitend verbod een partij in de proceskosten te veroordelen. Hier is sprake van een lex specialis ten opzichte van art. 289. **d) Cautie?** In het kader van verzoekschriften bevat de wet geen op art. 224 gelijkende regeling betreffende zekerheidsstelling voor proceskosten, ook wel cautie genoemd. In voorkomend geval zal een incidenteel verzoek tot het stellen van cautie met analogische toepassing van art. 224 moeten worden toegewezen. Zie

ook art. 986, aant. 5, alsmede Hof Amsterdam 8 november 1966, NJ 1967, 313, waar het betroof een procedure ter verkrijging van verlof van tenuitvoerlegging van een buitenlandse arbitral vonnis.

3. Uitvoerbaarverklaring bij voorraad? De eindbeschikking kan op de voet van art. 288 uitvoerbaar bij voorraad worden verklaard. Houdt de eindbeschikking ook een proceskostenveroordeling in, dan heeft de uitvoerbaarverklaring bij voorraad ook datop betrekking. Dit is slechts anders, indien de rechter in zijn beschikking uitdrukkelijk anders bepaalt. Dit laatste is mogelijk, aangezien valt aan te nemen dat de uitvoerbaarverklaring bij voorraad naar analogie van art. 233 lid 2 de gehele beschikking kan betreffen of een gedeelte daarvan (zie art. 288, aant. 2 onder e).

4. On- en minvermogensden. **a) Proceskosten (art. 243).** Art. 243 regelt het geval waarin de wederpartij van hem aan wie terzake van de gevoerde procedure krachtens de Wet op de rechtsbijstand een toevoeging is verleend — kortweg: de on- en minvermogene —, in de proceskosten wordt veroordeeld. Deze bepaling is derhalve niet van toepassing in geval de on- of minvermogene zelf in de proceskosten is veroordeeld. **b) Deskundigenkosten (art. 244).** Gelijk in de dagvaardingsprocedure kunnen ook in een verzoekschriftprocedure de kosten van deskundigen ten laste worden gebracht van een on- of minvermogene partij voor wie met toepassing van art. 284 lid 4 jo. art. 199 lid 3 het voorschot voorloopt in debet was gesteld. Zie daaromtrent nader art. 244.

5. Rv (oud). Art. 289 stemt overeen met de tweede zin (slot) en de derde zin van art. 429k lid 3 (oud). De regeling waarin ook in de verzoekschriftprocedure deskundigenkosten ten laste kunnen worden gebracht van een on- of minvermogene partij voor wie het voorschot in debet was gesteld (art. 244), kwam in het tot 1 januari 2002 geldende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet voor.

Recht op inzage en afschrift van de processstukken; verstreking van een afschrift van processen-verbaal en beschikkingen; verstreking van in executoriale vorm opgemaakte afschriften van een beschikking; dagtekening van elk afschrift in executoriale vorm opgemaakt]

Artikel 290. — 1. De verzoeker en iedere belanghebbende hebben recht op inzage en afschrift van het verzoekschrift, de verweerschriften, de op de zaak betrekking hebbende bescheiden en de processen-verbaal.

— 2. De griffier verstrekt zo spoedig mogelijk een afschrift van processen-verbaal aan de verzoeker en aan de in de procedure verschenen belanghebbenden.

— 3. Van de beschikkingen verstrekt de griffier zo spoedig mogelijk een afschrift aan de verzoeker en aan de in de procedure verschenen belanghebbenden. Betreft het een eindbeschikking, dan is het afschrift dat wordt verstrekt aan degene die tot tenuitvoerlegging van de beschikking kan overgaan, opgemaakt in executoriale vorm.

— 4. De griffier verstrekt desverlangd tweede of verdere in executoriale vorm opgemaakte afschriften van een beschikking aan de belanghebbende die tot tenuitvoerlegging van die beschikking kan overgaan, dan wel aan de rechtverkijgenden onder algemene titel van deze belanghebbende. Artikel 28, vijfde en zesde lid, is van overeenkomstige toepassing.

— 5. Elk afschrift dat in executoriale vorm is opgemaakt, wordt gedagtekend.

1. **Algemeen.** Art. 290 regelt twee soorten zaken. Het eerste lid geeft één van de aspecten van het beginsel van hoor en wederhoor weer (zie aant. 3). De overige leden hebben betrekking op de versterking door de griffier van allerlei afschriften (aant. 4-6).

2. **Onderscheid in belanghebbenden.** a) **Algemeen.** Art. 290 maakt onderscheid tussen (i) iedere belanghebbende (lid 1), (ii) in de procedure verschenen belanghebbenden (lid 2 en lid 3), en (iii) de belanghebbende die tot tenuitvoerlegging van de beschikking kan overgaan (lid 4). b) **Iedere belanghebbende (lid 1).** De ratio van art. 290 lid 1 is het voorkomen dat de rechter beslist aan de hand van aan de belanghebbenden onbekende stukken (zie aant. 3 onder b). Aldus beschouwd, komt aan het begin 'belanghebbende' in art. 290 lid 1 eenzelfde betekenis toe als in art. 282 lid 1 (zie art. 282, aant. 2 onder b). Recht op inzage op de voet van art. 290 lid 1 komt toe aan degenen die belanghebbende is bij de procedure waarop de desbetreffende stukken betrekking hebben. Recht op inzage en afschrift komt in deze benadering neer op inzage en afschrift tijdens het geding. In deze opvatting is iemand die een belang heeft bij inzage in de processtukken *sec* — bij voorbeeld met het oog op een tegen de oorspronkelijke verzoeker lopend of in de toekomst te voeren geding — nog niet belanghebbende in de zin van art. 290 lid 1. Vanzelfsprekend is het laatste woord aan de rechter in geval van twijfel aan werkelijk belang van degene die inzage in de processtukken wenst. c) **In de procedure verschenen belanghebbenden (lid 2 en lid 3).** In de regeling van de verzoekschriftprocedure gebruikt de wegever de term 'in de procedure verschenen' voor het zich stellen van belanghebbenden (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 17). Aldus beschouwd, ligt voor de hand aan te nemen dat van een 'in de procedure verschenen belanghebbende' sprake is in geval de belanghebbende (i) — afhankelijk van de zaak — in persoon, bij gemachtigde of bij procureur een verzoekschrift indient (zie art. 282, aant. 8), of (ii), bij gebreke van een verzoekschrift, alsnog ter mondelinge behandeling weer voert, zo hij daartoe van de rechter nog de gelegenheid krijgt (zie ook art. 270, aant. 5 onder c). d) **Belanghebbende die tot tenuitvoerlegging kan overgaan (lid 4).** De belanghebbende die tot tenuitvoerlegging kan overgaan is degene te wiens gunste de beschikking is gegeven (zie ook aant. 5 onder a). Menigmaal is dat de verzoeker. Strikt noodzakelijk is dat evenwel niet. Gedacht kan worden aan het geval waarin een werkgever een verzoekschrift tot onthouding van de arbeidsovereenkomst wegens gewichtige redenen indient en de kantonrechter dit verzoek inwilligt onder toekoming op grond van art. 7:685 lid 8 BW van een vergoeding aan de werknemer ten laste van de werkgever. Men denke voorts aan het geval waarin het verzoek wordt afgewezen en een kostenveroordeling wordt uitgesproken ten laste van de verzoeker.

e) **Rechtverkrigenden onder algemene titel.** Tot de belanghebbenden die tot tenuitvoerlegging kunnen overgaan, worden bijkans het slot van de eerste zin van lid 4 — vanzelfsprekend — ook gerekend de rechtverkrigenden onder algemene titel van de belanghebbende.

3. **Recht op inzage in processtukken (lid 1).** a) **Algemeen.** Art. 290 lid 1 geeft één van de aspecten van hoor en wederhoor weer (zie daarover in het algemeen: art. 19). b) **Aan art. 290 lid 1 ten grondslag liggend beginsel.** Art. 290 lid 1 is ontleend aan art. 4291 (oud), aan welke bepaling het beginsel ten grondslag lag dat de rechter slechts beslist aan de hand van stukken tot kennisneming waarvan en uitlating waarover partijen voldoende gelegenheid is gegeven (HR, 27 maart 1987, NJ 1988, 130; de Samenwerking/Geeftings). Dit geldt ook voor bij de mondelinge behandeling getoond met eerder overgelegde bescheiden (zie art. 278, aant. 5 onder d en art. 279, aant. 9).

4. **Afschriften processen-verbaal en beschikkingen (lid 2 en lid 3, eerste zin).**

a) **Versterking aan verzoeker en verschenen belanghebbenden.** De griffier verstuurt een afschrift van de processen-verbaal en de beschikking(en) aan de verzoeker en aan de in de procedure verschenen belanghebbenden (zie voor dit begrip, aant. 2 onder d). De versterking dient 'zo spoedig mogelijk' te geschieden. Deze term is niet nader omlijnd. Het tijdstip van ontvangst van het afschrift van de beschikking door de verzoeker en de in de procedure verschenen belanghebbenden heeft overigens geen betekenis voor de termijn voor appel of cassatie. Die bedraagt voor hen in beide gevallen drie maanden, te rekenen van de dag van de uitspraak (zie art. 358 lid 2 en 426 lid 1 Rv). b) **Nederlegging beschikking ten kantore van het handelsregister (art. 2:358 lid 2 BW).** In enquêteprocedures wordt in art. 2:358 lid 2 BW min of meer een uithreiding gegeven aan het bepaalde in art. 290 lid 3. De griffier der ondernemingskamer doet ten kantore van het handelsregister, waar de rechtspersoon of vennootschap is ingeschreven, een afschrift van de beschikkingen der ondernemingskamer nederleggen. Van beschikkingen die niet voortlopijg ten uitvoer kunnen worden gelagd (zie art. 288, aant. 2 onder d), geschiedt de nederlegging zodra zij in kracht van gewijsde zijn gegaan. c) **Afschrift beschikking aan De Nederlandsche Bank N.V. (art. 2:358 lid 3 BW).** Heeft de enquêteprocedure betrekking op een rechtspersoon die wegens het bedrijf dat hij uitoefent is onderworpen aan het toezicht van De Nederlandsche Bank N.V., dan ontvangt ook De Nederlandsche Bank een afschrift van de beschikking (art. 2:358 lid 3 BW).

5. **Versterking grossen (lid 3, tweede zin).** a) **Grosse.** Degene die tot tenuitvoerlegging van de beschikking kan overgaan — i.e. de verzoeker of een andere belanghebbende (zie aant. 2 onder d) — krijgt een afschrift dat is opgemaakt in executoriale vorm. Hem wordt, anders gezegd, een grosse verstrekt. Dit is een door de griffier ondertekend afschrift van de originele beschikking, met aan het hoofd de woorden: **In Nam van de Koningin** (zie art. 430, aant. 3). b) **Van eindbeschikking, maar ook van deelbeschikking.** Volgens de tweede zin van art. 290 lid 3 wordt alleen van een eindbeschikking een grosse verstrekt. In de praktijk wordt ook een grosse afgegeven in geval het betreft een gedeeltelijke eindbeschikking, ook wel deelbeschikking genoemd. Het gaat hier om gevallen waarin in de beschikking een gedeelte van het verzoek wordt toegewezen of afgewezen en zulks ook in het dictum tot uitdrukking wordt gebracht, terwijl voor het resterende gedeelte van het verzoek bijvoorbeeld een bewijsopdracht wordt gegeven.

6. **Tweede en verdere grossen (lid 4).** a) **Ratio.** Degene die tot tenuitvoerlegging van de beschikking kan overgaan — de belanghebbende of de rechtsopvolgers onder algemene titel van de belanghebbende (zie aant. 2 onder d) — zal behoefte hebben aan twee of meer grossen, wanneer hij zo snel mogelijk op verschillende plaatsen wil excuteren. Evenzeer is denkbaar dat hij de aan hem verstrekte eerste grosse is kwijt geraakt voordat hij tot tenuitvoerlegging was overgegaan. In deze en soortgelijke gevallen kan hij een tweede of verdere grosse van de beschikking verlangen. b) **Desverlangd.** De aanhef van lid 4 maakt duidelijk dat de griffier gehouden is zonder navraag naar de redenen aan het verlangen naar een tweede of verdere grosse te voldoen. Weigert de griffier tweede of verdere grossen af te geven, dan biedt de verwijzing naar art. 28 lid 6 — de mogelijkheid van verzet tegen een weigering bij de voorzieningenrechter (zie art. 28, aant. 3 onder d) — sochals. De verwijzing naar het vijfde lid van art. 28 brengt mee dat de griffier kosten in rekening kan brengen, vast te stellen overeenkomstig art. 13 lid 3 Wet inteven in burgerlijke zaken (zie art. 28, aant. 3 onder e).

7. Dagtekening grosse (lid 5). Elke grosse wordt gedagtekend. De parlementaire geschiedenis noemt dit wenselijk, maar laat na dit verder te motiveren. Volgens de toelichting moet tevens worden vermeld — voor zover bekend — de hoewelste grosse het betreft (MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 451). Dit vereiste is evenwel niet in de wettekst opgenomen.

8. Rv (oud). Art. 290 lid 1 stemt overeen met art. 4291 (oud), met dien verstande dat voor alle duidelijkheid het recht op inzage in de processtukken thans ook expliciet aan de verzoeker is toegekend. De regeling van art. 290 lid 2-5 kwam in het oude Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet voor.

[Verzending van processtukken en van mededelingen]

Artikel 291. De verzending van processtukken en van mededelingen aan de verzoeker en belanghebbenden, geschiedt op de wijze als in de derde afdeling van deze titel voor oproepingen bepaald.

1. Algemeen. Art. 291 betreft de wijze van verzending van processtukken en mededelingen door de griffier aan verzoeker en belanghebbenden. Een en ander geschiedt op de wijze als in Boek 1, titel 3, afdeling 3, art. 271-277 voor oproepingen is bepaald.

2. Rv (oud). Art. 291 is overgenomen uit het Besluit OMV (oud), waar in de verschillende bepalingen niet alleen wordt gesproken van 'oproepingen en mededelingen', maar tevens van 'zendingen', waarmee tot uitdrukking werd gebracht dat het Besluit ook gold voor verzending van stukken die geen oproeping of mededelingen bevatten.

Artikel 292-297. Vervallen.

DERDE TITEL A

Rechtspleging in zaken van wegvervoer en van vervoer in de zin van Boek 8
tweede titel van het Burgerlijk Wetboek

Artikel 298-302. Vervallen.